

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

EIMANTAS MAZALIAUSKAS

**VIEŠOJI IR PRIVATI PARTNERYSTĖ:
INVESTICINIO PROJEKTO „DRUSKININKŲ
UŽDARŲ KALNŲ SLIDINĖJIMO TRASŲ SU
DIRBTINE SNIEGO DANGA ĮRENGIMAS“
EFEKTYVUMO TYRIMAI**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovas
doc. dr. G. Mačys**

VILNIUS, 2009

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

**VIEŠOJI IR PRIVATI PARTNERYSTĖ:
INVESTICINIO PROJEKTO „DRUSKININKŲ
UŽDARŲ KALNŲ SLIDINĖJIMO TRASŲ SU
DIRBTINE SNIEGO DANGA ĮRENGIMAS“
EFEKTYVUMO TYRIMAI**

**Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62404S109**

Vadovas

doc. dr. G. Mačys

2009 12

Recenzentas

Atliko

RPEmn8-01 gr. stud.

2009 12

E. Mazaliauskas

2009 12 04

VILNIUS, 2009

TURINYS

LENTELĖS	1
PAVEIKSLAI	5
ĮVADAS.....	6
1. VIEŠŪJŲ INVESTICIJŲ REIKŠMĖ, FORMOS IR POVEIKIS ŠALIES EKONOMIKAI	9
1.1. Viešųjų investicijų sąvoka ir reikšmė.....	9
1.2. Viešosios ir privačios partnerystės formos bei jų privalumai ir trūkumai	13
1.3. Viešosios ir privačios partnerystės praktika ir tendencijos Lietuvoje.....	19
1.4. Viešųjų investicijų poveikis šalies ekonomikai	24
1.5. Viešojo sektoriaus investicijų reikšmė Druskininkų kurortui	29
2. VIEŠOJO SEKTORIAUS INVESTICIJŲ PROJEKTŲ VERTINIMO METODIKA.....	33
3. PROJEKTO „DRUSKININKŲ UŽDARŲ KALNŲ SLIDINĖJIMO TRASŲ SU DIRBTINE SNIEGO DANGA ĮRENGIMAS“ EFEKTYVUMO NUSTATYMAS ĮGYVENDINANT VIEŠĄJĄ IR PRIVAČIĄ PARTNERYSTĘ.....	40
3.1. Tikslinių grupių identifikavimas	40
3.2. Investicinių alternatyvų įvertinimas ir geriausio sprendimo pasirinkimas.....	41
3.3. Projekto aktualumas ir unikalumas	43
3.4. Konsoliduotų projekto investicinių srautų finansinė analizė	48
3.5. Socialinio-ekonominio poveikio Druskininkų kurortui analizė	59
3.6. Viešoji ir privati partnerystė įgyvendinant projektą.....	63
3.7. Projekto investicijų šaltiniai	67
3.8. Projekto poveikis ir rezultatai	68
3.9. Rizikos ir jautrumo analizė	69
IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....	73
LITERATŪRA.....	75
ANOTACIJA	78
SANTRAUKA	80
PRIEDAI	84
1. STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ IR TEISĖS AKTŲ ANALIZĖ	85
2. DENGŲ SLIDINĖJIMO TRASŲ ANALIZĖ	88
3. INVESTICINIŲ ALTERNATYVŲ ĮVERTINIMAS IR GERIAUSIO SPRENDIMO PASIRINKIMAS	105
4. PROJEKTO ADMINISTRAVIMAS	113
5. PROJEKTO VEIKLOS IŠLAIDOS IR PAJAMOS	114
6. PROJEKTO PINIGŲ SRAUTAS IR FINANSINIS GYVYBINGUMAS	116

LENTELĖS

- 1 lentelė. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės formos (rūšys);**
- 2 lentelė. Alternatyvų vertinimo kriterijai;**
- 3 lentelė. Alternatyvų palyginimas;**
- 4 lentelė. Projekto biudžete nurodytų išlaidų pagrindimas;**
- 5 lentelė. Investicijų komponentai;**
- 6 lentelė. Projekto metinių pajamų prognozė;**
- 7 lentelė. Finansinės grynoios dabartinės vertės (FGDV) ir finansinės vidinės gražos normos (FVGN) investicijoms skaičiavimas;**
- 8 lentelė. Finansinės grynoios dabartinės vertės (FGDV) ir finansinės vidinės gražos normos (FVGN) investuotam kapitalui skaičiavimas;**
- 9 lentelė. Sukuriamos pridėtinės vertės padidėjimas;**
- 10 lentelė. Sukurta socialinė – ekonominė nauda dėl padidėjusio turistų srauto;**
- 11 lentelė. Projekto ekonominės GDV ir VGN paskaičiavimas;**
- 12 lentelė. Viešųjų investicijų generuojamo socialinio-ekonominio poveikio Druskininkų kurortui rodikliai;**
- 13 lentelė. Projekto investicijų šaltiniai;**
- 14 lentelė. Projekto rizikų vertinimas;**
- 15 lentelė. Projekto jautrumo įvertinimas.**

PAVEIKSLAI

1 pav. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės formos (rūšys)

2 pav. ES paramos bei viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės loginė schema

3 pav. ES paramos bei viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės įgyvendinimo grafinė schema

4 pav. Probleminės situacijos sprendimo alternatyvos

5 pav. Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga 1 vizualizacija

6 pav. Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga 2 vizualizacija

7 pav. Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga 3 vizualizacija

8 pav. Viešosios ir privačios partnerystės modelis

IVADAS

Lietuvoje yra ryškūs regioniniai gamtinių, ekonominių, demografinių ir infrastruktūrinių išteklių skirtumai, lemiantys šalies regionų socialinės - ekonominės padėties neatitikimus. 2007 – 2013 m. laikotarpiu Lietuva turi galimybę pasinaudoti ES struktūrine parama, kurios pagrindinis tikslas yra mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp ES šalių narių ar atskirų regionų. Nepaisant ES struktūrinės paramos mastų, Lietuvos Respublikos biudžetas, net ir su ES struktūrine parama nėra pajėgus finansuoti visų šalies plėtrai būtinų projektų, todėl siekiant efektyvaus ES paramos panaudojimo bei didžiausio teigiamo poveikio stengiamasi aiškiai nustatyti šalies prioritetus bei skirti ypatingą dėmesį valstybės mastu didžiausių ir svarbiausių projektų įgyvendinimui.

Siekiant subalansuoti ūkio plėtrą šalyje, pasitelkiant Europos Sąjungos šalių patirtį, sukurta darni veiklos planavimo sistema – įgyvendinama valstybės ilgalaikės raidos strategija, nacionalinė plėtros strategija, regionų plėtros planai ir savivaldybių plėtros strateginiai planai, kurie yra integrali regionų plėtros planų dalis. Visi šie dokumentai privalo būti tarpusavyje suderinti tam, kad būtų pasiektas maksimalus įgyvendinamų priemonių efektyvumas ir užtikrintas teritorinių vienetų raidos subalansuotumas.

Kaip atskirus teritorinius vienetus, teikiančius rekreacines paslaugas žmonių sveikatos atstatymui ir poilsiui, turinčius aukštą pridėdamąją vertę bei formuojančius šalies įvaizdį, galima išskirti Lietuvos kurortus. Kurortą galima charakterizuoti kaip objektą, kuriame teikiamos specializuotos turizmo, sveikatinimo, sporto ir poilsio paslaugos. Tai vienas iš šalies įvaizdžio formavimo atramos taškų. Atvykę užsienio turistai skatina naujų ekonominių ryšių atsiradimą, investicijų pritraukimą, išsiveža šalies ekonominės, socialinės galios išpūdį. Realizuojant specializuotas gydomosios rekreacijos paslaugų programas, atliekamas ne tik žmonių sveikatinimas, bet ir sukuriamos naujos darbo vietos bei didinamas nacionalinis produktas.

Druskininkai – vienas seniausių ir žinomiausių sveikatinimo kurortų Lietuvoje. Gamtinių gydomųjų išteklių gausa, techninė bei socialinė infrastruktūra ir ilgametės kurorto tradicijos nulėmė tai, kad pagrindinė veikla Druskininkuose yra kurortinis gydymas. Savivaldybės plėtra apima ne tik Druskininkų miesto kaip kurorto, bet ir visos savivaldybės kryptingą ir subalansuotą vystimąsi, kuriuo siekiama regioną paversti unikalia kurortine vietoje, žinoma tarptautiniu mastu, pasižyminčia savita gamtine aplinka ir ištisus metus siūlančia kokybiškas sveikatinimo, turizmo, poilsio paslaugas bei laisvalaikio praleidimo formas ir pritraukiančia gausius lankytojų srautus.

Tačiau tik vienos prioritetinės kurortinio gydymo veikos vystymas turėjo žymią įtaką Druskininkų kurorto ūkinės veiklos nuosmukiui 2000 metais. Gyventojų užimtumas, jų gerovė, verslo plėtra visada tiesiogiai priklausė nuo atvykstančiųjų gydytis ir poilsiauti Druskininkuose. Dešimtojo

dešimtmečio pradžioje, nutrūkus turistų srautams iš buvusios TSRS, o vėliau vis mažėjant teritorinių ligonių kasų finansuojamų ligonių srautams iš kitų Lietuvos miestų, Druskininkai išgyveno ekonominę – socialinę krizę, nulėmusią aukščiausią nedarbo lygį lyginant su kitais Lietuvos regionais. Atsižvelgusi į tai, Druskininkų savivaldybės taryba pritarė kitų kurortui reikšmingų veiklų: kurortinio gydymo, poilsio ir pramogų, turizmo ir komercinio sporto, kompleksiskam vystymui bei ėmėsi kryptingai gaivinti Druskininkus kaip kurortą, skatindama ir inicijuodama turistų traukos centrų kūrimą bei teikdama lengvatas verslo plėtrai. Buvo pradėta modernizuoti kurorto infrastruktūra ir išryškėjo pirmieji sėkmingi viešosios ir privačios iniciatyvos dėka įgyvendinti projektai, tapę reikšmingais turistų traukos centrais (VšĮ Druskininkų gydykla, SPA „Vilnius“, viešbučiai „Regina“, „Violeta“, „Druskininkai“, „Turizmo ir verslo informacijos centras“, Sovietinių skulptūrų muziejus „Grūto parkas“). Minėti veiksmai sąlygojo turistų srautų augimą Druskininkuose. Naujuose objektuose buvo sukurtos ilgalaikės darbo vietos, padidėjo investicijos į infrastruktūrą, intensyvėjo „savaitgalinių“ poilsiautojų srautai šaltuoju metų laiku iš didžiųjų Lietuvos miestų.

Norint užtikrinti darnų Druskininkų savivaldybės vystymąsi ir subalansuotą plėtrą, sustiprinti Druskininkų kurorto konkurencingumą Lietuvoje ir Europoje, pasinaudoti struktūrinių fondų ir kitų finansinių instrumentų teikiamomis galimybėmis, buvo parengtas Druskininkų savivaldybės plėtros 2004-2013 m. strateginis planas, kuriame savivaldybės plėtros vizija formuluojama taip: Druskininkai - modernus ir savitas tarptautinis kurortas, teikiantis aukštos kokybės sveikatinimo, turizmo, rekreacijos paslaugas bei užtikrinantis aukštą gyvenimo kokybę.

Siekiant išvengti neigiamos sezoniškumo įtakos Druskininkų kurorto lankytojų srautams buvo nuspręsta skatinti investicijas į uždaro tipo objektus, kuriuose unikalios sveikatinimo, poilsio bei pramogų paslaugos būtų teikiamos ištiesus metus nepriklausomai nuo oro temperatūros ir aplinkos reiškinių. Be to buvo akcentuojamas teikiamų paslaugų kompleksiskumas, kai viename objekte lankytojas galėtų gauti ne tik kokybiškas maitinimo ir apgyvendinimo, bet ir sveikatinimo bei pramogų paslaugas. Įgyvendinant užsibrėžtus tikslus Druskininkuose buvo įkurtas pirmasis Lietuvoje „Vandens pramogų parkas“, poilsio ir pramogų kompleksas „Grand SPA Lietuva“, laisvalaikio klubas „Sūkurys“, „Druskininkų sporto centras“, rekonstruota „Eglės“ ir „Belarus“ sanatorijos ir kt. Efektyvi uždaro tipo objektų veikla leido minimizuoti sezoniškumo įtaką bei ženkliai padidinti užsienio lankytojų srautus.

Atlikus Druskininkuose teikiamų paslaugų rinkos tyrimus ir nustačius kurorto lankytojų elgsenos ypatumus nustatyta, kad norint užtikrinti reguliariai didėjančius lankytojų srautus būtina vykdyti ne tik nuolatinę informacijos sklaidą ir kryptingą rinkodarą, bet ir į rinką periodiškai įvesti naujus bei unikalius produktus (paslaugas).

Ištyrus Lietuvoje teikiamas žiemos aktyvaus poilsio pramogas buvo konstatuota, kad jų teikimas yra itin apribotas metų laikų, oro temperatūros bei aplinkos sąlygų ir reiškinių. Remiantis Statistikos

departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, vis labiau populiarėjant žiemos aktyvaus poilsio pomėgiams, kasmet apie 20 % Lietuvos sportinio turizmo mėgėjų vyksta ilsėtis į Austrijos, Slovakijos, Šveicarijos, Italijos ir kt. žiemos kurortus. Vis intensyvėjant Lietuvos klimato kaitai atsiranda poreikis teikti žiemos aktyvaus turizmo paslaugas uždarame objekte ištikus metus. Artimiausios uždaros slidinėjimo trasos yra toliau kaip už 1000 km.: Maskvoje (Rusija) ir Hamburge (Vokietija), todėl Lenkijos, Latvijos, Rusijos, Baltarusijos, Estijos, Suomijos ir kt. šalių gyventojai mielai naudotųsi žiemos turizmo paslaugomis. Be to Druskininkų vandens pramogų parko ir uždaru kalnų slidinėjimo trasų kaimynystė suformuotų unikalų kurorto ir šalies įvaizdį, kai vienos kelionės metu būtų galima pasidžiaugti tiek vasaros, tiek žiemos poilsio teikiamais malonumais.

Galima daryti prielaidą, kad uždaru kalnų slidinėjimo trasų įrengimas turės tiesioginį bei netiesioginį teigiamą poveikį Druskininkų kurorto socialinei – ekonominei raidai. Be to galima pažymėti, kad atsižvelgiant į dideles kapitalo investicijas reikalingas žiemos pramogų infrastruktūros sukūrimui Druskininkų savivaldybė neturi pakankamai nuosavų lėšų projekto įgyvendinimui, o dėl ilgo investicijų atsipirkimo laikotarpio verslininkai vien tik nuosavomis lėšomis nėra suinteresuoti įrengti uždaras kalnų slidinėjimo trasas, todėl galima kelti hipotezę, kad projektas turėtų būti įgyvendinamas viešosios ir privačios partnerystės principu, o viešojo sektoriaus investicijų dalis turėtų būti finansuojama Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis.

Šio magistrinio baigiamojo darbo tikslas – įvertinti investicinio projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ efektyvumą bei nustatyti viešosios ir privačios partnerystės įgyvendinimo tikslingumą.

Darbo uždaviniai:

- Išnagrinėti, kokią reikšmę viešojo sektoriaus investicinių projektų įgyvendinimas turi šalies ekonomikai bei darniam regiono vystymuisi ir subalansuotai plėtrai;
- Išanalizuoti viešosios ir privačios partnerystės taikymo sritis, formas ir modelius, pateikti privalumus ir trūkumus bei apibrėžti reglamentavimą ir tendencijas Lietuvoje;
- Atlikti viešųjų investicijų įgyvendinant projektą „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ finansinio efektyvumo analizę;
- Nustatyti socialinio – ekonominio poveikio generuojamą naudą Druskininkų kurortui .
- Pateikti optimaliausią viešosios ir privačios partnerystės modelį įgyvendinant projektą.

1. VIEŠŪJŲ INVESTICIJŲ REIKŠMĖ, FORMOS IR POVEIKIS ŠALIES EKONOMIKAI

1.1. Viešųjų investicijų sąvoka ir reikšmė

Analizuojant viešųjų investicijų poveikį šalies ūkiui pirmiausia reiktų išsiaiškinti investicijos ir investuotojo sąvokas bei kokias funkcijas atlieka ir kokią vietą investicijų klasifikacijoje užima viešosios investicijos.

Investicijos - piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitose panašiose srityse) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą (Lietuvos Respublikos Seimas, 2009). Terimas “investicijos” kilęs iš lotyniško žodžio “invest”, reiškiančio “įdėti” .

Investuotojai – Lietuvos Respublika bei užsienio valstybės, tarptautinės organizacijos, Lietuvos Respublikos ir užsienio juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka investuoja nuosavą, skolintą ar patikėjimo teise valdomą bei naudojamą turtą (LRS, 2009).

Remiantis Lietuvos Respublikos Investicijų įstatymu investicijos gali būti klasifikuojamos pagal:

- *investuotojo įtaką ūkio subjektui;*
- *investuotojo nuolatinę buveinę (rezidavimą);*
- *investuotojo statusą;*
- *investavimo objektą.*

Pagal investuotojo įtaką ūkio subjektui yra išskiriamos:

tiesioginės investicijos - investicijos ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įsigyti, taip pat reinvesticijos, paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto, į kurį investuojama, ryšius ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui;

netiesioginės (portfelinės) investicijos - investicijos, jei investuojant įsigyta kapitalo dalis nesuteikia investuotojui galimybės daryti nemažą įtaką ūkio subjektui.

Analizuojant investicijų rūšis pagal investuotojo nuolatinę buveinę (rezidavimą) reiktų skirti vidaus ir užsienio investicijas. *Vidaus investicijos* yra Lietuvos valstybės, Lietuvos Respublikos fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvoje, o *užsienio investicijos* - užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvoje.

Investicijos pagal investuotojo statusą yra klasifikuojamos į:

valstybės investicijas – tai investicijos valstybės poreikiams tenkinti nacionalinio biudžeto, valstybės (savivaldybių) fondų lėšomis, Lietuvos valstybės (savivaldybių) vardu gautomis paskolomis, valstybės (savivaldybių) įmonių lėšomis ir kitu valstybės (savivaldybių) turtu bei valstybės (savivaldybių) suteikiamomis paskolų garantijomis;

privačias investicijas - Lietuvos Respublikos ir užsienio privačios nuosavybės teisės subjektų investicijos;

užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų investicijas.

Pagal investavimo objektą yra apibrėžiamos šios investicijos:

kapitalo investicijos - investicijos ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui sukurti, įsigyti arba jo vertei padidinti;

finansinės investicijos - visos investicijos, išskyrus kapitalo investicijas (LRS, 2009).

Galima pažymėti, kad ši investicijų klasifikacija nėra galutinė ar baigtinė, tačiau ji yra sudaryta remiantis Lietuvos Respublikos Investicijų įstatymu.

Analizuojant valstybės vaidmenį vykdant *viešųjų investicijų politiką*, galima teigti, kad valstybės funkcijos apima palankių sąlygų privačioms investicijoms sudarymą bei efektyvų valstybės lėšų, skirtų investicijoms, panaudojimą siekiant valstybės ekonominės ir socialinės plėtros. Vykdant valstybinę investavimo politiką yra remiamos viešosios investicijos į šias prioritetines sritis:

- priemonės perspektyvių pramonės šakų įmonių technologijoms atnaujinti ir modernizuoti, šalies ekologiškai situacijai gerinti, smulkiam ir vidutiniam verslui plėtoti;
- investicijos į plyną lauką;
- nebaigtus statyti pastatus (statinius), kurių negalima užbaigti dėl lėšų stokos ar kurie dėl užsitęsusio statybos proceso tampa nereikalingi (netinkami naudoti pagal paskirtį) valstybės (savivaldybių) institucijoms;
- problemines teritorijas (valstybės teritorijos dalis, kuriose yra specifinių socialinių ir ekonominių problemų, atitinkančių Vyriausybės nustatytus probleminių teritorijų kriterijus);
- laisvasias ekonomines zonas, mokslo ir technologijų parkus;
- inovacijas, žinių ekonomikos branduolius – klasterius (geografinės tarpusavyje sujungtas tam tikros srities įmonių ir institucijų santalkas).

Be to valstybė, atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytus parametrus, gali skirti lėšų bei suteikti paskolas ir paskolų garantijas investicijoms ūkio sektoriams restruktūrizuoti, ekonominiams bei socialiniams skirtumams tarp atskirų šalies regionų sumažinti, naujoms darbo vietoms kurti bei stichinių nelaimių padariniams likviduoti. Valstybės investicijų politika formuojama Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programoje, valstybės

remiamose programose, Valstybės investicijų bei Valstybės skolinimosi programose, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos ūkio ir ekonominės-socialinės raidos prognozes. Valstybės investicijų programa (dokumentas nustatantis valstybės investavimo strategiją, kuriame numatomos lėšos, reikalingos valstybės remiamų programų investiciniams projektams įgyvendinti, finansavimo šaltiniai ir šių investicinių projektų įgyvendinimo terminai) sudaroma ne mažiau kaip trejiems metams. Lietuvos Respublikos Vyriausybė Valstybės investicijų programą teikia svarstyti ir tvirtinti Lietuvos Respublikos Seimui kartu su atitinkamų metų valstybės ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektu įstatymų nustatyta tvarka. Lietuvos Respublikos Vyriausybė taip pat nustato ir valstybės lėšų, skirtų valstybės investicijoms, planavimo, tikslinimo, naudojimo, apskaitos bei kontrolės tvarką (LRS, 2009).

Viešosios investicijos – tai įvairių rūšių turtinės ir intelektualinės vertybės, įdedamos į viešąją infrastruktūrą, viešųjų gėrybių teikimą, verslo skatinimą ar kitus objektus ar sferas, ko pasekoje sukuriama pridėtinė vertė arba pasiekiamas koks nors socialinis efektas. Tokiomis vertybėmis gali būti: piniginės lėšos, tiksliniai bankiniai indėliai, pajai, akcijos ir kiti vertybiniai popieriai, kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas, turtinės teisės, išėinančios iš autorinių teisių, patirtis, techninių, technologinių, komercinių bei kitų žinių atsipirkimas, apiformintas kaip techninė dokumentacija, kuri yra reikalinga vienokio ar kitokio proceso organizavimui, teisė naudotis žeme, vandenimis bei kitais resursais (Girdzijauskas, 2005).

Viešosios investicijos vaidina svarbų vaidmenį ekonomikos vystyme ir efektyviame jos funkcionavime. Šį vaidmenį padeda išsiaiškinti terminai “bendrosios viešosios investicijos” ir “grynosios viešosios investicijos” (Galiniene ir kt., 2007).

Bendrosios viešosios investicijos – tai bendra viešųjų investicinių lėšų apimtis konkrečiu laikotarpiu, nukreiptų į naują statybą, gamybos priemonių įsigyjimą bei prekių-materialinių atsargų augimą.

Grynosios viešosios investicijos – tai bendrųjų viešųjų investicijų suma, sumažinta amortizacinių atskaitymų suma per atitinkamą ataskaitinį laikotarpį. Grynujų viešųjų investicijų dinamikos rodikliai atspindi konkrečios šalies ekonominio išsivystymo charakterį konkrečiame laikotarpyje. Jei grynujų viešųjų investicijų suma yra neigiamas skaičius (kai bendrųjų viešųjų investicijų suma yra mažesnė už amortizacinių atskaitymų sumą), tai reiškia gamybinio potencialo smukimą ir, kaip rezultatas, yra gaminamos produkcijos kiekio mažėjimas. Ši situacija yra charakterizuojama kaip “valstybe, pravalgančia savo turtą”. Jei grynujų viešųjų investicijų suma lygi nuliui, tai reiškia šalies ekonominio lygio kilimo nebuvimą ir, kaip rezultatas, gamybinis potencialas lieka nepakitęs. Tokia situacija charakterizuojama kaip “valstybės trypčiojimas vienoje vietoje”. Jei grynujų viešųjų investicijų suma yra teigiamas skaičius, tai reiškia, kad šalies ekonomika yra kilimo stadijoje, nes vykdo gamybinio ir kitokio potencialo augimo politiką. Tokia situacija charakterizuojama kaip “besivystančios

ekonomikos šalis". Grynujų viešųjų investicijų kiekio padidėjimas skatina pajamų didėjimą. Esant tokiai situacijai, pajamų sumos augimo tempai žymiai viršija investicijų apimties augimo tempus (Girdzijauskas, 2005).

Nereikėtų painioti terminų *viešojo sektoriaus objektas* ir *viešosios investicijos*. Viešojo sektoriaus objektas suprantamas kaip esamas materialus objektas, kurį reikia išsaugoti arba remti dėl jo vertės valstybei (gamtinių ar energetinių išteklių, kultūrinės, istorinės, kraštovaizdžio vertės ir pan.). Tuo tarpu viešosios investicijos labiau remia idėją, kurios įgyvendinimas atneš socialinės ir ekonominės naudos valstybės mastu.

Remiantis viešųjų investicijų poreikiu bei tokių investicijų potencialu galima išskirti tokias viešųjų investicijų funkcijas:

- ilgalaikių valstybės tikslų įgyvendinimas;
- efektyvaus bei greito šalies prioritetinių projektų įgyvendinimo užtikrinimas;
- konkrečių, valstybės plėtrą stabdančių, problemų sprendimas;
- konkrečių, valstybinio lygmens tikslams pasiekti reikalingų, išteklių (žmogiškųjų, finansinių ir kt.) koncentravimas;
- tarptautinių šalies įsipareigojimų vykdymo užtikrinimas (Lietuvos Respublikos Seimas (LRS), 2002).

Viešųjų investicijų sėkmę galima būtų vertinti pagal tai, kaip sėkmingai jos yra įsisavinamos. Kaip ir bet kurių kitų investicijų sėkmę lemia bendri dalykai, tokie kaip geras planavimas, efektyvus ir lankstus valdymas, pakankamas finansavimas ir pan.

Specifiniai veiksniai lemiantys viešųjų investicijų sėkmę yra:

- Teisinė bazė;
- Efektyvus ir lankstus valstybinių institucijų dalyvavimas investicijų įsisavinime (aktyvus bendradarbiavimas, greitas kylančių problemų sprendimas);
- Pakankami valstybės finansiniai ištekliai;
- Aiškūs ilgalaikiai valstybės plėtros prioritetai;
- Politinis stabilumas.

Įstatymų ir kitų norminių aktų, reguliuojančių investicinę politiką, leidimas yra viena svarbiausių sąlygų realizuojant *viešąją investicinę politiką*. Investicinių objektų ir sferų reguliavimas apsprendžia bendrus jų parinkimo reikalavimus, taip pat formuoja prioritetines investavimo kryptis. Veikianti įstatyminė bazė nustato, kad investicinės veiklos objektais gali būti bet kuris turtas, tame tarpe visų ekonomikos šakų ir sferų pagrindiniai fondai ir apyvartinės lėšos, taip pat vertybiniai popieriai, piniginiai indėliai, intelektualinės vertybės ir kiti nuosavybės objektai, o taip pat ir turtinės teisės. Niekas neturi teisės apriboti investitorių pasirenkant investicinį objektą, išskyrus atvejus, numatytus įstatymuose. Tokiu būdu yra uždraudžiamas investavimas į viešosios paskirties objektus, kurių

kūrimas ir panaudojimas neatitinka sanitarinių-higieninių, radiacinių, ekologinių, architektūrinių ir kitų normų, nustatytų įstatymais ir poįstatyminiais aktais, o taip pat pažeidžia fizinių ar juridinių asmenų bei valstybės teises ir interesus, kurie yra ginami įstatymais (LRS, 2009).

Viešojo sektoriaus investicinių projektų ekspertizė yra viena iš pagrindinių investicinės veiklos valstybinio reguliavimo pusių. Pagal galiojančius LR įstatymus bei norminius aktus valstybiniai, tarpvalstybiniai bei regioniniai investiciniai projektai bei programos, vykdomos iš biudžetinių ir nebiudžetinių valstybinių lėšų, turi praeiti privalomą investicinių projektų ekspertizę. Investicijoms, vykdomoms iš kitų šaltinių, ekspertizė reikalinga tik tiek, kad atitiktų ekologinius bei sanitarinius-higieninius reikalavimus. Ypatingi reikalavimai taikomi investicinių projektų, kuriems vykdyti pritraukiami užsienio investuotojai, ekspertizei ir tiksliai tada, kai investitoriai pretenduoja gauti papildomas mokesčių bei muitų lengvatas. Tokie investiciniai projektai turi priklausyti ne tik prioritetinėms ūkio sferoms, bet ir jose turi būti numatyta naujų darbo vietų steigimas, šiuolaikinių arba perspektyvių, resursus taupančių ir ekologiškai švarių technologijų įdiegimas, energetinių išteklių vienam produkcijos vienetui mažinimas, orientacija į racionalų Lietuvos žaliavų naudojimą ir konkurentabilumas tarptautinėje rinkoje.

1.2. Viešosios ir privačios partnerystės formos bei jų privalumai ir trūkumai

Viešoji ir privati partnerystė (toliau VPP) vis plačiau taikoma daugelyje pasaulio valstybių, tačiau nei tarptautinėje, nei Europos Sąjungos (toliau – ES) teisėje iki šiol nėra patvirtintas bendras VPP apibrėžimas ir specialios teisinės taisyklės, nustatančios VPP formas ir reikalavimus jų įgyvendinimui. Šias taisykles kiekviena valstybė turi teisę nustatyti savarankiškai, tačiau laikydamasi aukštesnę teisnę galią turinčių Europos bendrijos sutarties reikalavimų – kuriant vidaus rinką, užtikrinti laisvą prekių ir paslaugų judėjimą, įsteigimo laisvę, skaidrumą ir abipusį pripažinimą.

Viešojo ir privataus sektorių partnerystė – tai viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas, kurio esmė – teikti tradiciškai viešojo sektoriaus kompetencijai priskiriamas paslaugas ir plėtoti šių paslaugų teikimui reikalingą infrastruktūrą. Ši partnerystė sujungia viešojo ir privataus sektorių išteklius, kad būtų realizuoti viešosios politikos tikslai ir užtikrinta viešųjų paslaugų kokybė. Viešojo ir privataus sektorių partnerystę apibūdina ilgalaikiai abipuse nauda grindžiami susitarimai tarp viešosios valdžios institucijų ir privačių bendrovių. Šie susitarimai įgyvendina ne vienos rūšies veiklą, o veiklų kompleksą. Sėkmingas viešojo ir privataus sektorių partnerystės įgyvendinimas priklauso nuo daugelio veiksnių: pasirinktos tinkamos partnerystės formos, ekonominės, teisinės, politinės ir kultūrinės aplinkos, viešojo ir privataus partnerių interesų suderinimo, rizikos pasidalijimo ir valdymo, sutarčių tarp viešojo ir privataus sektorių valdymo (Gudelis, Rozenbergaitė, 2004).

Nors Europos Sąjungos mastu VPP sąvoka nėra apibrėžta, ji siejama su valstybinių įstaigų ir privačių įmonių bendradarbiavimo formomis, siekiant finansuoti, statyti, atnaujinti, valdyti ar

eksploatuoti infrastruktūrą bei teikti paslaugas. Europos Komisija išskiria šiuos bruožus, apibūdinančius VPP projektus:

- santykiai tarp viešojo ir privataus sektorių yra orientuoti į ilgalaikį bendradarbiavimą;
- projekto finansavimą dažniausiai vykdo privatus sektorius, tačiau kartais viešasis sektorius gali būti ir pagrindinis projekto finansavimo šaltinis;
- privatus partneris, dalyvaudamas įvairiose projekto stadijose (projektavimo, vykdymo, įgyvendinimo, finansavimo), atlieka svarbų vaidmenį, tačiau viešasis sektorius dažnai nustato visuomenės interesus atitinkančius projekto tikslus, siūlomų paslaugų kokybę ir kainodaros politiką bei prižiūri, kad šių tikslų būtų laikomasi;
- viešasis ir privatus sektorius pasidalija riziką. Nors bendrasis principas yra tas, kad privatus partneris prisiima visą ar didžiąją dalį rizikų, rizikos pasidalijimas kiekvienu atveju tiksliai nustatomas sutartyje. Svarbu, kad projekto šalys riziką turi pasidalyti atsižvelgdamos į individualius dalyvių sugebėjimus ją įvertinti, kontroliuoti ir valdyti (EK, 2003).

Skirtingos valstybės įvardija kiek skirtingus tokios partnerystės tikslus. Dažniausiai nurodoma, kad tokiu tikslu yra privataus kapitalo panaudojimas viešiesiems (visuomenės) poreikiams tenkinti – viešosioms paslaugoms teikti ir (ar) tam reikalingai infrastruktūrai sukurti (pagerinti). Kai kurios valstybės, pvz., Vokietija, VPP tikslu nurodo ne viešųjų paslaugų teikimą apskritai, tačiau efektyvesnį viešųjų funkcijų vykdymą. Šios ir kitų valstybių vyriausybės yra patvirtinusios strategines programas, kuriose VPP nurodoma kaip vienas iš pagrindinių būdų investicijoms pritraukti. Valstybės VPP laiko vis svarbesne investavimo forma, todėl VPP dalį bendrajame investicijų portfelyje nuolat didina.

Nagrinėjant VPP, ypač svarbu tinkamai suprasti, kokiomis formomis viešasis ir privatus sektorius gali bendradarbiauti. Nors Lietuvoje egzistuoja poreikis vykdyti VPP projektus, tačiau specialiuose teisės aktuose nėra konkrečiai reglamentuotos VPP formos. Atsižvelgiant į tai, išnagrinėjau kokias VPP formas išskiria tarptautinės institucijos. Tarptautinių institucijų išskirtos VPP formos remiasi įvairių valstybių susisteminta praktika. Siekiant geriau pristatyti VPP sistemą ir jos sampratą, pateikiu trijų tarptautinių institucijų išskirtas galimas VPP formas (rūšis).

Tarptautinės aukščiausiųjų audito institucijų organizacijos (INTOSAI) 2004 m. Gairėse dėl viešosios ir privačios partnerystės (angl. Guidelines on Best Practice for the Audit of Risk in Public/Private Partnership) išskyrė šias VPP formas (žr. 1 lentelę) (INTOSAI, 2004).

1 lentelė. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės formos (rūšys)

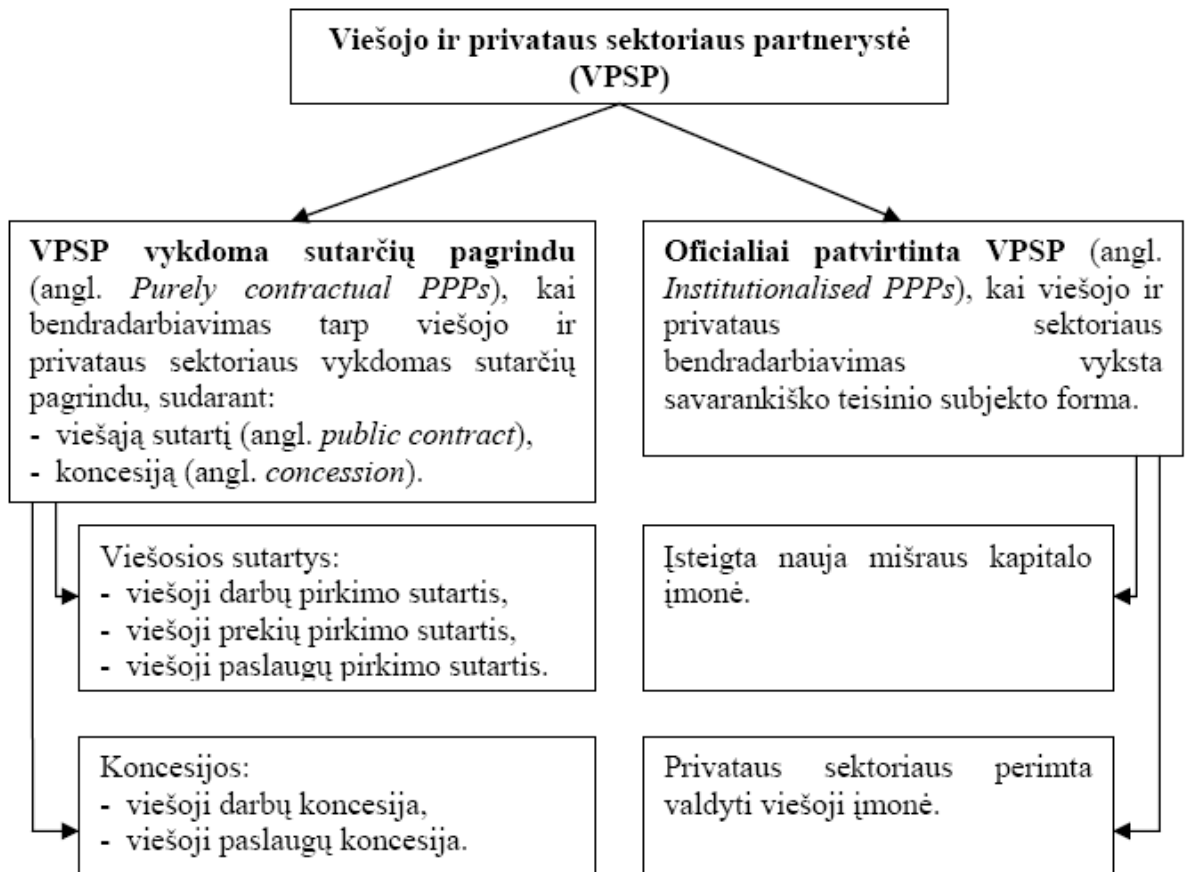
Forma	Apibūdinimas
Bendros (mišrios) įmonės (angl. Joint ventures)	Viešasis ir privatus sektorius įsteigia bendrą kompaniją, siekiant įgyvendinti projektą, kuris teiktų naudą abiem projekte dalyvaujančioms šalims
Frančizės (angl. Franchises)	Privačiam sektoriui leidžiama teikti viešąsias paslaugas ir nustatyti jų kainą.
Koncesijos (angl. Concessions)	Panašu į frančizės sutartis, tačiau privatus sektorius paprastai suteikia lėšas, būtinas infrastruktūros plėtrai, pvz., keliams ar tiltams.
Privačiai finansuojami investiciniai projektai (angl. Privately financed investment Projects)	Privati kompanija gauna lėšų kurti, konstruoti (atnaujinti), eksploatuoti (prižiūrėti) viešą turtą, pvz., ligonines ar mokyklas. Kai turtas eksploatuojamas, tam tikrą laikotarpį (paprastai 20–35 metus) viešasis sektorius moka kompanijai reguliarių mokesčių. Laikotarpio pabaigoje turtas grįžta valstybės nuosavybėn.
Prekybos rinkos išbandymas (angl. Market testing)	Tai procesas, kurio metu privatus subjektas tikrina, kaip rinka reaguoja į tam tikrą prekę ar paslaugą, kurią gaminti (teikti) turi viešasis sektorius. Tai svarbu sprendžiant, ar tikslinga įvesti produktą į rinką ir vertinant jo paklausą.
Privataus sektoriaus metodų panaudojimas viešuosiuose subjektuose (angl. Use of private sector methods in public bodies)	Tokių kaip personalo motyvacijos schemos irišteklų racionalizavimas.
Akcijų dalies išlaikymas privatizuotose kompanijose (angl. Retaining minority shares in privatised companies)	Valstybė išsaugo sutartą akcijų procentą, siekdama išlaikyti dalies paslaugų teikimo visuomenei kontrolę.
Privatizavimas (angl. Privatisation)	Viešasis sektorius parduoda įmones privatiems investuotojams.

Šaltinis: INTOSAI Guidelines on Best Practice for the Audit of Risk in Public/Private Partnership.

Europos Parlamento 2005 metais atliktame tyrime tema „Viešojo ir privataus sektorių partnerystės modeliai ir tendencijos Europos Sąjungoje“ (angl. *Public-Private Partnerships Models and Trends in the European Union*) buvo išskirti tokie pagrindiniai VPP modeliai, taikomi Europos Sąjungoje:

- Paslaugų teikimo sutartis (angl. *Service contracts*);
- Eksploatavimo ir valdymo sutartis (angl. *Operation and management contracts*);
- Ilgalaikės (išperkamosios) nuomos sutartis (angl. *Leasing*);
- Visiškai užbaigto (projekto, objekto) pirkimo arba Statybos-eksploatavimo-perdavimo sutartis (angl. *Turnkey procurement or Build-Operate-Transfer (BOT)*);
- Projektavimo-statybos-finansavimo-eksploatavimo sutartis (angl. *Design-Build-Finance-Operate (DBFO)*) (Europos Parlamentas (EP), 2006).

Atsižvelgiant į tai, kad tarptautinės organizacijos išskiria skirtingas VPP rūšis, o atskiros valstybės yra reglamentavusios skirtingas šio bendradarbiavimo formas, Europos Komisija valstybėse narėse taikomas VPP formas suskirstė į dvi stambias grupes (žr. 1 pav.), tačiau kartu pripažino, kad valstybių – ES narių praktiką unifikuoti yra netikslinga dėl pernelyg didelės VPP rūšių įvairovės (EK, 2003).

Šaltinis: Valstybės kontrolė

1 pav. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės formos (rūšys)

Išnagrinėti tarptautinės bendrijos dokumentai rodo, kad kiekviena valstybė gali pasirinkti labiausiai jos nacionalinius poreikius atitinkančią VPP reglamentavimo sistemą. Nors valstybių teisės aktuose išskirta daugybė VPP formų, tačiau VPP srityje labiausiai pažengusios valstybės dažniausiai įgyvendina koncesijas arba viešąsias sutartis.

Koncesijos – tai ilgalaikė sutartis, pagal kurią privatus sektorius teikia tradiciškai viešojo sektoriaus kompetencijai priskiriamas paslaugas ir plėtoja šių paslaugų teikimui reikalingą infrastruktūrą, o pagrindinės koncesininko pajamos gaunamos iš galutinių vartotojų, kuriems teikiamos paslaugos. Viešojo sektoriaus institucija gali mokėti koncesininkui atlyginimą, tačiau jis turi priklausyti nuo rizikos, kurią viešojo sektoriaus institucija prisiima.

Viešoji sutartis - kai pagrindinę privataus partnerio pajamų dalį sudaro reguliarūs viešojo sektoriaus mokėjimai. Šios VPP formos pavadinimas gali skirtis, tačiau dažniausiai ji įvardijama kaip

Privati finansinė iniciatyva (angl. *Private Finance Initiative(PFI)*) pagal INTOSAI arba Viešojo sutartis (angl. public contract) pagal Europos Komisiją.

Apibendrinant galima teigti, kad valstybės turi dispozicijos teisę kurti VPP sistemą atsižvelgiant į nacionalinę teisinę sistemą, į sektorius, kuriuose ji bus taikoma bei į nacionalinius poreikius.

Kalbant apie VPP sutartčių sudarymą reiktų pažymėti, kad ne visada tinkamai įvertinama tokių partnerystės projektų teikiami privalumai ir trūkumai (ši problema aktuali ir Lietuvoje), kuriais remiantis turi būti vertinami konkretūs projektai.

VPP laikoma vis svarbesniu veiksmu kiekvienos valstybės ekonomikoje. Tačiau kyla klausimas, kodėl VPP projektus pasirenka viešasis sektorius ir kodėl ši partnerystė teisės aktuose bei valstybių praktikose nuolat plėtojama? Atsakymas į šį klausimą susijęs su VPP teikiama nauda. Daugelio valstybių patirtis parodė, kad viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas, kai visuomenei reikalingi projektai finansuojami privataus kapitalo ir yra tinkamai įgyvendinami, gali teikti didelę naudą valstybei. Vykdam VPP, viešojo sektoriaus galimybės prasiplečia. Viešasis sektorius gali privataus sektoriaus lėšomis ir iniciatyva ne tik sukurti viešosioms paslaugoms teikti reikalingą turtą (pvz., nutiesti kelius, pastatyti ar atnaujinti gydymo įstaigas), bet ir pavesti jam teikti su tuo turtu susijusias paslaugas (pvz., administruoti kelius, eksploatuoti sveikatos priežiūros įstaigų pastatus, teikti sveikatos priežiūros paslaugas). Taigi, viešojo sektoriaus funkcijas perimantis privatus subjektas, į bendrą veiklą įnešdamas pažangias idėjas, patirtį ir finansinius išteklius, sudaro tam tikras **teigiamas prielaidas** (EK, 2003).

Valstybei sumažinti valstybės biudžeto išlaidas viešųjų paslaugų teikimui ir turto, reikalingo toms paslaugoms teikti, kūrimui ar atnaujinimui, kartu nedidinant valstybės skolinių įsipareigojimų. Pritraukiant privatų kapitalą išsprendžiama lėšų, reikalingų projektams įgyvendinti, problema. Todėl net ir esant ribotiems valstybės biudžeto ištekliams, valdžios institucijoms sudaromos galimybės veiksmingai įgyvendinti savo funkcijas ir vykdyti pagrindines užduotis.

Greičiau įgyvendinti viešųjų paslaugų ir investicinius projektus. Projekto įgyvendinimo darbai atliekami daug greičiau, kadangi privačiam sektoriui yra būdingas didesnis lankstumas ir tempas. Privačios įmonės turi daugiau galimybių skolintis lėšas, specializuojasi konkrečioje srityje, turi daugiau patirties investuojant, o tai lemia efektyvesnį lėšų panaudojimą. Atsižvelgiant į tai, kad valstybė kartais neturi pakankamai lėšų visuomeninių projektų įgyvendinimui, pavyzdžiui, šiuolaikinių kelių infrastruktūros plėtrai, viešojo ir privačiojo partnerystė suteikia galimybę per trumpesnę laiką įgyvendinti ypač didelių kapitalo investicijų reikalaujančius kelių tiesimo ir kitus projektus.

Pavyzdžiui Jungtinėje Karalystėje HM Treasury 2003 m. atliktas tyrimas parodė, kad 88 proc. VPP projektų buvo įvykdyti laiku arba pirma laiko ir nė vienas projektas neviršijo nustatyto projekto biudžeto, o investicinius projektus vykdam valstybei, tik 70 proc. iš jų buvo įvykdyti planuotu laiku (Jungtinės Karalystės nacionalinė audito institucija, (JKNAI), 2007).

Atsirasti patikimoms garantijoms, kad visuomeniniai projektai bus užbaigti, jei suprojektuotą ar sumanytą priemonę įgyvendins privatus sektorius, nes jis yra suinteresuotas, kad projektas būtų įvykdytas numatytu laiku, viešojo sektoriaus partneriui prižiūrint. Valstybėms susidūrus su įvairaus masto ekonominėmis problemomis ir krizėmis, privatus kapitalas užtikrina projektų tęstinumą ir tolesnį viešųjų paslaugų teikimą. Privatus sektorius ekonominių krizių metu gali garantuoti, kad svarbiausi ir reikšmingi visuomenei infrastruktūros projektai bus įgyvendinti nustatytu terminu, kai valstybės biudžetas nepajėgus tenkinti daugelio visuomenės poreikių.

Pagerinti teikiamų viešųjų paslaugų kokybę ir sumažinti viešųjų paslaugų teikimo sąnaudas. Kadangi privatus sektorius mokėjimus gauna tik už faktiškai suteiktas paslaugas, atsižvelgiant į jų kokybę, todėl jis suinteresuotas ieškoti efektyvių ilgalaikių techninių sprendimų, kurie užtikrintų paslaugų kokybę visą VPP projekto įgyvendinimo laikotarpį. Taigi, esant ribotiems valstybės biudžeto ištekliams, privataus sektoriaus lėšomis yra realizuojami viešosios politikos tikslai ir užtikrinama viešųjų paslaugų kokybė, o valstybės gyventojai gauna geresnės kokybės ir dažnai pigesnes paslaugas.

Remiantis Jungtinės Karalystės nacionalinės audito institucijos pateikiama informacija viešojo ir privataus sektorių partnerystė didelę naudą atnešė sveikatos apsaugos srityje, kur daugiau nei keturios dešimtys modernių ligoninių buvo pastatytos ir aprūpintos šiuolaikine diagnostine technika viešojo ir privataus sektorių partnerystės dėka (JKNAI, 2007).

Paskirstyti riziką tarp viešojo ir privataus sektorių. Teikiant viešąsias paslaugas ir plėtojant tam reikalingą infrastruktūrą reikia atpažinti, įvertinti ir paskirstyti įvairias veiklos rizikas. Rizikos VPP projekte turi būti perduotos šaliai, kuri jas sugeba valdyti mažiausiomis sąnaudomis.

Kurti naujas darbo vietas ir skatinti ekonomikos augimą, skatinant privačią nuosavybę ir plėtojant rinkos mechanizmus paslaugų sektoriuje, kartu didinant ir paslaugų konkurencingumą.

Pasiekti aptartus rezultatus leidžia tai, kad viešasis sektorius įgauna galimybę teikiant viešąsias paslaugas naudotis privataus sektoriaus finansiniais ištekliais, idėjomis, žiniomis, praktine ir technine patirtimi. Privataus sektoriaus lankstumas, specializacija ir geresnis rizikos valdymas leidžia konkrečias paslaugas teikti pigiau ir profesionaliau nei viešasis sektorius.

Nepaisant minėtų privalumų, VPP turi ir specifinius **trūkumus**. Dėl to VPP projektams turi būti keliamas pagrindinis tikslas – užtikrinti, kad tiek nacionalinis, tiek tarptautinis kapitalas ir viešosios funkcijos perdavimas privačiam subjektui neigiamai nepaveiks valstybės ir jos piliečių interesų. Kadangi viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas pagrįstas ilgalaikėmis šalių sutartimis, ypač svarbu atkreipti dėmesį į trūkumus, kuriuos tokios sutartys gali sąlygoti, nes viešosios paslaugos teikimas pagal jas privačiam asmeniui perleidžiamas dažniausiai keliems ateinantiems dešimtmečiams. Tinkamai neįvertinus su konkrečiu projektu susijusių trūkumų ir rizikų, valstybei ir jos gyventojams VPP gali tapti ne naudos šaltiniu, bet ilgalaikėmis finansine našta. Todėl ruošiantis vykdyti VPP ar tokias sutartis įgyvendinant, reikia įvertinti VPP trūkumus.

Ilgas pirkimo konkurso laikas, kuris gali lemti didesnes viešojo sektoriaus išlaidas. Remiantis Jungtinėje Karalystėje atliktais tyrimais vidutiniškai pirkimo konkurso laikas, įskaitant ir visus pasiruošimo projektui etapus, trunka apie 34 mėnesius (JKNAI, 2007).

Viešojo ir privataus sektorių partnerystės sutartis sudaranti ir vėliau jų vykdymą prižiūrinti viešojo projekto grupė gali turėti per mažai patirties ir kompetencijos VPP srityje. Šią riziką galima būtų sumažinti samdant kompetentingus konsultantus, VPP specialistus, kurie vadovautų pirkimui ar kreipiantis pagalbos į paramos organizacijas. Pavyzdžiui Jungtinėje Karalystėje tuo tikslu yra įkurta Partnerystės JK organizacija (angl. *Partnerships UK*), kuri teikia viešajam sektoriui pagalbą ir konsultacijas sudarant VPP sutartis (EK, 2003).

Didelė kaina už konsultacijas. Viešojo sektoriaus išlaidos konsultacijoms (pvz., teisinėms arba finansinėms) rengiant VPP projektus gali būti labai didelės. Todėl VPP projekto neverta vykdyti, kai projekto vertė yra sąlygiškai nedidelė.

Nelanksčios sutartys. Lankstumo paprastai trūksta, kai sutarties įgyvendinimo metu keičiasi veiklos reikalavimai ir kai tenka keisti sutarties nuostatas po jos pasirašymo.

Netinkamas rizikos perdavimas, kai rizika perduodama VPP projekto šaliai, kuri nesugeba jos efektyviai valdyti.

Nepakankamai detalios sutarčių nuostatos vartotojų apsaugos požiūriu. Ši problema atsiranda nepakankamai reglamentavus pagal VPP teikiamų paslaugų kokybę, kainą ar paslaugų tęstinumą garantuojančias nuostatas.

Galimi konkurencijos apribojimai sudarant VPP sutartis. Konkursų dėl VPP sąlygos gali būti nepakankamai aiškios, detalios, ar diskriminuojančios nacionalinius bei tarptautinius investuotojus.

Galimas VPP sutarčių vykdymo kontrolės nepakankamumas. Viešajam sektoriui su privačiu sudarius VPP sutartį, joje dažnai nepakankamai aptariama, kaip bus atliekama teikiamų paslaugų ar kuriamo produkto stebėseną (monitoringas), periodinės revizijos, finansinė veiklos kontrolė. Kadangi šiuo atveju kalbama apie privataus asmens stebėjimą ir kontrolę, problemiški yra viešojo sektoriaus subjektų, įskaitant ir nacionalines audito institucijas, įgaliojimų tai daryti (kompetencijos) klausimai.

Mažiau galimybių vertinti VPP projekto naudą. Sutartyje neaptarus, kokiais kriterijais vadovaujantis bus vertinamas įgyvendinamas VPP projektas, negalėsime nustatyti, ar tokia viešųjų paslaugų teikimo ar infrastruktūros sukūrimo forma yra efektyvi.

1.3. Viešosios ir privačios partnerystės praktika ir tendencijos Lietuvoje

Lietuvoje yra įgyvendinamos įvairios viešojo ir privataus sektorių partnerystės formos. Kai kurios iš jų reglamentuotos bendruose (Civilinis kodeksas), kitos – specialiuose (privatizavimas, viešieji pirkimai ir koncesijos) teisės aktuose, tačiau tai, kad Lietuvos Respublikos teisėje iki šiol nebuvo reglamentuotas viešosios ir privačios partnerystės apibrėžimas, kompleksiskai nustatytos VPP

formos (rūšys) ir kiekvienos jų sudarymui bei vykdymui keliami reikalavimai, sudaro riziką, kad visuomenei ir valstybei svarbūs partnerystės projektai dėl nepakankamo reglamentavimo nebus vykdomi; juos vykdant viešasis interesas nebus tinkamai atstovaujamas; arba viešojo sektoriaus subjektai, įgyvendinantys tokius projektus, taikys netinkamus (ne VPP, arba ne tas VPP formas reglamentuojančius) teisės aktus (Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė (LRVK), 2008).

Žurnalo „Statyba ir architektūra“ rugsėjo mėnesio numeryje pasirodė straipsnis „Viešosios ir privačios partnerystės projektai – nauja panacėja verslui“, kuriame rašoma: „*Ūkio ministras Dainius Kreivys sakė, kad pagal parengtą Vyriausybės planą 2010-2011 m. į šalies ekonomiką per viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės programas ketinama įlieti apie 7,4 milijardo litų. Ruošiamas detalusis VPP projektų ir investicijų planas, kaip tos lėšos bus paskirstomos skirtingoms sritims. Skamba viltingai. Tačiau ar pavyks tuos planus deramai įgyvendinti, specialistai abejoja*“ (Jolanta Lunevičienė, žurnalas „Statyba ir architektūra“, 2009, p. 12). Straipsnyje taip pat rašoma, kad birželio pabaigoje Seimas priėmė ir kito – investicijų įstatymo pataisas, keletą metų dūlėjusias valdininkų ir politikų stalčiuose. Įstatyme taip pat atsirado viešosios ir privačios partnerystės sąvoka bei įteisinta dar viena jos forma, kai privatus subjektas investuoja į valdžios funkcijoms priskirtas veiklos sritis ar turtą ir vykdo veiklą.

Remiantis Lietuvos Respublikos investicijų įstatymo naujausia redakcija (2009 m. birželio 16 d., *Žin.*, 2009, Nr. 77-3164) tik nuo 2010 metų sausio 1 dienos įsigalioja 2 straipsnio papildymas įteisinantis sąvokos „*Viešojo ir privataus sektorių partnerystė*“ bei „*Valdžios ir privataus subjektų partnerystė*“ ir 15 straipsnio papildymas apibrėžiantis *valdžios ir privataus subjektų partnerystės sutarties sudarymo sampratą, principus ir ypatumus* (LRS, 2009).

Viešojo ir privataus sektorių partnerystė bus apibrėžiama kaip valstybės arba savivaldybės institucijos ir privataus subjekto įstatymuose nustatyti bendradarbiavimo būdai, kuriais valstybės arba savivaldybės institucija perduoda jos funkcijoms priskirtą veiklą privačiam subjektui, o privatus subjektas investuoja į šią veiklą ir jai vykdyti reikalingą turtą, už tai gaudamas įstatymų nustatytą atlyginimą. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės būdus nustato Lietuvos Respublikos investicijų, koncesijų ir kiti įstatymai.

Valdžios ir privataus subjektų partnerystė sąvoka apibrėš viešojo ir privataus sektorių partnerystės būdus, kai privatus subjektas valdžios ir privataus subjektų partnerystės sutartyje nustatytais sąlygomis investuoja į valdžios subjekto funkcijoms priskirtas veiklos sritis ir šiai veiklai vykdyti reikalingą valstybės arba savivaldybės turtą ir vykdo tose srityse šiame įstatyme nustatytą veiklą, už kurią privačiam subjektui atlyginimą moka valdžios subjektas.

Remiantis 2008 m. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės atlikta Valstybino audito ataskaita „Viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas“ poreikis vykdyti projektus, kuriuose viešasis sektorius bendradarbiauja su privačiu, yra aktualus ir reikšmingas Lietuvos valstybei, jos centrinės

vykdomosios valdžios ir savivaldos institucijoms, piliečiams. Tačiau šis procesas Lietuvoje yra nepakankamai reglamentuotas.

Viešajam sektoriui tai neleidžia įgyvendinti svarbių valstybei ir visuomenei projektų, o gausiausia VPP projektų inicijavimu suinteresuota subjektų grupė – savivaldybės – tiksliai nežino, kokie projektai priskirtini VPP. Audito metu savivaldybės, atsakydamos į klausimą, ar yra poreikis vykdyti projektus, kuriuose viešasis sektorius bendradarbiauja su privačiu, didžioji dauguma – 50 iš 58 (86 proc.) – atsakymus pateikusių savivaldybių nurodė, kad poreikis vykdyti tokius projektus yra. Daugumos apklaustų savivaldybių nuomone, VPP projektų poreikis egzistuoja, nes tokie projektai leidžia pagerinti viešųjų paslaugų kokybę bei šių paslaugų teikimui reikalingą infrastruktūrą. Tai patvirtina ir užsienio šalių patirtis, kuri rodo, kad pasinaudojus viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimo modeliu pavyksta padidinti viešųjų paslaugų kokybę, o lėšos naudojamos efektyviau.

Renkant informaciją apie savivaldybėse įgyvendinamus VPP projektus 22 savivaldybės (37 proc.) nurodė, kad juos vykdo, 25 savivaldybės (43 proc.) - kad tokie projektai nevykdomi, 12 savivaldybių (20 proc.) - kad svarsto galimybę vykdyti tokius projektus. Tai, kad esant tokių projektų poreikiui centrinės vykdomosios valdžios institucijos jų nevykdo, o iš 86 proc. apklaustų savivaldybių, kuriose tokių projektų poreikis yra, juos vykdo tik 44 proc., rodo šioje srityje esamas problemas.

Kaip teigiama minėtoje audito ataskaitoje, Lietuvoje nereglamentuoti kai kurie svarbūs VPP procesai, nepakankamas dėmesys skiriamas bendros ir nuoseklos VPP politikos bei teisinės bazės formavimui. Auditorių nuomone, tai galima vertinti kaip pasekmę to, kad Lietuvoje nėra patvirtinta Viešojo ir privataus sektorių partnerystės strategija. Nesant šios strategijos atsiranda rizika, kad su VPP susiję procesai Lietuvoje bus plėtojami arba netinkamai ir nepakankamai, arba nepakankamai koordinuoti (LRVK, 2008). Be to Lietuvoje iki šiol veikia tik vienas teisės aktas, reglamentuojantis viešąją ir privačią partnerystę – koncesijų įstatymas. Jis reglamentuoja valstybės institucijų ir verslininkų santykius, kai valstybės turtas yra perduodamas privatiems subjektams, arba jiems suteikiama teisė tokį turtą sukurti, jį eksploatuoti tam tikrą laikotarpį, teikti paslaugas ir tokiu būdu susigrąžinti investicijas bei gauti pelną.

Pasak „Sorainen“ advokatų kontoros advokato Kęstučio Adamonio lietuviškasis koncesijų įstatymas nubrėžia pernelyg plačias atsakomybės ribas. Didžiąją dalį koncesinių projektų lydi politiniai ir korupciniai skandalai, todėl savivaldybių, kurios daugiausiai yra atsakingos už viešosios infrastruktūros plėtrą, valdininkai paprasčiausiai jų ėmė bijoti ir vengti. „Prisiminkime istorijas, susijusias su savivaldybių šilumos ūkio koncesijų sutartimis ar vaikų maudynes vandens parkuose, kurias apmoka savivaldybė. Taip atsitinka dėl to, kad iki šiol nėra tinkamo koncesijų reglamentavimo. Įstatymas yra labai platus teisinis rėmas, kuriame palikta daug veikimo laisvės, o tuo pačiu ir prielaidų įvairiems įtarinėjimams korupcija“ (Lunevičienė, 2009).

Panagrinėkime keletą viešosios ir privačios partnerystės pavyzdžių.

Kauno miesto savivaldybės švietimo įstaigų ūkio tvarkymo ir priežiūros koncesija

Kauno miesto savivaldybės taryba 2004-12-23 priėmė sprendimą Nr. T-678, kuriuo pritarė Kauno miesto savivaldybės švietimo įstaigų ūkio tvarkymo ir priežiūros koncesijos (dėl 190 Kauno miesto švietimo įstaigų) suteikimui, ir įpareigojo savivaldybės administracijos direktorių organizuoti koncesijos konkursą. Sprendimo aiškinamajame rašte nurodoma, kad sprendimas reikalingas, nes didelė dalis švietimo įstaigų nebeatitinka nustatytų Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų bei ikimokyklinių ugdymo įstaigų higienos normų reikalavimų. Ypač šis neatitikimas aktualus apšvietimo, šildymo ir vėdinimo, ventiliacijos, šalto ir karšto vandens tiekimo, vandens kokybės ir sanitarinių mazgų būklės srityse. Šiame rašte pažymima, kad savivaldybė neturi šioms problemoms sutvarkyti reikalingų finansinių išteklių, o neišsprendus nurodytų problemų patalpos neatitinka higieninių reikalavimų bei neracionaliai naudojami energetiniai ištekliai. Konkurso metu aukščiausią įvertinimą gavo vienas iš penkių konkurso dalyvių, kuris buvo pripažintas konkurso nugalėtoju ir pakviestas dalyvauti derybose dėl koncesijos sutarties sudarymo. Tačiau 2005-12-22 Kauno miesto savivaldybės taryba priėmė sprendimą koncesijos konkursą nutraukti. Šį sprendimą inicijavę Kauno miesto savivaldybės tarybos nariai pareiškė, kad iki projekto inicijavimo nebuvo tiksliai apskaičiuota, kiek lėšų reikia miesto mokykloms renovuoti, o koncesijos projekte yra numatyti milžiniški savivaldybės finansiniai įsipareigojimai, galintys įklampinti Kauną į milijardines skolas.

Kauno miesto tarybai 2005-12-22 priėmus minėtą sprendimą (Nr. T-678), koncesijos konkurse nugalėtoju pripažintas asmuo kreipėsi į teismą dėl šio sprendimo panaikinimo. Kauno apygardos teismas 2007-04-02 sprendimu ieškinį Kauno miesto savivaldybės tarybai atmetė.

Sprendimai inicijuoti Kauno miesto savivaldybės švietimo įstaigų ūkio tvarkymo ir priežiūros koncesija, neatlikus galimybių studijos dėl švietimo įstaigų ūkio tvarkymo ir priežiūros, neturint su ja susijusių apskaičiavimų, bei nepakankamas įsigilinimas į organizuojamos koncesijos sąlygas lėmė neracionalų viešųjų (finansinių, laiko ir žmogiškųjų) išteklių naudojimą. Šis projektas nuo jo inicijavimo iki teismo nagrinėjimo pabaigos truko beveik trejus metus, o teisinė pagalba ir konsultacijos dėl šios koncesijos Kauno miesto savivaldybės administracijai pagal 2004-11-22 sutartį su privačia advokatų kontora kainavo 260 tūkst. Lt.

Kauno pramogų ir sporto rūmų statybos ir valdymo koncesija

Kauno miesto savivaldybės taryba 2005-03-03 sprendimu pritarė koncesijos suteikimui ir įpareigojo savivaldybės administracijos direktorių organizuoti konkursą dėl koncesijos suteikimo. Paskelbtame koncesijos konkurse dalyvavo vienas privatus juridinis asmuo, kuris savivaldybės administracijai 2006-01-10 pateikė išsamų įpareigojantį pasiūlymą, jame nurodydamas numatomus ir preliminariai įvertintus Kauno arenos komplekso projektavimo ir statybos kaštus, arenos komplekso eksploatavimo sąnaudas per metus.

Pasiūlymo finansinėje - komercinėje dalyje nebuvo nurodytas siūlomas koncesijos mokesčio dydis, jo apskaičiavimo pagrindimas, indeksavimo metodika ir jo mokėjimo terminai bei sąlygos. Nors pasiūlymas be šios informacijos turėjo būti atmetas ir toliau nenagrinėjamas, nes neatitiko Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2005-11-09 patvirtintų konkurso sąlygų reikalavimų, šį pasiūlymą pateikęs konkurso dalyvis buvo pripažintas koncesijos konkurso nugalėtoju.

Atsižvelgiant į tai, kad derybų metu koncesijos konkurso nugalėtojas keletą kartų tikslino ir keitė su koncesijos objektu susijusias sąlygas, kurios Kauno miesto savivaldybei buvo nepriimtinos, savivaldybės administracijos direktorius 2007-07-20 įsakymu nutraukė tolesnes koncesijos konkurso derybas.

Koncesijos konkurso nugalėtojas 2007-09-24 Kauno apygardos teismui pateikė ieškinį dėl neteisėto derybų nutraukimo bei nuostolių – 20 780 tūkst. Lt atlyginimo, kartu su prašymu sustabdyti Kauno arenos komplekso projekto vykdymą ir uždrausti atsakovui vesti derybas su trečiaisiais asmenimis dėl Kauno arenos projektavimo, statybos darbų vykdymo ir eksploatavimo, kol bus išnagrinėta ši byla.

Kauno miesto savivaldybės administracijos neatlikta galimybių studija ir su koncesijos projektu susiję finansiniai apskaičiavimai, o vykdant konkursą – nepakankamas koncesijos suteikimo sąlygų laikymasis turėjo įtakos nerezultatyviam ir neefektyviam viešųjų (finansinių, laiko ir žmogiškųjų) išteklių panaudojimui.

Reiktų pažymėti, kad Koncesijų įstatymas iki 2006-07-27 įsigaliojusių jo pakeitimų nereikalavo, kad suteikiančioji institucija prieš suteikdama koncesiją atliktų galimybių studiją. Po šios datos įstatymo 5 straipsnyje buvo numatyta, kad suteikiančioji institucija, prieš skelbdama koncesijos konkursą, o tais atvejais, kai konkursas neskelbiamas – prieš sudarydama koncesijos sutartį, privalo atlikti konkrečios koncesijos ekonominės, socialinės naudos visuomenės poreikiams analizę. Nors 2006-07-27 įsigaliojusi Koncesijų įstatymo 5 straipsnio nuostata ir numato įpareigojimą suteikiančiajai institucijai atlikti numatomos suteikti koncesijos galimybių studiją, ši nuostata nepakankama, siekiant maksimaliai apsaugoti viešąjį interesą, nes nereikalaujama, kad viešojo sektoriaus subjektas planuojamą koncesijos projektą gali įgyvendinti tik tuo atveju, jeigu vertinimas rodo, jog projektas yra efektyvesnis nei kiti turto sukūrimo, pagerinimo ar paslaugų teikimo būdai. Taip pat nereikalaujama galimybių studijoje atspindėti ir būsimų savivaldybės ilgalaikių įsipareigojimų socialinių ir ekonominių poveikį. Tokios analizės neatliekant yra rizika, kad viešasis sektorius nepasirinks efektyviausio viešųjų projektų įgyvendinimo būdo.

Taigi patirtis rodo, kad VPP projektų bijoti nereikia – juos vykdyti yra naudinga tiek valstybei, kuri per trumpą laiką gali pritraukti reikalingas lėšas, pati prisidėdama prie projekto mokėjimais, išlėtais per ilgą laikotarpį, tiek gyventojams, kurie gauna geresnės kokybės paslaugas. Svarbiausia vykdant VPP projektus yra tinkamai parengti sutartį tarp viešojo ir privataus partnerio, kurioje turi būti

vienareikšmiškai apibrėžtos visos sąlygos, įsipareigojimai, atsakomybė, įvertintos rizikos, atsiskaitymo mechanizmas, konfliktų sprendimo tvarka ir t.t. Siekiant sumažinti bet kokią su tokiais projektais susijusią riziką, reikalinga suformuoti tinkamą teisinę bazę, kuri numatytų abiejų projekto šalių – tiek privataus, tiek ir valstybinio sektoriaus atsakomybes ir įsipareigojimus, bei teikti daugiau informacijos, kaip tokie projektai yra vykdomi, kokios yra finansavimo struktūros, kokia gaunama nauda [54].

1.4. Viešųjų investicijų poveikis šalies ekonomikai

Atliekant viešojo sektoriaus investicijų poveikio analizę pirmiausia turi būti atsižvelgta į visuomenę, kuriai projektu bus daromas svarbus poveikis. Investicijos ir generuojama nauda gali būti analizuojama įvairiais geografiniais lygiais, todėl turi būti nuspręsta, kokiam lygyje (savivaldybės regiono, nacionaliniame) apie investicijas ir naudą kalbame. Tai paprastai priklauso nuo projekto masto ir taikymo srities. Galima atsižvelgti į poveikį savivaldybių, regionų, nacionaliniu ir netgi Bendrijos lygiu (Europos Komisija (EK), 2006).

Vertindami galimą **viešojo sektoriaus investicijų poveikį** analitikai visada susiduria su neaiškumo problema. Į šią problemą reikia tinkamai atsižvelgti ir ją išspręsti atliekant ekonominės naudos analizę. Viešojo sektoriaus investicijos įsisavinamos įgyvendinant investicinius projektus, kurie apibrėžiami kaip veikla, kurią sudaro tam tikri darbai, veiksmai ar paslaugos, skirtos įgyvendinti nedalomą tikslaus ekonominio ar techninio pobūdžio užduotį, kuriai keliami aiškiai nustatyti tikslai (EK, 2006). Viešojo sektoriaus investicijos turi atspindėti nacionalinį interesą. Kadangi viešųjų investicijų samprata apima valstybei svarbių programų įgyvendinimą, naudojant kompleksą susijusių priemonių (projektų), tokių investicijų poveikis turi apimti didesnę Lietuvos teritorijos bei reikšmingą tiesioginių ir netiesioginių naudos gavėjų (asmenų ar ūkio subjektų) dalį (Lietuvos Respublikos Vyriausybė (LRV), 2005).

Nepaisant viešojo sektoriaus investicijų pobūdžio, jos visada prisideda prie **šalies ekonominės ir socialinės plėtros**. Pagal šį kriterijų viešąsias investicijas galima skirstyti į tas, kurios *tiesiogiai* prisideda prie šalies ekonominės ir socialinės plėtros ir tas, kurios *netiesiogiai* sudarys sąlygas tokiai plėtrai. Investicijų socialinis-ekonominis efektas gali būti nustatytas pasitelkus statistinius duomenis bei naudojant susijusius analizės metodus.

Tiesioginis poveikis yra apskaičiuojamas į valstybės biudžetą sumokamų mokesčių vertine išraiška:

- Sumokėta PVM suma;
- Sumokėta pelno mokesčio suma;
- Sumokėta nekilnojamo turto mokesčio suma;
- Sumokėta SODRAI suma;

- Sumokėta gyventojų pajamų mokesčio suma;
- Kiti sumokėti mokesčiai (EK, 2008).

Kartu turi būti apskaičiuojama ir tiesioginių naudos gavėjų sumokėtų mokesčių suma. Tiesioginio poveikio vertinimas yra paprastas ir pakankamai tikslus. Čia nėra vietos neapibrėžtumams ir interpretacijoms. Skaičiavimai atliekami remiantis LR teisės aktuose nustatytais mokesčių tarifais ir jų taikymo sritimis.

Nors viešojo sektoriaus investicijų generuojamą netiesioginį poveikį dažnai sunku tiksliai apibrėžti, būtų galima išskirti tokias jo dedamąsias:

- naujai sukurtos darbo vietos;
- pagerėjusi gyventojų sveikata ir gyvenimo sąlygos;
- sutaupyta laikas;
- pritrauktos investicijos;
- padidėję turistų srautai;
- aplinkosauginis efektas ir kt (EK, 2008).

Nepaisant šiuo metu Lietuvoje atsiradusių problemų dėl darbo vietų pasiūlos, kol kas mūsų šalyje vis dar labai didelę dalį darbo vietų sudaro žemos ar vidutinės kvalifikacijos darbo vietos. Todėl vienas iš svarbiausių rodiklių įsisavinant viešąsias investicijas yra projekto metu ar jau po projekto įgyvendinimo įkurtos **aukštos kvalifikacijos darbo vietos**. Tokia kryptinga valstybės politika aukštos kvalifikacijos darbo vietų kūrimo srityje skatina Lietuvos įmonių ir organizacijų darbuotojų darbo našumą, inovacijas bei vidutinės ir aukštos pridėtinės vertės pramonės dalies augimą šalies ekonomikoje. Aukštos kvalifikacijos darbo vietų pasiūla leidžia valstybei laimėti konkurencinėje kovoje dėl užsienio kompanijų, vykdančių savo veiklą aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų srityje, tiesioginių investicijų. Siūloma aukštos kvalifikacijos darbo vietomis laikyti tas darbo vietas, kurių darbuotojai gauna ne mažesnę nei 1,5 nustatyto Lietuvoje vidutinio darbo užmokesčio atlyginimą (Viešosios politikos ir vadybos institutas (VPVI), 2008). Be to vienas iš svarbiausių rodiklių yra sukurtų **darbo vietų ilgalaikiškumas**, todėl įsisavinant viešojo sektoriaus investicijas yra dažnai taikomi įvairūs apribojimai, kuriais nustatomas minimalus sukurtų darbo vietų išsaugojimo terminas. Nagrinėjant sukurtų darbo vietų poveikį reiktų pažymėti, kad naujai sukuriamos darbo vietos atsiranda ne tik sektoriuje į kurį investuojama, bet ir papildančiose srityse. Taip viešojo sektoriaus investicijomis generuojamas **netiesioginių darbo vietų sukūrimas**.

Vienas iš viešojo sektoriaus investicijų generuojamos naudos pavyzdžių yra pagerėjusi **gyventojų sveikata ir gyvenimo sąlygos**. Nors šios dedamosios yra daugiau indikatyvaus pobūdžio, tačiau ir jas galima išreikšti finansine išraiška. Įvertinę kokią įtaką pagerėjusi sveikata turės darbo našumo padidėjimui ar palyginę gyventojų sumažėjusias išlaidas dėl būsto sąlygų pagerinimo galime lengvai apskaičiuoti, kokią socialinę – ekonominę naudą generuos viešosios investicijos.

Dar vienas svarbus rodiklis parodantis netiesioginį viešojo sektoriaus investicijų generuojamą poveikį yra *sutaupytas laikas*. Sumažėjusios laiko sąnaudos dažniausiai skaičiuojamos kai viešosios investicijos skiriamos transporto infrastruktūros modernizavimui, pažangesnių technologijų bei veiklos valdymo sistemų diegimui.

Tiesioginės užsienio investicijos yra ne tik papildomas kapitalas, leidžiantis vystyti šalies ekonomiką bei kelti šalies gyventojų gerovės lygį, bet ir naujos technologijos, gamybos ir vadybos metodai – priemonės, skirtos modernizuoti šalies socialinį-ekonominį gyvenimą. Viešojo sektoriaus investicijos turi tiesiogiai prisidėti prie visų valstybės veiklos sričių. Jos gali būti skirtos verslo aplinkos gerinimui, ko pasėkoje bus sukurtos sąlygos Lietuvoje vystyti aukštų technologijų pramonę, paslaugas, kelti specialistų kvalifikaciją, o tai susiję su tiesioginių užsienio investicijų pritraukimu (LRS, 2009).

Vienas iš svarbiausių viešųjų investicijų rodiklių yra *pritrauktas privačių investicijų kiekis*. Viešosios investicijos turi būti skirtos nacionalinio verslo aplinkos ir užsienio investuotojų veiklos sąlygų gerinimui. Įsisavinus viešojo sektoriaus investicijas, šalies verslininkams turi būti sukurtos sąlygos plėsti ar kurti naują verslą, neišvežant uždirbto kapitalo iš šalies. Tolimesnė sėkminga valstybės ekonominė ir socialinė plėtra galima tik esant visų įmanomų resursų sinergijai, o vienas svarbiausių resursų - maksimalus vietinės iniciatyvos galimybių išnaudojimas. Taip pat turi būti skatinamos viešojo sektoriaus investicijos į Lietuvos ūkio sektorius, išsikovojušius pozicijas tarptautinėse rinkose bei skatinami nauji, daugiausiai smulkaus ir vidutinio verslo, investiciniai planai. Stambaus, vidutinio ir smulkaus verslo indėlio į Lietuvos ekonomiką balansas yra tolimesnio sėkmingo šalies vystymosi pagrindas. Viešojo sektoriaus investicijos taip pat skatins Lietuvos įmonių eksportą, kurio sėkminga plėtra yra vienas svarbiausių efektyvios ekonomikos pagrindų (LRS, 2009).

Padidėjusio *turistų srauto poveikis* paprastai skaičiuojamas tik viešojo sektoriaus investicijoms, kurios tiesiogiai skatina turizmo srities infrastruktūros plėtrą.

Analizuojant viešųjų investicijų daromą *poveikį aplinkosaugai*, galima teigti, kad jis gali būti tiek teigiamas, tiek ir neigiamas. Jeigu nustatytas poveikis yra neigiamas, būtina jį palyginti su kitu generuojamu poveikiu. Viešosios investicijos skiriamos tik tuo atveju, jei jų generuojamas teigiamas poveikis yra didesnis už neigiamą.

Ekonominis viešojo sektoriaus investicijų aiškinimas yra grindžiamas požiūriu, jog ES regioninė politika mažina ekonominių išsivystymų skirtumus, prisideda prie fizinės vieningos rinkos integracijos ir taisy „rinkos trūkumus“. Šiuo požiūriu, šalinant kliūtis prekybai ir gamybos veiksnių (darbo jėgos ir kapitalo) judėjimui Europos Sąjungos viduje, vykstant ekonominei integracijai, augant prekybai ir žmonių judėjimui, ekonominė veikla koncentruojasi centruose, didžiuosiuose miestuose, ar industriniuose „branduoliuose“, tuo tarpu kiti regionai vis labiau pajamų ir užimtumo lygiu atsilieka nuo šių centrų. ES struktūriniai fondai reikalingi tam, kad būtų galima paremti tuos, kurie atsilieka

integracijos procese, suteikti jiems trūkstamų viešųjų investicijų. Be to, ES lėšos investuojamos ne tik siekiant mažinti ekonominio išsivystymo skirtumus, bet ir taisant tokius „rinkos trūkumus“ kaip nepakankamos investicijos į viešojo sektoriaus infrastruktūrą bei aplinkos apsaugą, kurios turėtų stiprinti teigiamą arba mažinti neigiamą šalutinį tokių projektų poveikį. Toks požiūris dominuoja Europos Komisijos bei jos užsakomuose tyrimuose, kai kurių akademikų darbuose (European Commission (EC), 2003).

Kita vertus galima pagrįstai teigti, kad tokios viešosios investicijos kaip ES struktūriniai fondai sukelia arba gali sukelti nepageidautinas ekonomines pasekmes, kurios būdingos viešosioms investicijoms ir valstybės teikiamai paramai apskritai, arba jų poveikis priklauso ir dažnai nublanksta dėl valstybių nacionalinės ekonominės politikos priemonių, kurios turi neigiamą poveikį ekonominiam augimui ir teritorinių skirtumų mažėjimui (Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI), 2005).

Nuo 2004 metų projektai Lietuvoje finansuojami ES struktūrinių fondų lėšomis. Tai skatina kurti bei įgyvendinti projektus, kurie atitinka ne tik Lietuvos, bet ir visos ES plėtros prioritetus. Viena iš pagrindinių problemų, su kuria gali susidurti valstybės svarbos projektai – pakankamo finansavimo užtikrinimas. Todėl šių projektų finansavimui nerekomenduojama apsiriboti tik vienu šaltiniu (pvz. valstybės biudžetu), derėtų naudotis ir kitais finansavimo šaltiniais.

2007 – 2013 m. laikotarpiu Lietuva turi galimybę pasinaudoti viešojo sektoriaus investicijomis - ES struktūrine parama, kurios pagrindinis tikslas yra mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp ES šalių narių ar atskirų regionų. 2007 - 2013 m. ES saglaudos tikslams Lietuvai Europos Komisija skiria 6,1 mlrd. eurų viešųjų investicijų. Per metus tai sudaro apie 800 mln. eurų ir gerokai viršija 2004-2006 m. laikotarpiui skirtas atitinkamas lėšas (apie 500 mln. eurų kasmet). Vertinant pagal viešųjų investicijų poreikį, kuris fiksuojamas rengiant valstybės investicijų programą (apie 4 mlrd. Lt 2004 m. ir apie 5 mlrd. Lt 2005 m.), ir pagal centrinio valdymo institucijų prognozuojamą investicijų poreikį 2007-2013 m. finansinei perspektyvai (apie 27 mlrd. Lt) ES parama (18,6 mlrd. Lt) bei bendrasis finansavimas (vidutiniškai 6,2 mlrd. Lt) šį poreikį turėtų patenkinti .

Nepaisant ES struktūrinės paramos mastų, Lietuvos Respublikos biudžetas, net ir su ES struktūrine parama nėra pajėgus finansuoti visų šalies plėtrai būtinų projektų. Siekiant efektyvaus ES paramos panaudojimo bei didžiausio teigiamo efekto turi būti aiškiai nustatyti šalies prioritetai minėtos paramos panaudojimui. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas šalies mastu didžiausių ir svarbiausių projektų įgyvendinimui (Horizontaliųjų prioritetų įgyvendinimo priežiūros darbo grupė (HPDG), 2009).

Prioritetų nustatymas viešojo sektoriaus investicijoms glaudžiai susijęs su šalies tolimesnės raidos sėkme. Veiklos sritys, finansuojamos viešojo sektoriaus lėšomis, turi sutapti su kitose valstybės raidos strategijose numatytais raidos sritimis. Tai turi būti pasiekta dėl to, kad valstybės resursai nebūtų naudojami mažai naudingose ar neperspektyviose veiklos srityse. Šiuo metu Lietuvoje jau yra

pribrendę projektai, kurių įgyvendinimas yra būtinas artimiausioje ateityje. Pagrindė tai yra finansiniams ištekliams imlūs, dideli infrastruktūriniai projektai, apimantys daugelį sričių ir veiklų, pradedant aplinkosauga, baigiant mokslo tyrimų materialinės infrastruktūros modernizavimu.

Pagrindinė viešojo sektoriaus investicijų idėja – identifikuoti prioritetinėje valstybės plėtros srityje egzistuojančias problemas ir subjektą, kuris turi didžiausią potencialą prisidėti prie problemos sprendimo. Parenkant subjektą reikia kreipti dėmesį į jo galimybes generuoti programas ir projektus, skirtus prieš tai identifikuotai problemai spręsti. Pasirinktas subjektas galės teikti paraiškas paramai gauti įvairioms veikloms, kurių kompleksinė sinergija leis pasiekti norimus rezultatus (Europos Investiciniai Projektai (EIP), 2007).

Viešosios investicijos turėtų būti suprantamos ne kaip atskiros pastangos, kurių tikslas yra konkrečių rezultatų pasiekimas, bet kaip tarpusavyje susijusių pastangų, nukreiptų bendram tikslui pasiekti, grupė, įgyvendinama vieno ar kelių subjektų, turinčių pakankamą potencialą ir patirtį, reikiama identifikuotai problemai spręsti.

Lietuva, nors ir tapusi ES nare ir sukūrusi veikiančią rinkos ekonomiką vis dar gali vadintis pereinamojo laikotarpio ekonomikos šalimi. Tokiose šalyse rinkos ekonomika, be valstybės įsikišimo, dar negali efektyviai spręsti visų socialinių-ekonominių problemų. Spartesnis ekonomikos augimas galimas tik taikant aiškias ir kryptingas intervencines priemones t.y. įgyvendinant įvairius socialinius-ekonominius projektus ar programas, finansuojamus viešojo sektoriaus lėšomis (Finansų ministerija (FM), 2008).

Viešojo sektoriaus lėšų (ES struktūrinė parama ir valstybės biudžetas) ištekliai yra riboti, todėl labai svarbu juos naudoti kaip galima efektyviau. Efektyvus lėšų panaudojimas bei didžiausias ekonominis-socialinis poveikis dažniausiai susijęs su pačių didžiausių ir svarbiausių projektų ar programų įgyvendinimu. Šių projektų poveikis ilgalaikėje perspektyvoje taip pat būna didžiausias. Dėl savo dydžio bei kompleksiško jų įgyvendinimas dažnai būna sudėtingiausias ir susijęs su įvairių veiksmų rizika.

Kadangi viešojo sektoriaus investicijų įsisavinimo metu yra vykdomos kelios, pagal prigimtį skirtingos, veiklos – pradedant dideliais infrastruktūriniais projektais, baigiant projektais, skirtais kelti dirbančiųjų kvalifikaciją, kompleksinis ES struktūrinės paramos finansuojamų sričių pobūdis leis maksimaliai efektyviai tarpusavyje suderinti ir valstybės svarbos projektų veiklas, sukurti sinergijos efektą, išvengti nereikalingų išlaidų. Viešojo sektoriaus investicijas orientuojant į Europos sąjungos struktūrinės paramos panaudojimą kartu bus užtikrinamas ir šių projektų atitikimas ES plėtros prioritetams (Lietuvos Respublikos Vyriausybė (LRV), 2007).

Remiantis 2006 m. kovo 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 252 „Dėl atsakomybės už Europos Sąjungos 2007–2013 metų struktūrinės paramos, gaunamos pagal Europos Sąjungos sanglaudos politikos konvergencijos tikslą, administravimą paskirstymo ir Lietuvos

Respublikos Vyriausybės Europos Sąjungos struktūrinės paramos komiteto 2004–2006 metų ir 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos klausimams spręsti sudarymo“ 2007–2013 metais viešiesiems projektams ES parama skiriama remiantis tarpinių institucijų parengtais sektoriniais trimečiais viešųjų investicijų planais, tvirtinamais Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu.

Viešojo sektoriaus investicijos, dėl savo dydžio bei svarbos visada turės ir politinį „atspalvį“. Dideli finansiniai ir žmogiškieji ištekliai nukreipti į tokių investicijų įsisavinimą gali turėti didelės naudos, jei investicijos bus sėkmingos, tačiau nesėkmės atveju žala taip pat bus didelė. Todėl labai svarbu, kad viešojo sektoriaus investicijos būtų „politiškai pageidaujamas“, nes priešingu atveju net ir geriausiai suplanuotas projektas bus pasmerktas nesėkmei.

1.5. Viešojo sektoriaus investicijų reikšmė Druskininkų kurortui

Druskininkai – vienas seniausių ir žinomiausių sveikatinimo kurortų Lietuvoje. Gamtinių gydomųjų išteklių gausa, techninė bei socialinė infrastruktūra ir ilgametės kurorto tradicijos nulėmė tai, kad pagrindinė veikla Druskininkuose buvo kurortinis gydymas. Savivaldybės plėtra apima ne tik Druskininkų miesto kaip kurorto, bet ir visos savivaldybės kryptingą ir subalansuotą vystimąsi, kuriuo siekiama regioną paversti unikalia kurortine vietove, žinoma tarptautiniu mastu, pasižyminčia savita gamtine aplinka ir ištisus metus siūlančia kokybiškas sveikatinimo, turizmo, poilsio paslaugas bei laisvalaikio praleidimo formas ir pritraukiančia gausius lankytojų srautus (Druskininkų savivaldybės administracija (DSA), 2004).

Viešojo sektoriaus investicijos turi išskirtinį poveikį regionui, kurio ūkis yra orientuotas į turizmo paslaugų teikimą. Privatus kapitalas yra linkęs investuoti į greitą grąžą duodančias sritis, tokias kaip apgyvendinimo paslaugų teikimas, maitinimas, sveikatos, poilsio ir grožio procedūros ir pan. Viešojo sektoriaus infrastruktūra, tokia kaip parkai, dviračių ir pasivaikščiojimo takai, vieši sporto aikštynai, miesto aikštės, gėlynai, rekreacinės zonos šalia vandens telkinių ir kt. reikalauja didelių viešųjų investicijų. Nors šios viešojo sektoriaus infrastruktūros išlaikymas ir plėtra generuoja pakankamai nedidelį tiesioginį poveikį (per sumokėtus mokesčius (PVM, GPM, SODRA) į valstybės biudžetą atliekant infrastruktūros įrengimo ir rekonstrukcijos darbus bei eksploataciją), tačiau kartu sukuria milžinišką efektą ne tik gerinant gyventojų sveikatą ir gyvenimo kokybę bei puoselėjant aplinkos apsaugą, bet ir didinant kurorto konkurencingumą ir patrauklumą lankytojams. Kurorto lankytojų srautai turi tiesioginę įtaką visam regiono ūkiui, todėl jų stabilizavimas (sezoniškumo išvengimas) bei nuolatinio augimo užtikrinimas yra pagrindinis Druskininkų kurorto darnios ir subalansuotos plėtros garantas.

Siekiant užtikrinti darnų Druskininkų savivaldybės vystymąsi ir subalansuotą plėtrą, sustiprinti Druskininkų kurorto konkurencingumą Lietuvoje ir Europoje bei pasinaudoti viešojo sektoriaus

investicijų ir kitų finansinių instrumentų teikiamomis galimybėmis, buvo parengtas Druskininkų savivaldybės plėtros 2004-2013 m. strateginis planas, kuriame savivaldybės plėtros vizija formuluojama taip: Druskininkai - modernus ir savitas tarptautinis kurortas, teikiantis aukštos kokybės sveikatinimo, turizmo, rekreacijos paslaugas bei užtikrinantis aukštą gyvenimo kokybę.

Vizijai įgyvendinti numatytos 4 strateginės plėtros prioritetinės kryptys:

- Kurorto tarptautinio konkurencingumo didinimas;
- Infrastruktūros plėtra ir aplinkos apsauga;
- Žmogiškųjų, gamtinių ir kitų išteklių plėtra ir puoselėjimas;
- Saugios ir sveikos aplinkos puoselėjimas.

Druskininkų savivaldybės plėtros strategijoje daugiausia dėmesio yra skiriama kurorto konkurencingumo didinimui ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautiniu mastu bei Druskininkų patrauklumo verslui skatinimui (DSA, 2009). Rengiant plėtros planą buvo vieningai sutarta, kad dėmesį koncentruojant į natūralią kurortinės veiklos plėtrą bus išspręstos ir šiuo metu vis dar egzistuojančios savivaldybės socialinės ir ekonominės problemos.

Siekiant kurorto tarptautinio konkurencingumo didinimo viešojo sektoriaus investicijos skiriamos kurortinių paslaugų įvairovės plėtojimui ir jų kokybės gerinimui, naujų sveikatinimo, turizmo, rekreacijos ir pramogų objektų steigimo inicijavimui. Taip pat viešosiomis investicijomis skatinamos alternatyvios žemės ūkiui veiklos bei netradicinių žemės ūkio produktų gamybos plėtra, tokiu būdu integruojant savivaldybės kaimiškas vietas į bendrą kurortinę veiklą.

Siekiant užtikrinti viešosios infrastruktūros plėtrą ir aplinkos apsaugą, modernizuojama ir plečiama savivaldybės inžinerinė, aplinkosauginė ir susisiekimo infrastruktūra, subalansuojama Druskininkų urbanistinė veikla bei vystomos vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo sistemos. Įgyvendinant socialinės plėtros aspektą, formuojama optimali gyvenamųjų kvartalų bei socialinio būsto infrastruktūra bei jos aptarnavimo sistema.

Norint užtikrinti kurorto teikiamų sveikatinimo, turizmo, rekreacijos paslaugų aukštą kokybę, numatyta savivaldybės teikiamų medicinos paslaugų struktūros reorganizacija bei medicininės įrangos atnaujinimas. Siekiant užtikrinti poilsiautojų saugumą ir tvarką kurorte, planuojama atnaujinti policijos komisariato techninę bazę, gerinti prevencinį darbą su jaunimu bei tobulinti viešuosius ryšius su visuomene. Vienas iš uždavinių yra savivaldybės ir nevyriausybinų organizacijų iniciatyvos bei atsakomybės skatinimas, kuriant bendruomenių socialinių paslaugų infrastruktūrą (Druskininkų savivaldybės taryba (DST), 2009).

Remiantis nustatytais Druskininkų savivaldybės plėtros prioritetais ir vizija, yra suformuluoti strateginės plėtros tikslai, kiekvienam jų yra numatyti uždaviniai ir priemonės, nurodant konkrečius pasiekimo rodiklius, preliminarų įgyvendinimo laiką, atsakingus padalinius bei apytikslį planuojamą lėšų poreikį. Numatytoms priemonėms įgyvendinti yra siekiami pritraukti įvairius finansavimo

šaltinius: viešosios investicijos yra pritraukiamos į verslui nepatrauklius objektus bei viešąją infrastruktūrą, taip sukuriant palankias sąlygas papildančių sričių plėtrai, kuri yra patraukli tiek smulkiam ir vidutiniam verslui, tiek ir stambiems investuotojams (Druskininkų savivaldybės taryba (DST), 2008).

Siekiant išvengti neigiamos sezoniškumo įtakos Druskininkų kurorto lankytojų srautams buvo nuspręsta skatinti viešąsias investicijas į uždaro tipo objektus, kuriuose unikalios sveikatinimo, poilsio bei pramogų paslaugos būtų teikiamos ištisus metus nepriklausomai nuo oro temperatūros ir aplinkos reiškinų. Be to akcentuojamas teikiamų paslaugų kompleksiskumas, kai viename objekte lankytojui suteikiamos ne tik kokybiškos maitinimo ir apgyvendinimo, bet ir sveikatinimo bei pramogų paslaugos. Įsisavinant viešojo sektoriaus investicijas bei įgyvendinant užsibrėžtus tikslus Druskininkuose buvo įkurtas pirmasis Lietuvoje Vandens pramogų parkas, poilsio ir pramogų kompleksas Grand SPA Lietuva, laisvalaikio klubas sukūrys ir kt. Efektyvi uždaro tipo objektų veikla leido minimizuoti sezoniškumo įtaką bei ženkliai padidinti užsienio lankytojų srautus. Geriausias to pavyzdys yra 2006 m. duris atvėręs ir apie 120 mln. Lt kainavęs bene svarbiausią įtaką regiono vystymuisi pastaraisiais metais padaręs Druskininkų vandens parkas, galintis vienu metu priimti 1500 lankytojų. Per pirmus vandens parko veikimo metus, miesto svečių skaičius išaugo 23 % nuo 163,5 tūkst. iki 201,5 tūkst. Šis augimas ženkliai įtakojo papildančios infrastruktūros (maitinimo, apgyvendinimo, pramogų) finansinių rodiklių augimą. Kurorto konkurencingumo ir patrauklumo padidėjimas bei sezoniškumo sumažėjimas leido sukurti aukštos kvalifikacijos ilgalaikes tiesiogines (110) ir netiesiogines (ne mažiau kaip 200) darbo vietas (DST, 2008).

Atlikus rinkos segmentaciją ir nustatius Druskininkų kurorte teikiamų paslaugų vartotojų elgsenos tendencijas bei lūkesčius buvo nustatyta, kad norint užtikrinti reguliariai didėjančius lankytojų srautus būtina vykdyti ne tik nuolatinę informacijos sklaidą ir kryptingą rinkodarą, bet ir į rinką periodiškai įvesti naujus bei unikalius produktus (paslaugas).

Ištyrus Lietuvoje teikiamų žiemos aktyvaus poilsio pramogų paslaugas buvo konstatuota, kad jų teikimas yra itin apribotas metų laikų, oro temperatūros bei aplinkos sąlygų ir reiškinų. Remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, vis labiau populiarėjant žiemos aktyvaus poilsio pomėgiams, kasmet apie 20 % Lietuvos sportinio turizmo mėgėjų vyksta ilsėtis į Austrijos, Slovakijos, Šveicarijos, Italijos ir kt. žiemos kurortus. Vis intensyvėjant Lietuvos klimato kaitai atsiranda poreikis teikti žiemos aktyvaus turizmo paslaugas uždareme objekte ištisus metus. Artimiausios uždaros slidinėjimo trasos yra toliau kaip už 1000 km.: Maskvoje (Rusija) ir Hamburge (Vokietija), todėl Lenkijos, Latvijos, Rusijos, Baltarusijos, Estijos, Suomijos ir kt. šalių gyventojai mielai naudotųsi žiemos turizmo paslaugomis. Be to Druskininkų vandens pramogų parko ir uždarų kalnų slidinėjimo trasų kaimynystė suformuotų unikalų kurorto ir šalies įvaizdį, kai vienos kelionės metu būtų galima pasidžiaugti tiek vasaros, tiek žiemos poilsio teikiamais malonumais.

Visgi dėl didelių kapitalo investicijų ir ilgo atsipirkimo laikotarpio verslininkai nuosavomis lėšomis nėra suinteresuoti įrengti uždaras kalnų slidinėjimo trasas, todėl Druskininkų savivaldybės administracija ieško įvairių projekto įgyvendinimo variantų sujungiant viešojo (savivaldybės ir valstybės biudžeto bei Europos Sąjungos struktūrinių fondų) ir privataus sektoriaus lėšas.

2. VIEŠOJO SEKTORIAUS INVESTICIŲ PROJEKTŲ VERTINIMO METODIKA

Atliekant viešojo sektoriaus investicijų vertinimą yra taikomi įvairūs efektyvumo nustatymo metodai, tokie kaip *esamosios vertės* (būsimieji pinigų srautai perskaičiuojami į ekvivalentišką pinigų kiekį dabartiniu laiko momentu), *vidutinės metinės vertės* (visi pinigų srautai yra transformuojami į ekvivalentinę metinę vertę, kurios dydis kiekvienais metais yra vienodas), *būsimosios vertės* (apskaičiuojamas ekvivalentiškas pinigų srauto dydis tam tikru laiko momentu ateityje), *vidutinės pelno normos* (randama pelno norma, prie kurios visų gaunamų pinigų srautų esamoji vertė yra lygi nuliui), *atsipirkimo periodo* (nustato, koks bus periodų, reikalingų pradinei investicijai padengti, skaičius, t.y. jis nustato, kiek reikės periodų, kad kumuliatyvinis investicinio projekto naudingumas susilygintų su kumuliatyviniais jo kaštais) ir kita, tačiau pagrindinė viešojo sektoriaus investicijų generuojamos naudos vertinimo priemonė yra ekonominės naudos analizė (toliau ENA). Atliekant viešojo sektoriaus investicijų detalų vertinimą turėtų būti įvertintas visas poveikis: finansinis, ekonominis, socialinis, aplinkos ir kt. Nustatant išlaidas ir naudą ENA siekiama nustatyti ir pinigais įvertinti (t. y. nustatyti piniginę išraišką) visą įmanomą poveikį, tada rezultatai apibendrinami (grynoji nauda) ir padaromos išvados apie investicijų efektyvumą, tai yra nustatoma, kokią socialinę – ekonominę naudą generuoja viešojo sektoriaus investicijos.

Poveikis turi būti įvertinamas atsižvelgiant į iš anksto nustatytus tikslus. *Vertinant projektą pagal jo mikroekonominius rodiklius, ENA gali įvertinti projekto suderinamumą ir svarbą siekiant konkrečių makroekonominių tikslų.* Regioninės politikos srityje ENA yra taikoma siekiant įvertinti konkretaus investicijų projekto svarbą siekiant ES regioninės politikos tikslų (EK, 2006).

Analizės lygis, naudojamas atliekant ENA, turi būti nustatytas atsižvelgiant į visuomenę, kuriai bus daromas svarbus poveikis. Išlaidos ir nauda gali atsirasti ir didėti įvairiais geografiniais lygiais, todėl turi būti nuspręsta, į kokias išlaidas ir naudą bus atsižvelgiama. Tai paprastai priklauso nuo investicijų masto ir taikymo srities. Galima atsižvelgti į poveikį savivaldybių, regionų, nacionaliniu ir netgi Bendrijos lygiu (EK, 2006). Vertindami galimą investicijų poveikį analitikai visada susiduria su neaiškumo problema. Į šią problemą reikia tinkamai atsižvelgti ir ją išspręsti atliekant ENA. Rizikos įvertinimas yra esminė išsamios analizės dalis, kadangi ji suteikia projekto vykdytojui galimybę geriau suprasti, kaip įvertintas poveikis gali keistis tuo atveju, jei kai kurie pagrindiniai projekto kintamieji taptų kitokiais, nei tikėtasi. Išsami rizikos analizė yra patikimo rizikos valdymo strategijos pagrindas, kuris savo ruožtu gerai įsilieja į projekto kūrimą (EK, 2006).

Projektas turėtų būti apibrėžtas kaip veikla, kurią sudaro tam tikri darbai, veiksmai ar paslaugos, skirtos įgyvendinti nedalomą tikslo ekonominio ar techninio pobūdžio užduotį, kuriai keliami aiškiai nustatyti tikslai. Projektas turi būti aiškiai identifikuojamas kaip atskiras analizės vienetas. Tai reiškia, kad kai kuriais atvejais tam tikros projektų dalys atliekant ENA turėtų būti laikomos vienu stambiu

projektu, ypač kai konkretus kūrimo etapas, kuriam prašoma ES struktūrinių fondų paramos, negali būti vykdomas savarankiškai. Prireikus į analizę galima įtraukti tinklo poveikį. Be to turėtų būti pateikti įrodymai, kad atrinktas projektas yra tinkamiausia alternatyva iš visų svarstytų galimybių (žr. 2 lentelę) bei atsižvelgiant į ES regioninę politiką turi būti įrodyta, kad projektas atitinka veiklos programos ir (arba) prioritetinių krypčių tikslus. 2 lentelėje pateikiami alternatyvų vertinimo kriterijai ir metodologija, kuria vadovaujantis atliekant projekto identifikavimą bus pasirinkta geriausia alternatyva, kuriai ir bus atlikta detali finansinė bei socialinė – ekonominė analizė [9,14,15].

2 lentelė. Alternatyvų vertinimo kriterijai

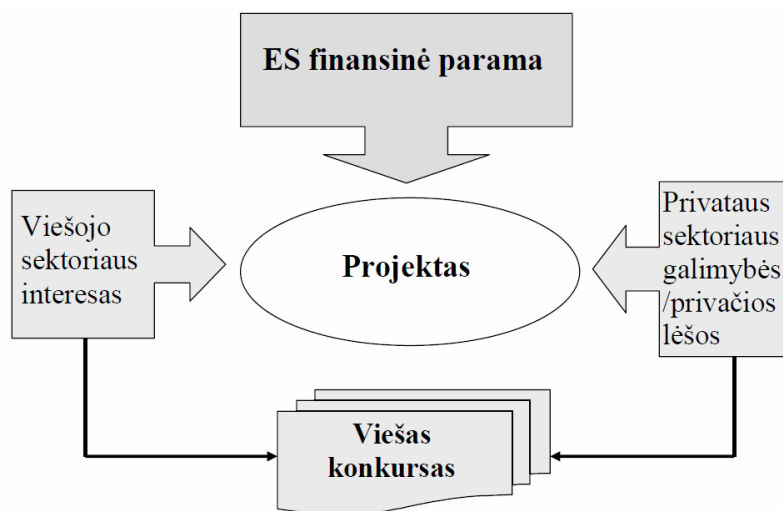
Vertinimo kriterijus	Vertinimo metodologija
Projekto ataskaitinis laikotarpis metais	Projekto ataskaitinis laikotarpis yra metų, kuriems pateikiamos projekto veiklos išlaidų ir pajamų prognozės, skaičius. Šis metų skaičius turi būti nustatomas atsižvelgiant į ekonomiškai naudingą projekto gyvavimo laikotarpį (sukurto turto naudingo tarnavimo laikotarpį). Jei projekto įgyvendinimo metu numatoma sukurti turto naudingo tarnavimo laikotarpis skiriasi, rekomenduojama ataskaitinio laikotarpio trukmę nustatyti pagal turto, kuriam numatoma išleisti didžiąją dalį projekto lėšų, naudingo tarnavimo laikotarpį.
Diskonto norma, proc.	Remiantis Europos Komisijos dokumentu Nr. 4 "Ekonominės naudos analizės atlikimo metodikos gairės diskonto norma gali būti didesnė viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektams, kuri grindžiama remiantis alternatyviomis kapitalo išlaidomis. Be to diskonto norma gali būti grindžiama ir ypatingomis valstybės narės makroekonominėmis sąlygomis.
Planuojamas pritraukti lankytojų skaičius per metus	Nustatomas planuojamų lankytojų skaičius, pagal kurį galima spręsti apie projekto atsiperkamumą investicijų gyvavimo laikotarpiu.
Darbo vietų sukūrimas	Vertinamas naujai sukurtų tiesioginių ilgalaikių darbo vietų skaičius.
Viešojo sektoriaus investicijos, Lt	Tai būtinos investicijos norint įgyvendinti projektą, be kurių projektas būtų finansiškai nepatrauklus privačiam sektoriui.
Privataus sektoriaus investicijos, Lt	Privataus kapitalo investicijų dydis, kuris reikalingas numatytų projekto veiklų tinkamam įgyvendinimui.
Atitikimas savivaldybės galimybėms pritraukti privatų kapitalą	Vertinamas alternatyvos atitikimas pagal šiandieninius savivaldybės poreikius ir galimybes.

Vertinimo kriterijus	Vertinimo metodologija
Grynosios projekto pajamos per metus, Lt	Projekto grynujų pajamų skaičiavimų tikslas – įvertinti projekto finansinės veiklos rodiklius per vienerius metus.
Grynosios pajamos per ataskaitinį laikotarpį, Lt	Vertinamos grynosios pajamos, kurios numatomos gauti per numatomą projekto ataskaitinį laikotarpį.
Europos Komisijai tinkamų deklaruoti projekto išlaidų suma, Lt	Tinkamų deklaruoti projekto išlaidų dalis yra maksimali konkrečiau projekto tinkamų finansuoti išlaidų dalis, kurią bus galima deklaruoti Europos Komisijai.
Grynujų projekto pajamų dabartinė vertė, Lt	Projekto grynujų pajamų dabartinė vertė (GDV) parodo projekto įgyvendinimo tikslingumą ir naudą projekto įgyvendintojui. Jeigu GDV teigiama, reiškia projektas finansiškai atsiperkantis ir galėtų būti finansuojamas iš komercinių šaltinių. Nekomerciniams infrastruktūriniais projektams GDV dažniausiai yra neigiama.
Projekto naudos ir kaštų santykis	Dabartinės naudos vertės ir dabartinės investicijų vertės santykis.
Atitikimas finansavimo šaltinių reikalavimams	2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ VP3-1.3-ŪM-01 priemonei „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“.

Atliekant projekto **finansinį vertinimą** visų pirma vertinamos *investicijos*, jų sukuriama finansinė nauda ir *investicijų finansavimo šaltiniai*.

Projektų finansavimui rekomenduojama taikyti ir modernius finansavimo mechanizmus. Vienas iš tokių mechanizmų, aktyviai skatinamų ir ES, yra viešojo ir privataus sektoriaus partnerystė (**angl. *Public Private Partnership***) sudaranti galimybę prie projekto finansavimo prisidėti potencialiam privataus sektoriaus investuotojui, už tai suteikiant jam teisę naudotis tam tikrais projekto metu pasiektais rezultatais. Viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės esmė – privataus sektoriaus pritraukimas į tradiciškai viešojo sektoriaus teikiamas paslaugas. Ši partnerystė gali užtikrinti ne tik papildomus finansinius srautus projekto įgyvendinimui, tačiau ir geresnį (nei projektą finansuojant vien valstybės biudžeto išlaidomis) projekto rizikos paskirstymą. Taigi viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas gali išspręsti valstybės biudžeto lėšų trūkumo problemą, užtikrinti efektyvų bei greitą ES finansinės paramos įsisavinimą, o įgyvendinus projektus – tolimesnį projekto rezultatų tęstinumą, plėtrą bei sukurti prielaidas naujų finansinių srautų generavimui (EK, 2003). Priklausomai nuo poreikių, viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės forma (viešojo ir privataus sektoriaus

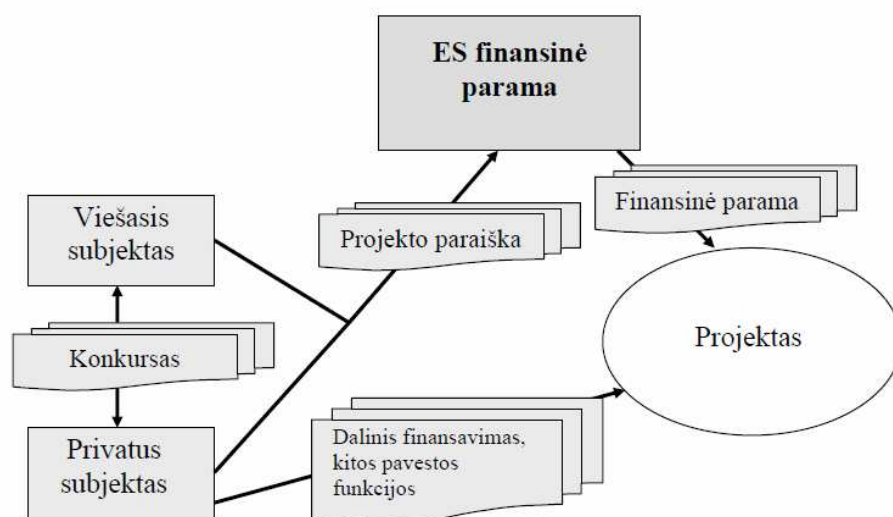
atsakomybės paskirstymas) kiekvienam projektui turėtų būti sudaroma projekto poreikius atitinkanti schema, pagal kurią privatus sektorius yra įtraukiamas į projekto finansavimą bei sukurtos infrastruktūros valdymą. Žemiau aprašytas modelis iliustruoja viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės taikymą projektuose dalinai finansuojamuose su ES parama.

Šaltinis: Numatomų įgyvendinti svarbių visuomenei socialinių – ekonominių projektų pripažinimo valstybinės svarbos projektais, jų veiklos finansavimo ir valdymo programinė studija, 2007

2 pav. ES paramos bei viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės loginė schema

Šio modelio esmė, kad viešojo sektoriaus partnerio įnašas pakeičiamas ES struktūrinės paramos lėšomis. Modelis remiasi preliminaria ES struktūrinės paramos administravimo schema, kuria remiantis viešieji projektai finansuojami remiantis parengtais trimečiais investicijų planais t.y. viešieji projektai identifikuojami iš anksto, neskelbiant konkursų.

Šaltinis: Numatomų įgyvendinti svarbių visuomenei socialinių – ekonominių projektų pripažinimo valstybinės svarbos projektais, jų veiklos finansavimo ir valdymo programinė studija, 2007

3 pav. ES paramos bei viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės įgyvendinimo grafinė schema

Valstybinės svarbos projektai, ypač dideli infrastruktūros projektai dėl savo dydžio ir socialinės – ekonominės, o ne finansinės naudos dažniausiai yra finansiškai neatsiperkantys, t.y. negeneruojantys pelno (EK, 2008). Tam tikrais atvejais tokie projektai, net ir uždirbantys pajamas nėra pajėgūs pilnai finansuoti sukurtos infrastruktūros palaikymo ir atstatymo, t.y. reikalaujantys lėšų veiklos vykdymo užtikrinimui. Siekiant išlaikyti tokių projektų sukurtų rezultatų tęstinumą, projektui gali reikti valstybės dotacijų veiklai finansuoti.

Atsižvelgiant į tai, kad dalį pajamų projektas vis dėl to generuos, dalis eksploatacijos išlaidų būtų dengiama šiomis lėšomis. Siekiant kaip galima efektyviau naudoti projekto uždirbamas lėšas bei taupant valstybės išteklius, tokių projektų operatoriaus funkcijas ir atsakomybę už infrastruktūros priežiūrą iš projekto generuojamų pajamų rekomenduotina perduoti privačiam operatoriui. Detalios atsakomybės ribos, finansavimo būdai bei šaltiniai atsižvelgiant į kiekvieno projekto specifiką turėtų būti derinami kiekvienam projektui.

Esant nepakankamoms pajamoms projekto infrastruktūros išlaikymui gali būti skirtos papildomos valstybės lėšos. Lėšos gali būti skiriamos tik viešajai institucijai, valdančiai projekto metu sukurtą infrastruktūrą ir atsakingai už jos atstatymą.

Bet kurio projekto atveju, projektų veiklos finansavimo šaltinių turėtų būti ieškoma privačiame sektoriuje, ir tik nesant galimybių finansavimą užtikrinti iš privačių lėšų, turi būti numatomos priemonės projekto finansavimui naudoti valstybės ar savivaldybių biudžeto lėšas.

Finansinės projekto analizės tikslas – parengti pinigų srautų prognozę tam, kad būtų įrodytas finansinis projekto gyvybingumas ir paskaičiuoti finansiniai rodikliai:

- *finansinė vidinė grąžos norma (FVGN);*
- *finansinė grynoji dabartinė vertė (FGDV).*

Finansinė analizė pateikia bendrą išlaidų ir naudos vaizdą, įvertina pajamas ir išlaidas per visą projekto įgyvendinimo laikotarpį. Projektams kurie visiškai negeneruoja pajamų, finansiniai rodikliai bus neigiami, tačiau ir šiems projektams būtina parengti pinigų srautų prognozę, kadangi tik teigiamas akumuliuotas pinigų srautas kiekvienu projekto laikotarpiu įrodo projekto finansinį gyvybingumą (Stravinskas, 2004).

Pagrindinis finansinės analizės tikslas – įvertinti projekto finansinės veiklos rodiklius. Tai paprastai atliekama laikantis infrastruktūros savininko požiūrio. Tačiau kai savininkas ir veiklos vykdytojas nėra tas pats subjektas, reikėtų atlikti konsoliduotą finansinę analizę. Naudotinas metodas – diskontuotų pinigų srautų (angl. DCF) analizė. DCF metodas pasižymi dviem pagrindinėmis savybėmis:

Naudojami tik *pinigų srautai*, t. y. faktinė grynujų pinigų suma, išmokama arba skiriama pagal projektą. Todėl, pavyzdžiui, nepiniginiai apskaitos straipsniai, kaip antai nusidėvėjimas ir rezervai nenumatytiems atvejams, neturi būti įtraukti į DCF analizę. Tačiau, jei siūlomas projektas yra pagrįstas išsamia rizikos analize, nenumatyti atvejai gali būti įtraukti į reikalavimus atitinkančias išlaidas

neviršijant 10 % visų investicijų išlaidų, atėmus nenumatytiems atvejams skirtas išlaidas. Vis dėlto nenumatyti atvejai neturėtų būti įtraukiami į išlaidas, numatytas trūkstamam finansavimui nustatyti, kadangi jie nesudaro pinigų srautų.

Pinigų srautai turi būti nagrinėjami tais metais, kuriais jie atsiranda, ir tam tikru **ataskaitiniu laikotarpiu**. Kai iš tikrųjų ekonomiškai naudingai projektas gyvuoja ilgiau nei trunka susijęs ataskaitinis laikotarpis, reikėtų atsižvelgti ir į **likutinę vertę**. Geriausia, jei tai būtų apskaičiuojama kaip numatomų pinigų srautų dabartinė vertė ekonominio gyvavimo, viršijančio ataskaitinio laikotarpio trukmę, laikotarpiu. Sumuojant (t. y. sudedant arba atimant) pinigų srautus, atsiradusius skirtingais metais, reikia atsižvelgti į pinigų laiko vertę. Todėl būsimi pinigų srautai yra diskontuojami dabartine verte, naudojant pinigų vertės mažėjimo laikui bėgant veiksnį, t. y. diskonto veiksnį, kurio dydis yra nustatomas pasirenkant diskonto normą, kurią reikia taikyti atliekant DCF (diskontuotų pinigų srautų) analizę (EK, 2006).

Kaip minėta pirmiau, ENA atliekama taikant **inkrementinį metodą**: projektas vertinamas remiantis išlaidų ir naudos skirtumu tarp scenarijaus „su projektu“ ir alternatyvaus scenarijaus „be projekto“. Tačiau, kai projektas yra jau egzistuojančios infrastruktūros, iš kurios gaunamos pajamos, dalis, taikyti inkrementinį metodą gali būti sudėtinga ar net neįmanoma. Tokiu atveju Komisija siūlo atliekant finansinę analizę **naudoti likusių įsigijimo išlaidų metodą**:

- scenarijus „be projekto“ yra scenarijus „be jokios infrastruktūros“;
- scenarijuje „su projektu“ atkreipiamas dėmesys, pirma, į investicijos ne tik į naują infrastruktūros dalį kainą, bet ir į investicijos jau egzistuojančios infrastruktūros atžvilgiu kainą jos *dabartine likutine verte* ir, antra, į visas pajamas, gautas iš visos infrastruktūros pasibaigus projektui. Veiklos išlaidos ir pajamos, numatytos visai infrastruktūrai, turi būti „veiksmingos veiklos“ scenarijaus išlaidos ir pajamos.

Jei reikia, egzistuojančios infrastruktūros dabartinė likutinė vertė gali būti apskaičiuota kaip dabartinė neapmokėtų paskolų aptarnavimo mokėjimų vertė. Finansinėje analizėje, atliekamoje kaip stambaus projekto ENA dalis, kurią reikia pateikti Komisijai, turėtų būti ypač siekiama:

- Įvertinti **investicijų finansinį pelningumą** ir nuosavą (nacionalinį) kapitalą;
- Nustatyti atitinkamą (didžiausią) **ES struktūrinių fondų įnašo sumą**;
- Patikrinti projekto **finansinį tvarumą**.

Ekonominis vertinimas (kitaip nei finansinis vertinimas, kuris parodo projekto naudą organizacijai) parodo projekto įtaką regionui ar šaliai (t.y. teritorijai, kurioje projektas bus įgyvendintas). Ekonominis vertinimas apima projekto įtakos (naudos ir žalos) identifikavimą (nustatymą), išmatavimą bei suskaičiavimą. Atliekant ekonominį projektų vertinimą, siekiama nustatyti **ekonominę VGN**, ir GDV. Šie rodikliai paskaičiuojami atliekant finansinio pinigų srauto, pagal kurį buvo apskaičiuota **finansinė VGN** ir GDV korekcijas (Stravinskas, 2004).

Fiskaliniai koregavimai – tai netiesioginiai mokesčiai (pvz., PVM), subsidijos ir grynųjų mokėjimų pervedimai (pvz., socialinio draudimo išmokos), kurie turi būti išskaičiuoti, tačiau į kainas turi būti įtraukti tiesioginiai mokesčiai. Be to, jei konkrečiais netiesioginiais mokesčiais ir (arba) subsidijomis yra ketinama koreguoti išorės padarinių išlaidas, tada jos turi būti įtrauktos.

Išorės padarinių išlaidų koregavimai yra skirti kompensuoti atsiradusiam poveikiui, viršijančiam projekto apimamą sritį bei veikiančiam kitus ekonominius veiksnius. Šis poveikis gali būti neigiamas (naujas turistų traukos objektas, didinantis transporto srautus mieste) arba teigiamas (naujas turistų traukos objektas, dėl kurio sukuriama naujos darbo vietos) (Hanley, 2003). Kadangi pagal išorės padarinių išlaidų apibrėžimą šios išlaidos atsiranda be piniginės kompensacijos, jos nėra įtraukiamos į finansinę analizę ir todėl turi būti apskaičiuotos ir įvertintos vėliau, tai yra atliekant ekonominį vertinimą.

Jautrumo analizė atliekama įvertinant kaip įtakotų ekonominius ir finansinius projekto rezultatus tam tikri prielaidų pasikeitimai, kaip pavyzdžiui statybos ir įrengimų kainos, eksploatacinių išlaidų, projekto rezultatų, diskonto normos bei kitų faktorių padidėjimas ar sumažėjimas. Įprasta, kad be projekte detalios išanalizuoto pagrindinio (bazinio) projekto įgyvendinimo varianto įvertinami pesimistinis (pabloginant projekto prielaidas) ir optimistinis (pagerinat projekto prielaidas) variantai (Stravinskas, 2004). Šiems variantams paskaičiuojami pagrindiniai finansiniai rodikliai – VGN, GDV. **Jautrumo analizė** siekia nustatyti projekto kritinius kintamuosius. Tai daroma leidžiant projekto kintamiesiems kisti pagal konkretų procentinės dalies pokytį ir stebint tolesnius finansinių ir ekonominių veiklos rodiklių pokyčius. Vienu metu turėtų kisti vienas kintamasis, o kiti parametrai likti pastovūs (EK, 2008).

Rizikos analizė taikoma siekiant nustatyti, kurių rodiklių nukrypimas yra svarbus įvertinant projektą arba norint nurodyti, kokie papildomi tyrimai arba duomenys turi būti gauti, kad būtų galima įvertinti galimus nukrypimus nuo planinių investicinio projekto rezultatų (Stravinskas, 2004). Vertinant konkrečių kintamojo procentinių pokyčių poveikį projekto veiklos rodikliams, nesuteikiama informacijos apie tikimybę, dėl kurios tas pokytis gali atsirasti. Ši tikimybė įvertinama rizikos analizės metu. Kritiniams kintamiesiems priskiriant atitinkamą tikimybę, galima įvertinti finansinių ir ekonominių veiklos rodiklių tikimybę (EK, 2008). Tai suteikia galimybę pateikti įdomių statistinių duomenų apie projekto veiklos rodiklius: numatomas vertes, standartinį nuokrypį, kitimo koeficientą ir kt.

Reikėtų pažymėti, kad jautrumo analizę galima atlikti visada, tačiau to negalima pasakyti apie rizikos analizę. Kai kuriais atvejais (pvz., neturint pakankamai ankstesnių duomenų apie panašius projektus) gali būti gana sunku pateikti tinkamas prielaidas apie kritinių kintamųjų tikimybės paskirstymą. Tokiais atvejais reikėtų atlikti bent jau kokybinį rizikos vertinimą, siekiant pagrįsti jautrumo analizės rezultatus.

3. PROJEKTO „DRUSKININKŲ UŽDARŲ KALNŲ SLIDINĖJIMO TRASŲ SU DIRBTINE SNIEGO DANGA ĮRENGIMAS“ EFEKTYVUMO NUSTATYMAS ĮGYVENDINANT VIEŠĄJĄ IR PRIVAČIĄ PARTNERYSTĘ

Šioje baigiamojo magistrinio darbo dalyje identifikuojamos projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ tikslinės grupės, jų poreikiai, atliekamas galimų alternatyvų vertinimas, apibrėžiamas projekto aktualumas ir unikalumas, įvertinamos viešosios ir privačios partnerystės galimybės, nustatomas projekto biudžetas bei išorinio finansavimo poreikis, atliekama konsoliduotų projektų investicinių srautų finansinė analizė bei socialinio ekonominio poveikio Druskininkų kurortui vertinimas.

3.1. Tikslinių grupių identifikavimas

Analizuojant projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ būsimą poveikį, galima būtų išskirti tokias tikslines grupes: Druskininkų savivaldybės administracija, aktyvų poilsį ir laisvalaikį mėgstantys turistai, verslininkai ir Druskininkų miesto ir savivaldybės gyventojai.

Pirmoji tikslinė grupė – *Druskininkų savivaldybės administracija*. Viešosios investicijos į dengtų slidinėjimo trasų įrengimą tiesiogiai įtakos didėjančius turistų srautus bei augančias privataus sektoriaus investicijas, dėl ko išaugs tiek į valstybės, tiek ir į Druskininkų savivaldybės biudžetą surenkami mokesčiai.

Antrajai tikslinei grupei priklauso *aktyvų poilsį ir laisvalaikį mėgstantys turistai*. Jiems projektas patrauklus kuriama unikalia ir inovatyvia aktyvaus poilsio infrastruktūra: dengtos slidinėjimo trasos būtų vienos geriausių Europoje, o pagal savo techninius parametrus (uždaros slidinėjimo trasos ilgis - 412 m., plotis nuo 53 m. iki 63 m., aukščių skirtumas 65 m) patektų į pasaulio geriausiųjų penketuką. Be to daugiau nei 1000 kilometrų spinduliu aplink Druskininkus nėra panašaus tipo objektų. Galima daryti prielaidą, kad dengtų slidinėjimo trasų įrengimas teigiamai sąlygos Lietuvos sportinio turizmo mėgėjų tiek pinigines, tiek ir laiko santaupas pramogaujant Druskininkuose bei pritrauks gausius užsienio turistų srautus, kurie mūsų šalyje išleis savo atostogoms skirtus pinigus.

Trečioji tikslinė grupė – *verslininkai*. Druskininkų dengtų slidinėjimo trasų įrengimas patrauklus galimybe vystyti ir plėsti verslą. Tikimasi, kad projektas ženkliai padidins turistų srautus, sudarydamas sąlygas turistus aptarnaujančioms įmonėms didinti apyvartą, plėsti paslaugų asortimentą ir gerinti jų kokybę (Centre for Strategy & Evaluation Services, 2007). Šios tikslinės grupės atstovams bus siūloma teikti maitinimo, slidinėjimo inventoriaus nuomos paslaugas, investuoti į kitų pramogų kūrimą prie dengtų slidinėjimo trasų.

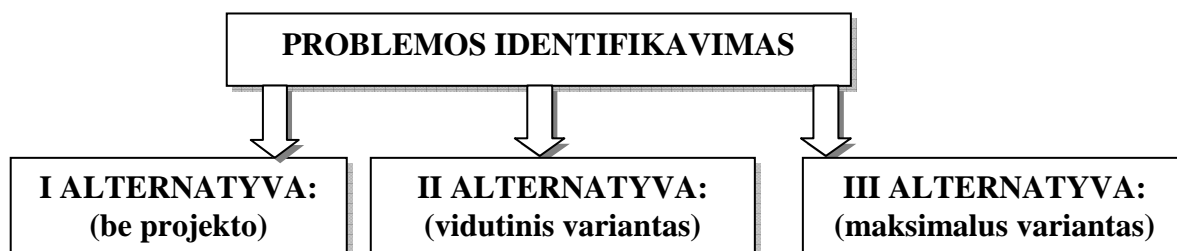
Remiantis oficialiais darbo biržos duomenimis 2009 m. III ketvirtį nedarbo lygis Druskininkuose nukrito iki 1999 metų lygio ir viršijo 15 proc. bei 5 proc. viršijo bendrą Lietuvos nedarbo rodiklį. *Druskininkų miesto ir savivaldybės gyventojai* yra ketvirtoji tikslinė grupė, kuriai šis projektas aktualus naujų tiesioginių ir netiesioginių ilgalaikių darbo vietų steigimu. Sukurtos naujos pastovios darbo vietos sumažins bedarbystės lygį ir užtikrins dirbantiems socialines garantijas. Naujų darbo vietų sukūrimas gerins teikiamų paslaugų kokybę, nes kiekvienas dirbantis nori išsaugoti savo turimą darbo vietą, dirbti kuo ilgesnį laiką bei naudotis valstybės teikiamomis garantijomis dirbantiesiems (EK, 2007).

Nagrinėjant tikslinių grupių poreikius galima būtų pažymėti, kad:

- remiantis kelionių agentūrų duomenimis, Lietuvos gyventojų skaičius, kurie renkasi žiemos aktyvaus poilsio paslaugas užsienyje (Austriją, Slovakiją, Šveicariją, Italiją ir kt.), kasmet padidėja 20 proc.;
- Lietuvos ir užsienio turistai, poilsiaujantys Druskininkų kurorte, mielai naudotųsi slidinėjimo trasomis;
- Slidinėjimo trasos būtų reikšmingas ir išskirtinis objektas nacionaliniame Nemuno, Kuršių marių, pajūrio turistiniame maršrute bei iš esmės jį praturtintų (Lietuvos Respublikos Vyriausybė (LRV), 2007);
- uždaros slidinėjimo trasos ir vandens pramogų parko kaimynystė sudarytų vientisą, ekonomiškai naudingą, pramogų kompleksą (darytina prielaida, kad Vandens pramogų parko lankytojai naudosis ir uždaros slidinėjimo trasos teikiamomis paslaugomis);
- Vandens pramogų parko sėkminga veikla sumažino investavimo į uždara slidinėjimo arena riziką ir suformavo palankias sąlygas kompleksiskai vystyti žiemos aktyvaus poilsio ir pramogų paslaugas;
- besigydančiųjų ir poilsiaujančių turistų poreikiai ir lūkesčiai skirtingi, todėl išvystytos aktyvaus poilsio paslaugos bei vasaros ir žiemos pramogos leistų pasirinkti paslaugas pagal pomėgį.

3.2. Investicinių alternatyvų įvertinimas ir geriausio sprendimo pasirinkimas

Siekiant surasti optimalų projekto „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ sprendimo variantą atliekamas 3 galimų projekto alternatyvų vertinimas (žr. 4 paveikslą) investicijų dydžio, techniniu, teisiniu, ekonominiu-socialiniu bei finansiniu aspektais [6,9,10]. I alternatyva – tai situacija, kuriai esant būtų atsisakyta projekto įgyvendinimo (alternatyva be projekto), II alternatyva – tai variantas, kurio metu projektas pareikalautų vidutinių investicijų, III alternatyva – atvejis, kai projektui būtų skirtos maksimalios investicijos.

4 pav. Probleminės situacijos sprendimo alternatyvos

Detalus projekto alternatyvų vertinimas pateikiamas 3 priede, o 3 lentelėje pateikiamas alternatyvų palyginimas pagal standartizuotus rodiklius, kurių detalus aprašymas pateikiamas metodologinėje darbo dalyje 1 lentelėje. Vertinimas atliekamas finansiniu, socialiniu-ekonominiu bei technologiniu aspektais.

3 lentelė. Alternatyvų palyginimas

Vertinimo kriterijus	I alternatyva	II alternatyva	III alternatyva
Projekto ataskaitinis laikotarpis metais	Nevertinama	15	15
Diskonto norma, proc.	Nevertinama	7	7
Planuojamas pritraukti lankytojų skaičius per metus	0	146740	146740
Darbo vietų sukūrimas	0	69	89
Viešojo sektoriaus investicijos, Lt	0	40000000	85832992,35
Privataus sektoriaus investicijos, Lt	0	49745663	64167007,65
Atitikimas savivaldybės galimybės pritraukti privatų kapitalą	Neatitinka	Pilnai atitinka	Atitinka iš dalies
Grynosios projekto pajamos per metus, Lt	Neskaičiuojama	4728280	4978280
Grynosios pajamos per ataskaitinį laikotarpį, Lt	Neskaičiuojama	49662140,46	64167007
Europos Komisijai tinkamų deklaruoti projekto išlaidų suma, Lt	Neskaičiuojama	40083522,54	85832992,35
Grynųjų projekto pajamų dabartinė vertė, Lt	Neskaičiuojama	44901126,02	57876783,91
Projekto naudos ir kaštų santykis	Neskaičiuojama	0,75	0,63
Atitikimas finansavimo šaltinių reikalavimams	Nevertinama	Pilnai atitinka	Atitinka iš dalies

Atlikus projekto alternatyvų vertinimą, paaiškėjo, kad I alternatyva negeneruotų jokios naudos regionui, todėl ji atmetama kaip netinkama ir toliau neanalizuojama. Alternatyvų vertinimas buvo

atliekamas 15 metų investicijų gyvavimo laikotarpiui, kuris buvo parinktas pagal turto, kuriam numatoma išleisti didžiąją dalį projekto lėšų, naudingo tarnavimo laikotarpį (EK, 2006).

Tiek II, tiek III alternatyvos įgyvendinimo metu numatomas pritraukti lankytojų skaičius būtų toks pat, nes būtent II alternatyvos įgyvendinimo metu būtų sukurta unikali infrastruktūra, kuri neturėtų analogų bei konkurentų Lietuvoje ir kaimyninėse šalyse, o III alternatyvos atveju būtų teikiamos ir papildomos paslaugos (viešbutis su SPA, virvių atrakcionai ir pan.), kurios turėtų daugybę konkurentų ne tik tarptautiniu, bet ir vietiniu mastu.

III alternatyvos įgyvendinimo metu būtų sukurta 89 ilgalaikės darbo vietos ir tai būtų 20 darbo vietų daugiau nei II alternatyvos atžvilgiu (69).

Skaičiuojama, kad įgyvendinant II alternatyvą būtų reikalingos 89745663 litų investicijos, kurios padengtų rangos darbus bei įrangos įsigijimo kaštus. Įgyvendinant III alternatyvą analogiškai reikėtų 15000000 litų investicijų iš kurių 85832992 turėtų sudaryti viešojo sektoriaus, o 64167008 privačios lėšos. Įvertinus šiandienines realijas bei savivaldybės galimybes pritraukti privatųjį kapitalą, galima teigti, kad III alternatyva yra žymiai mažiau patraukli verslui nei II alternatyva, todėl nebūtų bendrai finansuojama iš privačių lėšų. Be to III alternatyva tik iš dalies atitinka viešojo sektoriaus finansavimo šaltinių reikalavimus (ŪM, 2008) (priemonę „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“), II alternatyva šiuos reikalavimus atitinka pilnai.

Vertinant projekto generuojamas grynąsias pajamas galima teigti, kad nors ir smarkiai skiriasi II ir III alternatyvos įgyvendinimui reikalingų investicijų suma (atitinkamai 150000000 ir 89745663 litų), tačiau dėl padidėjusių tiesioginės veiklos išlaidų metinės grynosios pajamos praktiškai būtų vienodos (atitinkamai 4728280 ir 4978280 litų). Visos generuotos grynosios pajamos per ataskaitinį 15 metų laikotarpį siektų 49662140,46 ir 64167007 litus (atitinkamai II ir III alternatyvų atžvilgiu). Nors generuotos grynosios pajamos skirtųsi apie 14 mln. litų, tačiau reikalingos investicijos turėtų būti 4 kartus didesnės nei grynosios pajamos per ataskaitinį laikotarpį, t. y. išaugtų 60 mln. (nuo 90 mln. iki 150 mln.). Be to projekto naudos ir kaštų santykis įgyvendinant II alternatyvą būtų 0,75 (12 proc. didesnis nei įgyvendinant III alternatyvą).

Remiantis atliktais skaičiavimais (FM, 2009) ir alternatyvų vertinimu, galima daryti išvadą, kad **optimaliausi rezultatai būtų pasiekti įgyvendinant II alternatyvą**. Kituose darbo skyriuose atliekamas detalus pasirinktos alternatyvos apibūdinimas bei generuojamos naudos skaičiavimai.

3.3. Projekto aktualumas ir unikalumas

Šiuo metu Druskininkai yra vienas iš kurortinės veiklos vystymo lyderių Lietuvoje, tačiau tarptautiniam konkurencingumui pasiekti vien vietos valdžios ir verslo pajėgumų nepakanka: būtina ir nacionalinė bei bendrijos parama.

Druskininkuose jau du šimtmečius vystoma kurortinė veikla. Specializaciją gydymo ir sveikatinimo paslaugų teikimo kryptimi nulėmė nederlingos apylinkių žemės, tačiau turtingi gamtiniai, gydomieji ir rekreaciniai išteklių: gydomosios durpės, mineralinis vanduo, pušynai.

Tiek sovietiniais metais, tiek ir atgavus šalies nepriklausomybę Druskininkų ekonomikos pagrindą sudarė didžiosios sanatorinio gydymo įstaigos. Tačiau vietos valdžios ir verslo lyderiai puikiai suprato, kad kurorto tolesnė plėtra ir jo tarptautinis konkurencingumas priklauso ne tik nuo gydymo ir sveikatinimo paslaugų, kurios išlaikė pakankamai aukštą kokybę, sėkmingos plėtros, bet ypač nuo giminiškų ir palaikančių paslaugų tokių, kaip apgyvendinimo, maitinimo, konferencijų ir seminarų vedimo, aktyvaus poilsio ir sporto. Šios giminiškos ir palaikančios paslaugos prisideda prie kurorto svečių suvokiamos bendros jiems suteiktos paslaugos kokybės, taip pat sudaro sąlygas poilsiautojams išleisti pinigus kurorte. Iš kitos pusės, pasinaudojant gydymo ir sveikatinimo paslaugų į Druskininkus pritraukiamais klientais joms giminiškas aktyvaus poilsio ir sporto paslaugas galima išvystyti tiek, kad jos taptų savarankiškais turistų traukos centrais, tokiais, kaip jau veikiantis Druskininkų vandens parkas ar projektuojamos uždaros kalnų slidinėjimo trasos su dirbtine sniego danga.

Ištyrus Lietuvoje teikiamas žiemos aktyvaus poilsio pramogas buvo konstatuota, kad jų teikimas yra itin apribotas metų laikų, oro temperatūros bei aplinkos sąlygų ir reiškinų. Remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, vis labiau populiarėjant žiemos aktyvaus poilsio pomėgiams, kasmet apie 20 % Lietuvos sportinio turizmo mėgėjų vyksta ilsėtis į Austrijos, Slovakijos, Šveicarijos, Italijos ir kt. žiemos kurortus. Vis intensyvėjant Lietuvos klimato kaitai atsiranda poreikis teikti žiemos aktyvaus turizmo paslaugas uždarame objekte ištisus metus. Artimiausios uždaros slidinėjimo trasos yra toliau kaip už 1000 km.: Maskvoje (Rusija) ir Hamburge (Vokietija), todėl Lenkijos, Latvijos, Rusijos, Baltarusijos, Estijos, Suomijos ir kt. šalių gyventojai mielai naudotųsi žiemos turizmo paslaugomis. Be to Druskininkų vandens pramogų parko ir uždarų kalnų slidinėjimo trasų kaimynystė suformuotų unikalų kurorto ir šalies įvaizdį, kai vienos kelionės metu būtų galima pasidžiaugti tiek vasaros, tiek žiemos poilsio teikiamais malonumais.

Projekto „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ tikslas - skatinti atvykstantį ir vietinį turizmą į Druskininkus, sukuriant palankesnes ir unikalesnes sąlygas aktyviam poilsiui.

Projekto veiklos apims Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimą bei reikiamos įrangos įsigijimą.

Projekto fiziniai veiklos įgyvendinimo rodikliai sudarys 1 naujai pastatytą objektą.

Analizuojant **produkto rodiklius** galima teigti, kad bus sukurtas 1 naujas turistų traukos objektas bei įgyvendintas 1 projektas, o nagrinėjant **rezultatų rodiklius** – bus pritraukta 440000 turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo bei bus pritraukta 49,75 mln. privataus kapitalo lėšų.

Šaltinis: Druskininkų savivaldybės administracija

5 pav. Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga 1 vizualizacija

Planuojama, kad paslaugų naujumas ir kompleksiškas per dieną pritrauktų apie 400 lankytojų, o per metus netoli 146 tūkst. lankytojų (per 3 metus iki 440 tūkst. lankytojų). Projekto pridėtinė vertė pasireikštų sudarytomis palankiomis sąlygoms verslo kūrimui ir plėtojimui, sumažinta sezoniškumo įtaka paslaugų vartojimui, sukurtomis mažiausiai 69 tiesioginėmis ilgalaikėmis darbo vietomis.

Įrengtos Druskininkų slidinėjimo trasos (uždaros slidinėjimo trasos ilgis 412 m., plotis nuo 53 iki 63 m., aukščių skirtumas 65 m.) pagal technines charakteristikas būtų vienos iš geriausių Europoje.

Pastato *pirmajame lygyje* planuojama įrengti holą, kasas ir liftus, užkeliantčius lankytojus į viršutinius lygius.

Antrame lygyje - persirengimo, slidžių ir aprangos nuomos, slidinėjimo inventoriaus sandėliavimo patalpas bei taisyklą, slidinėjimo mokyklėlę, patekimą į pradedančiųjų ir į pagrindinę slidinėjimo trasas.

Trečiame lygyje - savitarnos restoraną (šis lygis bus tarpinis tarp pradedančiųjų ir pagrindinės slidinėjimo trasos lygių).

Ketvirtajame lygyje bus pagrindinės slidinėjimo trasos pradžia.

Penktame lygyje bus įrengtos administracinės ir pagalbinės techninės patalpos.

Viršutiniame *šeštajame lygyje* - panoraminis restoranas/baras ir jį aptarnaujanti virtuvė.

Nuolydžių įvairovė visose trasose bus pritaikyta tiek pradedantiesiems, tiek pažengusiems slidinėtojams. Angaro viršuje trasa išplatės iki 63 metrų ir skils į dvi: pagrindinę ir vaikų. Pastaroji turės savo atskirą pakeltuvą ir besimokantys slidinėti galės netrukdomi slidinėti tik toje atkarpoje. Pagrindinės trasos viduryje taip pat numatytas kliūčių ruožas snieglentininkams.

Lauko slidinėjimo trasa lanku juos planuojamąją teritoriją, o apačioje ir viršuje jungsis su pagrindiniu angaru. Slidininkus į kalną užkels viduje suprojektuotas krėslinis pakeltuvas. Įrengus vartus viršutinėje bei apatinėje uždaros trasos dalyje, jais naudosis ir slidinėtojai bei technika, kurios

pagalba dirbtinis sniegas iš uždaros trasos angaro bus sustumdomas (esant pakankamai šaltam, bet ne snieguotam orui) į atviros trasos teritoriją.

Žemiau pateikiami Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų pagrindiniai techniniai parametrai:

- Sklypo plotas: 80000 m²;
- Bendras plotas: 25400 m²;
- Šildomas plotas: 2730 m²;
- Šaldomas plotas: 22670 m²;
- Uždaros slidinėjimo trasos ilgis: 412 m;
- Uždaros slidinėjimo trasos plotis: nuo 53 iki 63 m.;
- Aukščių skirtumas: 65 m.;
- Lauko slidinėjimo trasos ilgis: 450 m.;
- Lauko slidinėjimo trasos plotis: nuo 30 iki 40 m.;
- Aukščių skirtumas: 60,20 m.

Druskininkų savivaldybė jau nebe pirmus metus vykdo uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga parengiamuosius darbus:

- išanalizuota uždarų kalnų slidinėjimo trasų veiklos specifika Europoje;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2008 m. vasario 20d. nutarimu Nr. 145 perdavė Druskininkų savivaldybei valdyti, naudoti ir disponuoti patikėjimo teise 80000 kv. metrų žemės sklypą (unikalus numeris 4400-1152-9121) Druskininkų savivaldybėje, Mizarų kaime, viešosios paskirties rekreacijai ir poilsiui, kuriame ir numatoma įrengti slidinėjimo trasas;

- Druskininkų savivaldybės administracijos direktoriaus 2007 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. V35-331 patvirtintas slidinėjimo trasų žemės sklypo detalusis planas (nustatytas žemės sklypo naudojimo būdas – rekreacinės teritorijos, naudojimo pobūdis – ilgalaikio (stacionaraus) poilsio pastatų statybos);

- atliktas poveikio aplinkai vertinimas;
- parengtas slidinėjimo trasų techninis projektas ir kita techninė dokumentacija (2008 m. birželio 27 d. pasirašyta techninio projekto parengimo paslaugų sutartis tarp Druskininkų savivaldybės administracijos ir jungtinės veiklos dalyvių uždarosios akcinės bendrovės „URBAN.LT“, uždarosios akcinės bendrovės „Prosfera“ ir uždarosios akcinės bendrovės „Senojo miesto architektai“);

- atlikti statybų aikštelės parengiamieji darbai;
- pradėtas statyti naujas tiltas per Nemuną, siekiant pagerinti susisiekimą tarp esamo Druskininkų vandens parko ir uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga pramogų kompleksu.

Šaltinis: Druskininkų savivaldybės administracija

6 pav. Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga 2 vizualizacija

Druskininkų savivaldybė jau yra įrodžiusi, kad yra pajėgi įgyvendinti panašaus lygio projektus. Geriausias to pavyzdys yra 2006 m. duris atvėręs ir apie 120 mln. Lt kainavęs Druskininkų vandens parkas, galintis vienu metu priimti 1500 lankytojų. Per pirmus vandens parko veikimo metus, miesto svečių skaičius išaugo 23 % nuo 163,5 tūkst. iki 201,5 tūkst. Projektas yra viešosios ir privačios partnerystės sėkmės pavyzdys – vandens pramogų dalis ir pirčių kompleksas finansuotas PHARE bei ES struktūrinių fondų, valstybės bendrafinansavimo bei savivaldybės lėšomis, o apgyvendinimo, maitinimo ir kitos susijusių objektų įrengimas buvo finansuotas privataus kapitalo lėšomis (DST, 2008).

Prielaidos sėkmingam uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įgyvendinimui:

- Objekto įrengimas po stogu leistų išvengti neigiamų faktorių dėl gamtinių sąlygų ir sezoniškumo kaitos (Hanley, 2003);
- Gera Druskininkų geografinė padėtis bei susisiekimo infrastruktūra užtikrintų reguliarius turistų srautus tiek iš Lietuvos, tiek iš kitų Pabaltijo šalių bei Lenkijos, Baltarusijos ir Rusijos (Kaliningrado srities) (LRV, 2007), be to daugiau nei 1000 kilometrų spinduliu aplink Druskininkus nėra panašaus tipo objektų;
 - Įrengus uždaras slidinėjimo trasas būtų sudarytos sąlygos kurorto svečiams teikti sveikatinimo, turizmo, poilsio ir pramogų paslaugų kompleksą (DSA, 2004);
 - Projekto įgyvendinimas kurorte prisidėtų prie Lietuvos kaip lankymui patrauklios ir įdomios valstybės įvaizdžio gerinimo ir skatintų atvykstantį turizmą [20, 22];
 - Sukurta miesto aktyvaus poilsio (dviračių ir pėsčiųjų takai, parkai, kempingas, Vandens pramogų parkas, lauko teniso aikštynai, boulingo klubai ir kt.) bei dideliems turistų srautams pritaikyta inžinerinė, apgyvendinimo bei maitinimo infrastruktūra (Druskininkų turizmo ir verslo informacijos centras (TVIC), 2008);

- Patrauklus Druskininkų kurorto kaip sveikatingumo miesto įvaizdis bei senos turizmo ir sporto tradicijos;
- Kompetetingas personalas turizmo, sveikatingumo bei projektų įgyvendinimo srityse;
- Kompetencija ir patirtis įgyvendinant viešosios ir privačios partnerystės projektus (DST, 2008);
- Neužstatytas žemės sklypas bei parengta techninė dokumentacija.

Šaltinis: Druskininkų savivaldybės administracija
7 pav. Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga 3 vizualizacija

3.4. Konsoliduotų projekto investicinių srautų finansinė analizė

Atliekant projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ konsoliduotų investicinių srautų finansinę analizę ataskaitinis laikotarpis (**15 metų**) buvo pasirinktas atsižvelgiant į ekonomiškai naudingą projekto gyvavimo laikotarpį, kuris pateikiamas šio sektoriaus projektams Europos Komisijos parengtose Metodinėse rekomendacijose (EK, 2006). Remiantis minėtu dokumentu, diskonto norma gali būti didesnė viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektams, kuri grindžiama remiantis alternatyviomis kapitalo išlaidomis. Be to diskonto norma gali būti grindžiama ir ypatingomis valstybės narės makroekonominėmis sąlygomis. Remiantis Komisijos komunikato dėl orientacinių ir diskonto normų nustatymo metodo pakeitimu diskonto normos apskaičiavimo pagrindas yra 1 metų pinigų rinkos palūkanų norma (EK, 2008). 2009 metų vasario 21 dieną 1 metų VILIBOR reikšmė buvo 8,9 procento. Skaičiavimuose naudojom **7 proc. diskonto normą**, kuri atitinka vidurį tarp VILIBOR ir Europos Komisijos rekomenduojamos orientacinės 5 proc. diskonto normos investiciniams projektams.

Remiantis parengta technine dokumentacija projekto infrastruktūros sukūrimui būtų reikalingos 89745663 litų investicijos, kurių didžiąją dalį, t.y. 89745663 litus (81 proc.), sudarytų statybos darbai, o įrangos įsigijimas sudarytų 17016710 litų (19 proc.) (žr. 6 lentelę). Investicijos būtų įsisavintos per 2

metus: 2010 m. - 45053126 litai, o 2011 m. – 44692537 litai. Bendros investicijų išlaidos nurodomos nekoreguojant jų dėl infliacijos, t. y. rodomi pastovūs dydžiai.

Sutrumpintas projekto „Druskininkų uždarytų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ biudžetas (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2009) ir jo pagrindimas pagal pagrindines biudžeto išlaidų kategorijas pateikiamas 4 lentelėje. Projekto biudžetas suplanuotas vadovaujantis VŠĮ Viešosios politikos ir vadybos instituto parengtu leidiniu „Pasiūlymai dėl vertinamo projekto biudžeto nustatymo“ (2009 vasario 18 d.) bei remiantis jau parengta technine dokumentacija.

4 lentelė. Projekto biudžete nurodytų išlaidų pagrindimas

Projekto biudžeto eilutės Nr.	Išlaidų pavadinimas	Veiklos Nr.	Suma su PVM, Lt	Išlaidų pagrįstumo duomenys
3.1.	Statyba, rekonstravimas ir kapitalinis remontas	1.1.1	72728953	Druskininkų uždarytų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga rangos darbų ir įrangos kaina grindžiama parengtu techniniu projektu (2008 m. birželio 27 d. pasirašyta techninio projekto parengimo paslaugų sutartis tarp Druskininkų savivaldybės administracijos ir jungtinės veiklos dalyvių uždarnosios akcinės bendrovės „URBAN.LT“, uždarnosios akcinės bendrovės „Prosfera“ ir uždarnosios akcinės bendrovės „Senojo miesto architektai“).
4.6.	Slidinėjimo trasų įranga	1.1.1	17016710	
Iš viso: 89745663				

Bendra biudžeto suma siekia 89745663 litus su PVM, kurios didžiąją dalį (81 proc.) sudaro statybos darbai, o įrangos įsigijimas sudaro 17016710 litų (19 proc.).

Turto likutinė vertė buvo apskaičiuota pagal "Paraiškos formos B dalies pavyzdinio priedo pajamas duodantiems projektams pildymo vadovą" skaičiuojant turto ekonominį nusidėvėjimą projekto ataskaitiniu laikotarpiu (FM, 2009). Metiniam turto nusidėvėjimui skaičiuoti buvo taikomas proporcingai mažėjantis skaičiavimo būdas - metų skaičiaus metodas, pagal formulę:

$$N = ((V1 - V2) * (T - i + 1) * 2) / (T * (T + 1)); \quad (1)$$

Čia: N - turto metinė nusidėvėjimo suma;

V1 - ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo/sukūrimo savikaina (89745663);

V2 - ilgalaikio materialiojo turto likvidacinė kaina (0);

T - naudingo tarnavimo laikas (40); i - metai, kurių nusidėvėjimas skaičiuojamas (1).

Suskaičiavome, kad per pirmus metus turtas nusidėvės 4377837 Lt arba 4,88 proc. nuo bendros vertės. Turto vertės dalis ($l=0,497$) liekanti projekto ataskaitinio laikotarpio pabaigoje nustatoma:

$$l = ((n0 - n) / n0)^{(M - 1)}; \quad (2)$$

Čia: n0 - turto vertės dalis projekto ataskaitinio laikotarpio pradžioje proc.(100%);

n - turto metinis nusidėvėjimas proc. pirmaisiais ataskaitinio laikotarpio metais;

M - projekto ataskaitinis laikotarpis (15 metų).

Atlikę skaičiavimus išsiaiškinome, kad likutinė turto vertė ataskaitinio laikotarpio pabaigoje sudarys **44559876** litus (žr. 5 lentelę).

Reinvesticijos reikalingos būtinosioms turto atnaujinimo procedūroms per 15 metų ataskaitinį laikotarpį čia nėra įtraukiamos, kadangi jos priskiriamos prie veiklos išlaidų ir įtraukiamos 6 lentelėje.

Investicijų komponentai	N	N+1	N+2	N+3	N+4	N+5	N+6	N+7	N+8	N+9	N+10	N+11	N+12	N+13	N+14	VISO
Gaisrinė signalizacija	0	291.245	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	291.245
Telekomunikacijų tinklo elementų perkėlimas ir RKKS statyba	131.093	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	131.093
Apsauginė signalizacija	0	620712	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	620.712
Elektroniniai ryšiai	0	1497827	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.497.827
Lauko elektros tinklai	1613072	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.613.072
ĮRANGA IR ĮRENGIMAI	0	17.016.710	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17.016.710
Liftai	0	1.061.608	0													1.061.608
Vėdinimo įranga	0	846.847	0													846.847
Šaldymo įranga	0	7.787.696	0													7.787.696
Technologinė įranga	0	7.320.559	0													7.320.559
VISOS INVESTICINĖS IŠLAIDOS	45.145.949	44.599.714	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	89.745.663
LIKUTINĖ INVESTICIJŲ VERTĖ EINAMŲJŲ METŲ PABAIGOJE	0	0	81.2 03.5 42	77.2 42.3 93	73.4 74.4 72	69.8 90.3 51	66.4 81.0 66	63.2 38.0 87	60.1 53.3 02	57.2 18.9 95	54.42 7.825	51.77 2.809	49.24 7.306	46.84 4.998	44.55 9.876	

Projekto veiklos išlaidos yra tos išlaidos, kurios yra susijusios su projekto metu sukuriama turto eksploatacija ir kurios yra patiriamos dėl to, kad yra įgyvendinamas projektas, t. y. į projekto veiklos išlaidas yra įtraukiamos tik papildomos (tenkančios projektui) išlaidos (EK, 2008).

Nustatant projekto veiklos išlaidas svarbu atkreipti dėmesį į šias nuostatas:

- Į projekto veiklos išlaidas įtraukiamos ne visos pareiškėjo veiklos išlaidos, tačiau tik ta jų dalis, kuri gali būti priskirta projektui;

- Prie projekto veiklos išlaidų priskiriamos ir pakartotinos investicijos, skirtos iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos susidėvėjusioms projekto metu sukurtam turto dalims pakeisti (reinvesticijos);

- Į projekto veiklos išlaidas įtraukiamos tik tos išlaidos, kurios sąlygoja piniginių srautų atsiradimą. Tokios sąnaudos kaip pvz. nusidėvėjimas, nors ir įtraukiamos į pareiškėjo finansinę atskaitomybę, į projekto veiklos išlaidas negali būti traukiamos;

- Projekto veiklos išlaidas rekomenduojama nurodyti nekoreguojant jų dėl infliacijos t.y. rodyti dydžius palyginamosiomis (pastoviomis) kainomis (EK, 2008).

Planuojama, kad įgyvendinus projektą „Druskininkų uždarytų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ veiklos išlaidos vykdant ūkinę veiklą sudarys 10100000 litų per metus. Skaičiavimai ataskaitiniam 15 metų investicijų gyvavimo laikotarpiui buvo atlikti naudojant 3 proc. defliatoriaus normą.

Tiesiogines pagrindinės veiklos išlaidas (7560000 Lt) metams (žr. 5 priedą), remiantis dokumentacija, sudarys sąnaudos skirtos žaliavoms ir medžiagoms (500000 Lt), energetiniams resursams (1860000 Lt), darbo užmokesčiui (4000000 Lt), remonto išlaidoms (300000 Lt), valymo, apsaugos ir kt. paslaugoms (900000 Lt).

Netiesiogines pagrindinės veiklos išlaidas (2540000 Lt) metams, remiantis dokumentacija, sudarys administracinės (100000 Lt), rinkodaros (100000 Lt) bei maitinimo paslaugų teikimui skirtos išlaidos (2040000) ir kt. (300000 Lt) sąnaudos (žr. 5 priedą).

Per 15 metų projekto ataskaitinį laikotarpį taip pat reiktų investuoti į infrastruktūros būtinuosius atnaujinimo darbus. Būtinoms turto atnaujinimo procedūroms yra atliekamos priklausomai nuo turto pobūdžio: įranga atnaujinama kas 3 arba kas 5 metus priklausomai nuo vertės (atitinkamai 100 procentų arba 50 procentų nuo vertės); ilgalaikis materialusis turtas - kas 10 metų 10 procentų jo vertės. Atlikus skaičiavimus paaiškėja, kad būtinosioms turto atnaujinimo procedūroms per ataskaitinį laikotarpį (15 metų) bus išleista 24289605 litų (žr. 5 priedą).

Projekto pajamos suprantamos kaip pinigų srautai, tiesiogiai sumokami vartotojų už prekes ir (arba) paslaugas, kurias sukuria investicinis projektas, pvz., vartotojų tiesiogiai mokami mokesčiai už naudojamą infrastruktūrą, žemės ar pastatų pardavimai arba nuoma, arba mokėjimai už paslaugas (FM, 2009). Įgyvendinus projektą „Druskininkų uždarytų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego

danga įrengimas“ pajamas planuojama gauti už slidinėjimo paslaugų teikimą dengtoje trasoje bei mokyklėlėje, inventoriaus nuomą ir maitinimo paslaugų teikimą.

Prie pajamų nepriskiriami kiti įeinantys pinigų srautai, t.y., iš privačių ir viešų šaltinių gaunamos įplaukos, kurios atsiranda ne iš tarifų, rinkliavų, mokesčių, nuompinigių ir kitų vartotojų tiesioginio apmokestinimo formų. Tokių neįtraukiamų pajamų pavyzdžiai būtų:

- vyriausybės padengiami eksploataciniai kaštai;
- privataus akcinio kapitalo įnašas, įplaukos iš paskolų;
- valstybės institucijų ar privačių rėmėjų suteiktos subsidijos (FM, 2009).

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad projekto pajamos yra tik tos pajamos, kurios yra susijusios su projekto metu sukuriama turto naudojimu ir kurios yra gaunamos dėl to, kad yra įgyvendinamas projektas. Todėl į projekto pajamas įtraukiamos ne visos pareiškėjo pajamos, tačiau tik ta jų dalis, kuri gali būti priskirta projektui. Projekto pajamos ataskaitiniam 15 metų investicijų gyvavimo laikotarpiui nurodytos naudojant 3 proc. metinę defliatoriaus normą.

Planuojama, kad arena vienu metu turėtų talpinti iki 400 lankytojų. Atsižvelgiant į tai, kad lankytojai dažniausiai užtrunka apie 3 valandas tokio tipo objektuose, o per dieną arena veiktų 12 valandų, maksimalus lankytojų skaičius siektų 1600 per dieną arba 584000 per metus. Taigi, jei lankytojų intensyvumas per metus siektų 25 proc. (remiantis statistika, lankytojų srautų intensyvumas analogiško tipo objektuose Europoje yra apie 25 proc. žr. 2 priedą), tai per dieną arenoje vidutiniškai apsilankytų apie 400 lankytojų, t.y. 146000 lankytojų per metus. Be to visus skaičiavimai buvo atlikti taikant pesimistinę prognozę, kad lankytojų srautai sumažės dar apie 10 proc. (per dieną nuo 400 iki 360 arba nuo 146000 iki 1299400 per metus). Bazinė kaina, kurią mokėtų potencialus lankytojas turėtų būti 90 litų, tačiau skaičiavimuose buvo naudojamas modelis su 20 proc. sumažinta kaina (iki 72 litų). Net ir naudojant tokį modelį apskaičiuota, kad už slidinėjimą dengtoje trasoje turėtų būti gaunama 9355680 litų pajamų per metus (žr.6 lentelę).

Planuojama, kad slidinėjimo mokyklėlėje vyks edukacinės programos, kurių metu tiek Druskininkų savivaldybės, tiek ir kitų regionų moksleiviai galės gauti pagrindines slidinėjimo žinias bei ugdyti įgūdžius. Bazinėmis prognozėmis slidinėjimo mokyklėlės lankytojai sudarys ne mažiau kaip 24000 per metus arba 66 lankytojus per dieną. Be to visi skaičiavimai buvo atlikti taikant prognozę, kad lankytojų srautai sumažės dar 30 proc. (per dieną nuo 66 iki 46 arba nuo 24000 iki 16800 per metus). Bazinė kaina, kurią mokėtų potencialus slidinėjimo mokyklėlės lankytojas turėtų būti 30 litų, tačiau skaičiavimuose naudotas modelis su 20 proc. sumažinta kaina (iki 24 litų). Net ir naudojant tokį modelį apskaičiuota, kad už slidinėjimą mokyklėlėje turėtų būti gaunama 403200 litų pajamų per metus (žr. 6 lentelę).

Galima prognozuoti, kad slidinėjimo inventorių nuomotųsi 90 proc. visų lankytojų (remiantis analogiško tipo objektų pateikiama informacija, žr. 2 priedą), tai sudarytų 153000 vnt. per metus arba

419 per dieną. Be to visi skaičiavimai atlikti taikant pesimistinę prognozę, kad inventoriaus nuomos srantai sumažės dar 20 proc. (per dieną nuo 524 iki 335 arba nuo 153000 iki 107100 per metus). Bazinė kaina, kuri būtų mokama už inventoriaus nuomą turėtų būti 30 litų, tačiau skaičiavimuose buvo naudotas modelis su 20 proc. sumažinta kaina (iki 24 litų). Net ir naudojant tokį modelį apskaičiuota, kad už inventoriaus nuomą būtų gaunama 2570400 litų pajamų per metus (žr. 6 lentelę).

Analizuojant pajamas iš maitinimo paslaugų teikimo, skaičiuojama, jeigu kiekvienas apsilankęs slidinėjimo trasose naudotųsi maitinimo paslaugomis, už kurias vidutiniškai sumokėtų apie 30 litų, tai per metus ši suma sudarytų 5100000 litų. Visi skaičiavimai atlikti taikant prognozę, kad lankytojų, kurie maitinsis, srantai sumažės apie 20 proc. (per dieną nuo 466 iki 373 arba nuo 170000 iki 119000 per metus). Skaičiavimuose naudotas modelis su 30 proc. sumažinta kiekvieno potencialaus maitinimo paslaugų vartotojo išleidžiama suma (iki 21 lito). Net ir naudojant tokį modelį apskaičiuota, kad už maitinimo paslaugas bus gaunama 2499000 litų pajamų per metus (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Projekto metinių pajamų prognozė

Pajamų prognozė	Vartotojų skaičius per metus	Pajamos iš vieno vartotojo	Pajamos per metus
Paslaugos	Prognozė	Prognozė	Prognozė
Slidinėjimas dengtoje trasoje	129940	72	9355680
Slidinėjimas mokyklėlėje	16800	24	403200
Inventoriaus nuoma	107100	24	2570400
Maitinimas	119000	21	2499000
			14828280

Projekto finansinis tvarumas yra vertinamas patikrinant ar susumuoti (nediskontuoti) grynieji pinigų srantai yra teigiami per visą atitinkamą ataskaitinį laikotarpį. Šiuo tikslu tikrinant grynuosius pinigų srautus, reikėtų atsižvelgti į investicijų išlaidas, visus (nacionalinius, ES) finansinius išteklius ir grynąsias pajamas (EK, 2008). Šiuo atveju neatsižvelgiama į likutinę vertę, nebent turtas yra likviduojamas paskutiniaisiais atitinkamos analizės metais.

Atlikus skaičiavimus nustatyta, kad projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ akumuliuotas grynujų pinigų srautas visais laikotarpiais yra teigiamas (žr. 6 priedą), todėl **projektas yra finansiškai gyvybingas**.

7 lentelėje pateikiamas finansinės grynosios dabartinės vertės (FGDV) ir finansinės vidinės grąžos normos (FVGN) investicijoms skaičiavimas. Skaičiuojant FGDV ir FVGN investicijoms įplaukas sudaro pardavimai, o išlaidas – veiklos išlaidos ir investicijų išlaidos, įvertinant investicijų likutinę vertę laikotarpio pabaigoje.

7 lentelė. Finansinės grynosios dabartinės vertės (FGDV) ir finansinės vidinės grąžos normos (FVGN) investicijoms skaičiavimas

FGDV ir FVGN (investicijoms) paskaičiavimas	N	N+1	N+2	N+3	N+4	N+5	N+6	N+7	N+8	N+9	N+10	N+11	N+12	N+13	N+14
Visos įplaukos	0	0	14.828 .280	15.273 .128	15.731 .322	16.203 .262	16.689 .360	17.190 .041	17.705 .742	18.236 .914	18.784 .021	19.347 .542	19.927 .968	20.525 .807	65.701 .458
<i>Likutinė investicijų vertė skaičiavimų laikotarpio pabaigoje</i>	0	0	81.203 .542	77.242 .393	73.474 .472	69.890 .351	66.481 .066	63.238 .087	60.153 .302	57.218 .995	54.427 .825	51.772 .809	49.247 .306	46.844 .998	44.559 .876
Visos veiklos išlaidos	0	0	10.100 .000	10.403 .000	10.715 .090	11.036 .543	11.367 .639	11.708 .668	12.059 .928	12.421 .726	12.794 .378	13.178 .209	13.573 .555	13.980 .762	14.400 .185
Visos investicinės išlaidos	45.145 .949	44.599 .714	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Visos išlaidos	45.145 .949	44.599 .714	10.100 .000	10.403 .000	10.715 .090	11.036 .543	11.367 .639	11.708 .668	12.059 .928	12.421 .726	12.794 .378	13.178 .209	13.573 .555	13.980 .762	14.400 .185
Grynujų pinigų srautas FGDV ir FVGN (investicijoms) paskaičiuoti	- 45.145 .949	- 44.599 .714	4.728. 280	4.870. 128	5.016. 232	5.166. 719	5.321. 721	5.481. 372	5.645. 814	5.815. 188	5.989. 644	6.169. 333	6.354. 413	6.545. 045	51.301 .273
Diskonto reikšmė (su 7% diskonto norma)	1	0,9346	0,8734	0,8163	0,7629	0,7130	0,6663	0,5820	0,5439	0,5083	0,4751	0,4440	0,4150	0,3878	0,3624
Diskontuota finansinė nauda	- 45.145 .949	- 41.681 .976	4.129. 863	3.975. 475	3.826. 860	3.683. 799	3.546. 087	3.190. 209	3.070. 949	2.956. 147	2.845. 637	2.739. 258	2.636. 855	2.538. 281	18.593 .942
Sukaupta diskontuota finansinė nauda	- 45.145 .949	- 86.827 .925	- 82.698 .062	- 78.722 .586	- 74.895 .727	- 71.211 .927	- 67.665 .840	- 64.475 .631	- 61.404 .683	- 58.448 .536	- 55.602 .900	- 52.863 .642	- 50.226 .787	- 47.688 .505	- 29.094 .563
Finansinė grynoji dabartinė vertė investicijoms (FGDV) (su 7% diskonto norma)	-29.094.563														
Finansinė vidinė grąžos norma investicijoms (FGDV)	2,9%														

FGDV investicijoms parodo finansinį projekto tikslingumą ir naudą projekto investuotojui. Jeigu FGDV investicijoms teigiama, tai projektas finansiškai atsiperkantis ir gali būti finansuojamas vien tik iš komercinių šaltinių. Kadangi projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ **FGDV investicijoms yra neigiama (-29094563)**, todėl projektas nėra patrauklus vien tik privačiam kapitalui. Infrastruktūriniais nekomerciniais projektams FVGN investicijoms dažniausiai yra mažesnė už 10 proc. ar net neigiama. Projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ **FVGN investicijoms siekia 2,9 proc., todėl galima daryti išvadą, kad projektas turėtų būti įgyvendinamas viešosios ir privačios partnerystės principu (PPP- angl. public and private partnership) arba vien tik iš viešojo sektoriaus lėšų (EK, 2003).**

Skaičiuojant FGDV ir FVGN investuotam kapitalui įplaukas sudaro pardavimai ir investicijų likutinė vertė ataskaitinio laikotarpio pabaigoje, o išlaidas – veiklos išlaidos, palūkanos, paskolų grąžinimas ir privataus kapitalo investicijos.

FGDV investuotam kapitalui parodo finansinę projekto naudą, įvertinant išorinio finansavimo išlaidas ir likutinę įsigyjamo turto vertę, pasibaigus projekto ataskaitiniam laikotarpiui. Kadangi projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ **FGDV investuotam kapitalui yra neigiama (-8752089)** (žr. 8 lentelę), todėl projektas nėra patrauklus vien tik privačiam kapitalui. Infrastruktūriniais nekomerciniais projektams FVGN investuotam kapitalui dažniausiai yra mažesnė už 10 proc. ar net neigiama. Projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ **FVGN investuotam kapitalui siekia 3,1 proc., todėl galima daryti išvadą, kad projektas turėtų būti įgyvendinamas viešosios ir privačios partnerystės principu (EK, 2003).**

8 lentelė. Finansinės grynosios dabartinės vertės (FGDV) ir finansinės vidinės gražos normos (FVGN) investuotam kapitalui skaičiavimas

FGDV ir FVGN (kapitalui) paskaičiavimas	N	N+1	N+2	N+3	N+4	N+5	N+6	N+7	N+8	N+9	N+10	N+11	N+12	N+13	N+14	
Visos įplaukos	0	0	14.828.280	15.273.128	15.731.322	16.203.262	16.689.360	17.190.041	17.705.742	18.236.914	18.784.021	19.347.542	19.927.968	20.525.807	65.701.458	
<i>Likutinė investicijų vertė skaičiavimų laikotarpio pabaigoje</i>	0	0	81.203.542	77.242.393	73.474.472	69.890.351	66.481.066	63.238.087	60.153.302	57.218.995	54.427.825	51.772.809	49.247.306	46.844.998	44.559.876	
Visos veiklos išlaidos	0	0	10.100.000	10.403.000	10.715.090	11.036.543	11.367.639	11.708.668	12.059.928	12.421.726	12.794.378	13.178.209	13.573.555	13.980.762	14.400.185	
Būtinasis turto atnaujinimas	0	0	0	0	0	0	7.508.000	0	0	0	0	15.546.960	0	0	0	
Palūkanos	271.875	2.728.125	2.935.196	2.776.667	2.546.079	2.315.491	2.084.903	1.854.315	1.623.727	1.393.139	1.162.551	931.964	701.376	470.788	240.200	
Paskolų gražinimas	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	
Visos išlaidos	4.251.531	6.707.781	17.014.852	17.159.323	17.240.825	17.331.690	24.940.198	17.542.639	17.663.311	17.794.521	17.936.585	33.636.789	18.254.587	18.431.206	18.620.041	
Grynųjų pinigų srautas FGDV ir FVGN (kapitalui) paskaičiuoti	4.251.531	6.707.781	2.186.572	1.886.195	1.509.503	1.128.428	8.250.838	352.599	42.431	442.393	847.437	14.289.247	1.673.381	2.094.601	47.081.417	
Diskonto reikšmė (su 7% diskonto norma)	1	0,9346	0,8734	0,8163	0,7629	0,7130	0,6663	0,5820	0,5439	0,5083	0,4751	0,4440	0,4150	0,3878	0,3624	
Diskontuota finansinė nauda	4.251.531	6.268.954	1.909.837	1.539.697	1.151.592	804.553	5.497.882	205.216	23.079	224.890	402.611	6.344.597	694.394	812.323	17.064.472	
Sukaupta diskontuota finansinė nauda	4.251.531	10.520.485	12.430.322	13.970.019	15.121.611	15.926.164	21.424.046	21.629.262	21.606.182	21.381.292	20.978.681	27.323.278	26.628.884	25.816.562	8.752.089	
Finansinė grynoji dabartinė vertė kapitalui (FGDV) (su 7% diskonto norma)								-8.752.089								
Finansinė vidinė gražos norma kapitalui (FGDV)								3,1%								

3.5. Socialinio-ekonominio poveikio Druskininkų kurortui analizė

Vertinant investicijų efektyvumą socialinės pakraipos projektuose vienas iš svarbiausių rodiklių yra socialinė-ekonominė nauda. Ekonominio vertinimo loginis pagrindas yra tai, kad projekto sąnaudos turėtų būti vertinamos pagal jų alternatyvias išlaidas, o rezultatai pagal vartotojų norą mokėti. Reikėtų pažymėti, kad alternatyvios išlaidos nebūtinai atitinka nustatytas finansines išlaidas; taip pat ir tuometinės rinkos kainos, kurios gali būti iškreiptos arba jų net nebūti, ne visada tiksliai atspindi norą mokėti. Ekonominė analizė atliekama laikantis visuomenės požiūrio. Pinigų srautai finansinėje analizėje yra ekonominės analizės pagrindas (EK, 2008).

Nepaisant viešojo sektoriaus investicijų pobūdžio, jos visada prisideda prie *šalies ekonominės ir socialinės plėtros*. Pagal šį kriterijų viešąsias investicijas galima skirstyti į tas, kurios *tiesiogiai* prisideda prie šalies ekonominės ir socialinės plėtros ir tas, kurios *netiesiogiai* sudarys sąlygas tokiai plėtrai. Investicijų socialinis-ekonominis efektas gali būti nustatytas pasitelkus statistinius duomenis bei naudojant susijusius analizės metodus.

Nors socialinę-ekonominę naudą dažnai sunku tiksliai apibrėžti, būtų galima išskirti tokias jos dedamąsias, kaip į valstybės biudžetą sumokami mokesčiai (PVM, akcizai), pagerėjusi gyventojų sveikata ir gyvenimo sąlygos, sutaupytas laikas, pritrauktos investicijos, padidėję turistų srautai, naujai sukurtos darbo vietos ir pan. Apskaičiuojant ekonominės veiklos rodiklius, būtina įvertinti investicijų daromą tiesioginį ir netiesioginį poveikį regionui.

- **Tiesioginis poveikis** apskaičiuojamas atliekant fiskalinius koregavimus: netiesioginiai mokesčiai (pvz., PVM), subsidijos ir gryniesi mokėjimų pervedimai (pvz., socialinio draudimo išmokos) turi būti išskaičiuoti. Tačiau į kainas turi būti įtraukti tiesioginiai mokesčiai. Be to, jei konkrečiais netiesioginiais mokesčiais ir (arba) subsidijomis yra ketinama koreguoti išorės padarinių išlaidas, tada jos turi būti įtrauktos (EK, 2006).

- **Netiesioginis poveikis** yra nustatomas atliekant išorės padarinių išlaidų koregavimus: gali atsirasti poveikis, viršijantis projekto apimamą sritį ir veikiantis kitus ekonominius veiksnius be jokio kompensavimo. Šis poveikis gali būti neigiamas arba teigiamas. Kadangi pagal išorės padarinių išlaidų apibrėžimą šios išlaidos atsiranda be piniginės kompensacijos, jos nėra įtraukiamos į finansinę analizę ir todėl turi būti apskaičiuotos ir įvertintos socialinio – ekonominio poveikio analizėje (EK, 2006).

Pagrindiniai ekonominės veiklos rodikliai, kurie yra taikomi projektui:

- Ekonominė grynoji dabartinė vertė (EGDV): turėtų būti didesnė už nulį, kad projektas būtų patrauklus ekonominiu požiūriu.
- Ekonominė gražos norma (EGN): turėtų būti didesnė už socialinę diskonto normą.
- Ekonominės naudos santykis (ENS): turėtų būti didesnis už vienetą.

Atliekant projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ fiskalines korekcijas yra eliminuojamas **PVM ir socialinio draudimo įmokos**, kurios atitinkamai pirmaisiais veiklos vykdymo metais turėtų sudaryti **1919000** ir **1240000** litų. Be to investicijų įsisavinimo metais taip pat eliminuojamas PVM nuo visų investicijų sumos, kuris pirmaisiais ir antraisiais projekto įgyvendinimo metais atitinkamai sudaro **8577730** ir **8473946** litų (žr. 12 lentelę).

Skaičiuojant projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ išorinio poveikio generuojamą socialinę-ekonominę naudą yra įtraukiamas:

- **darbo vietų sukūrimas;**
- **turistų srautų padidėjimas;**
- **pagerėjusi gyventojų sveikata.**

Analizuojant socialinę – ekonominę naudą, kuri bus generuojama sukuriant 69 ilgalaikės darbo vietas, planuojama, kad darbuotojai gaus 1599600 tiesioginių pajamų atskaičius visus mokesčius. Daroma prielaida, kad darbo užmokesčio fondas reguliariai didės 3 proc. per metus (žr. 11 lentelę).

Lietuvos medicinos enciklopedijoje teigiama, kad sportuojantis žmogus būna 1-5 proc. darbingesnis (Centre for Strategy & Evaluation Services, 2007). Lietuvos Statistikos departamento duomenimis vieno darbingo Lietuvos gyventojų sukuriama pridėtinė vertė per 2008 sudarė 28630 litų. Skaičiuojama, kad Druskininkų uždaruose kalnų slidinėjimo trasose su dirbtine sniego danga per metus apsilankys 146740 lankytojai. Remiantis oficialia 2008 metų turistų skaičiaus Druskininkuose statistika 67 proc. visų turistų sudarė lietuviai (Druskininkų TVIC, 2008). Jeigu darysime prielaidą, kad 10 proc. visų Lietuvos lankytojų darbingumas padidės bent 2 proc., tai per metus bendras sukuriama pridėtinės vertės padidėjimas dėl pagerėjusios gyventojų sveikatos sudarys 5654770 litų (žr. 9 ir 11 lenteles).

9 lentelė. Sukuriamos pridėtinės vertės padidėjimas

Rodiklis	Prognozė
Uždaru kalnų slidinėjimo trasų lankytojų skaičius	146740
Prognozuojama lietuvių slidininkų dalis (%)	67
1 darbingo Lietuvos gyventojų sukuriama pridėtinė vertė per 2008 m.(Lt)	28630
Lankytojų dalis su padidėjusiu darbingumu (%)	10
Darbingumo padidėjimas (%)	2
Sukuriamos pridėtinės vertės padidėjimas dėl pagerėjusios gyventojų sveikatos (Lt)	5654770

Nagrinėjant socialinę – ekonominę naudą, kuri bus sukuriama dėl padidėjusio turistų srauto yra sumuojamos dvi dedamosios. Pirma – planuojama, kad 10 proc. nuo visų slidinėjimo trasų lankytojų bus naujai pritraukti turistai į Druskininkus, todėl bendras turistų srautas Druskininkuose per metus dėl

slidinėjimo trasų infrastruktūros sukūrimo turėtų padidėti 14674. Skaičiuojama, kad kiekvienas turistas atvykęs į kurortą papildomai išleidžia ne mažiau kaip 100 litų, todėl bendra papildomų išlaidų suma per metus sudarytų 1467400 litų (žr. 10 ir 11 lenteles). Antra – prognozuojama, kad nuo visų apsilankiusiųjų slidinėjimo trasose apie 20 proc. (29348) norės pasinaudoti ir kitomis Druskininkuose teikiamomis paslaugomis (SPA, Vandens pramogų parku, sporto infrastruktūra, viešbučiais, maitinimo paslaugomis ir kt.), todėl pasiliks papildomą dieną kurorte ir vidutiniškai praleis po 150 litų (žr. 10 ir 11 lenteles).

10 lentelė. Sukurta socialinė – ekonominė nauda dėl padidėjusio turistų srauto

Padidėjusio turistų srauto dedamosios	I dedamoji	II dedamoji	
Procentinė išraiška įtakoianti bendrą turistų Druskininkuose srautą (%)	10	0	
Procentinė išraiška slidinėtojų, kurie poilsiauja papildomą dieną dėl paslaugų kompleksškumo (%)	0	20	
Bendro turistų skaičiaus pokytis (vnt.)	14674	29348	
Papildomos išlaidos tenkančios vienam turistui (Lt)	100	150	
Bendra papildomų išlaidų suma per metus (Lt)	1467400	4402200	5869600

Šaltinis: Druskininkų savivaldybės administracija

Susumavus daromas prielaidas, prognozuojama, kad dėl padidėjusio turistų srauto kasmet bus generuojama **5869600** litų socialinė – ekonominė nauda (žr. 10 ir 11 lenteles).

Įvertinus projekto „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ per ataskaitinį 15 metų investicijų gyvavimo laikotarpį generuojamą socialinę – ekonominę naudą (žr. 12 lentelė), galima teigti, kad:

- **projekto socialinė – ekonominė grynoji dabartinė yra didesnė už nulį (137366848)**, todėl projektas patrauklus ekonominiu požiūriu;
- **ekonominė vidinė gražos norma (31 proc.)** didesnė už socialinę diskonto normą (7proc.);
- **ekonominės naudos koeficientas yra 2,03** (parodantis projekto generuojamos socialinės – ekonominės naudos santykį su reikalingomis investicijomis) - dvigubai didesnis už vienetą.

12 lentelė. Viešųjų investicijų generuojamo socialinio-ekonominio poveikio Druskininkų kurortui rodikliai

Finansinė grynoji dabartinė vertė investicijoms(FGDV), Lt	-29094563
Finansinė grynoji dabartinė vertė investuotam kapitalui (FGDV), Lt	-8752089
Socialinė-ekonominė grynoji dabartinė vertė (EGDV), Lt	137366848
Ekonominė vidinė gražos norma	31%
Investicijos, Lt	89745663
Likutinė turto vertė ataskaitinio laikotarpio pabaigoje	44559876
Ekonominės naudos koeficientas (NK)	2,03

Galima daryti išvadą, kad projektas atsiperka socialiniu – ekonominiu aspektu, todėl jo įgyvendinimui turėtų būti skirtos viešojo sektoriaus lėšos.

3.6. Viešojo ir privati partnerystė įgyvendinant projektą

Projekto pareiškėjas yra Druskininkų savivaldybės administracija, kuri savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Vietos savivaldos, Valstybės tarnybos, Viešojo administravimo įstatymais ir kitais teisės aktais. Pareiškėjo pagrindinė veikla yra viešojo gyvenimo Druskininkų savivaldybėje organizavimas ir viešųjų paslaugų gyventojams teikimas (sveikatos apsauga, švietimas, kultūra, viešosios miesto infrastruktūros tvarkymas ir priežiūra, žemės ir nuosavybės reikalų kompetencijos ribose sprendimas, viešojo transporto, komunalinių paslaugų organizavimas, viešosios aplinkos verslui ir turizmui sudarymas ir t.t.) (DST, 2009).

Vertinant pareiškėjo finansines galimybes, pažymėtina, jog Druskininkų savivaldybės administracija nėra pajėgi įgyvendinti projekto nuosavomis lėšomis, tačiau sėkmingam projekto įgyvendinimui geras prielaidas sudaro didelė projektų rengimo ir įgyvendinimo patirtis, žinios įgyvendinant viešosios ir privačios partnerystės (VPP) projektus (EK, 2003), turimi žmogiškieji ir

materialiniai ištekliai, užtikrintas projekto finansinis ir institucinis tęstinumas.

Atlikus išankstinį projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ generuojamų finansinių srautų vertinimą (žr. 3.2. skyrelį) paaiškėjo, kad projektas per 15 metų atskaitinį laikotarpį duos apie 50 mln. grynujų pajamų. Dėl didelių kapitalo investicijų (bendra projekto vertė 90 mln. litų) ir ilgo atsipirkimo laikotarpio verslininkai vien tik nuosavomis lėšomis nėra suinteresuoti įrengti uždarus kalnų slidinėjimo trasas, todėl buvo padaryta išvada, kad projektas turėtų būti įgyvendinamas viešosios ir privačios partnerystės principu. Privatūs investuotojai yra suinteresuoti investuoti ne daugiau lėšų nei yra generuojama grynujų pajamų per atskaitinį laikotarpį (apie 50 mln. litų), todėl likusi investicijų dalis turėtų būti finansuojama iš viešojo sektoriaus lėšų. Viešojo sektoriaus investicijų dalį rekomenduojama finansuoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis.

Atsižvelgiant į atliktus tyrimus Druskininkų savivaldybės iniciatyva projektas „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2008 m. spalio 27 d. įsakymu (Nr. 4-504) buvo įtrauktas į valstybės planuojamų turizmo projektų, kuriuos siūloma finansuoti pagal 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ VP3-1.3-ŪM-01 priemonę „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“, sąrašą. Minėtame sąrašė numatyta, kad Druskininkų savivaldybės administracijos įgyvendinamam projektui rekomenduojama skirti 40 mln. litų viešųjų investicijų iš kurių 34,6 mln. litų sudarytų ES struktūrinė parama, o 5,4 mln. litų valstybės biudžeto lėšos.

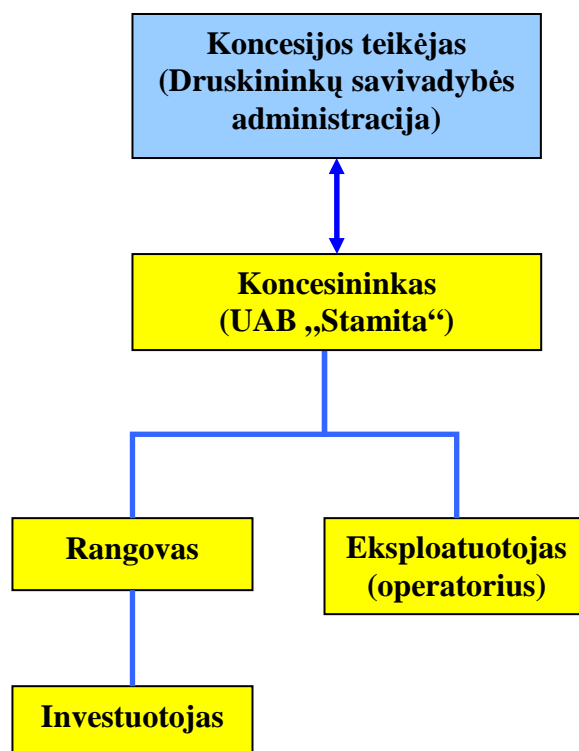
Druskininkų savivaldybės administracija siekdama, kad projektas būtų įgyvendintas mažiausiomis sąnaudomis, o jo sukuriamas teigiamas poveikis regionui būtų maksimalus, nusprendė taikyti viešosios ir privačios partnerystės principą. Nustatyta, kad viešojo sektoriaus funkcijų perdavimas privačiam subjektui, į bendrą veiklą įneš ne tik pažangias idėjas, žinias, praktinę ir techninę patirtį, bet ir projekto įgyvendinimui trūkstamas privataus kapitalo investicijas. Be to privataus sektoriaus lankstumas, specializacija ir geresnis rizikos valdymas leis konkrečias paslaugas teikti pigiau ir profesionaliau lyginant su viešuoju sektoriumi.

Atsižvelgusi į atliktus tyrimus, skaičiavimus bei Lietuvos Respublikoje galiojančius teisės aktus Druskininkų savivaldybės taryba nusprendė organizuoti koncesijos suteikimo konkursą. **Koncesijos** – tai ilgalaikė sutartis, pagal kurią privatus sektorius teikia tradiciškai viešojo sektoriaus kompetencijai priskiriamas paslaugas ir plėtoja šių paslaugų teikimui reikalingą infrastruktūrą, o pagrindinės koncesininko pajamos gaunamos iš galutinių vartotojų, kuriems teikiamos paslaugos.

Koncesijos sąlygose buvo nustatyta, kad konkurso metu parinktas partneris (koncesininkas) bus atsakingas už slidinėjimo trasų įrengimo darbus ir reikiamos įrangos įsigijimą bei nuosavomis (ne mažiau 49,745 mln. Lt) lėšomis privalės prisidėti prie projekto įgyvendinimo. Koncesininkas bus atsakingas už darbų vykdymą pagal nustatytus terminus ir statomo objekto kokybę. Už tai

koncesininkas igis teisę 25 metus vykdyti slidinėjimo trasose ūkinę veiklą bei gauti su tuo susijusias pajamas. Koncesininkas privalės užtikrinti racionalų sukurto turto naudojimą visą sutarties galiojimo laikotarpį bei teikti savivaldybei visą būtiną su projekto rezultatų pasiekimu susijusią informaciją ir laikytis finansavimo ir administravimo sutarties sąlygų. Sukurtas turtas nuosavybės teise priklausys Druskininkų savivaldybei, tai yra taps viešojo sektoriaus nuosavybe. Koncesininkas (partneris) ir koncesijos teikėjas (pareiškėjas) kolegialiai prisiims su slidinėjimo trasų įrengimu ir ūkinės veiklos vykdymu susijusią riziką bei atitinkamas teises ir pareigas (Lietuvos Respublikos Seimas, 2003). Numatoma, kad prie sėkmingo projekto įgyvendinimo Druskininkų savivaldybės administracija prisidės slidinėjimo trasoms įrengti skirtu žemės sklypu, projekto administravimu, teisine pagalba, reikiamų leidimų, licencijų bei sutikimų išdavimu. Viešosios ir privačios partnerystės modelis pateikiamas 8 paveiksle.

Remiantis Europos Parlamento 2005 metais atliktame tyrime tema „Viešojo ir privataus sektorių partnerystės modeliai ir tendencijos Europos Sąjungoje“ (angl. *Public-Private Partnerships Models and Trends in the European Union*) bei Europos Komisijos „Gairėse sėkmingai viešajai ir privačiai partnerystei“ (angl. *Guidelines for successful public-private partnership*) išskiriamais VPP modeliais, projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ įgyvendinimui būtų taikomas *Projektavimo-statybos-finansavimo-eksploatavimo sutartis* (angl. *Design-Build-Finance-Operate (DBFO)*) (žr. 8 paveikslą) (EP, 2006).

Šaltinis: Druskininkų savivaldybės administracija (adaptuota pagal „Gairės sėkmingai viešajai ir privačiai partnerystei“, EK)

Išnagrinėjus koncesijos konkursui pateiktus pasiūlymus laimėjusiu buvo pripažintas UAB „Stamita“ pasiūlymas. 2009 m. birželio 15 d. tarp Druskininkų savivaldybės administracijos (koncesijos teikėjas) ir UAB „Stamita“ buvo pasirašyta koncesijos sutartis (Nr. 26-09-213), kurios pagrindinis tikslas yra įrengti slidinėjimo trasas, vykdyti jose ūkinę veiklą ir užtikrinti racionalų sukurto turto naudojimą visą sutarties galiojimo laikotarpį siekiant skatinti atvykstantąjį turizmą Druskininkų kurorte.

Galima būtų išskirti šiuos koncesijos sutartyje numatytus pagrindinius šalių įsipareigojimus, kurie užtikrins sklandų projekto veiklų įgyvendinimą, rizikų paskirstymą bei atsakomybių pasidalijimą sukurtame objekte vykdant ūkinę veiklą:

- Koncesininkas nuosavomis lėšomis, ne mažesnėmis kaip 49,745 mln. litų, prisidės prie Slidinėjimo trasų įrengimo ir ūkinei veiklai Slidinėjimo trasose vykdyti būtinos įrangos įsigijimo bei patalpų aprūpinimo baldais ir kita veiklai vykdyti reikiama įranga;
- Pastatytos Slidinėjimo trasos turės atitikti visus tuo metu Lietuvos Respublikoje galiojančius statybos techninius reglamentus ir higienos normas, taikomus sporto ir visuomeninės paskirties komplekso pastatams;
- Pastačius pastatus, statinius ir pripažinus juos tinkamais naudoti, šie pastatai, statiniai bus užregistruojami Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto registre Druskininkų savivaldybės nuosavybe. Koncesininkas negalės įgyti nuosavybės teisės į pastatytą nekilnojamąjį turtą. Koncesininkas taip pat negalės įgyti jokių teisių į žemės sklypą;
- Pripažinus Slidinėjimo trasas tinkamomis naudoti, koncesininkas privalės apdrausti slidinėjimo trasas maksimaliu turto atkuriamosios vertės draudimu nuo visų galimų rizikos atvejų;
- Koncesininkas ir bendrovė kaip atlyginimą už slidinėjimo trasų įrengimą vykdys slidinėjimo trasose ūkinę veiklą bei gaus su tuo susijusias pajamas ne ilgiau kaip 25 metus. Ūkinė veikla apims: viešųjų paslaugų teikimą slidinėjimo trasose; slidinėjimo trasų eksploatavimą (prižiūrą, einamąjį ir kapitalinį remontą, slidinėjimo trasų apsaugą, saugumo ir tvarkos palaikymą ir kt.); smulkia prekybinę veiklą, reikiamos įrangos įsigijimą, sumontavimą, įdiegimą, inventoriaus nuomą, slidinėjimo įrangos nuomą, patalpų nuomą, maitinimo paslaugų teikimą, renginių slidinėjimo trasose organizavimą bei visą kitą susijusią veiklą;
- Koncesininkas teiks visą būtiną su projekto rezultatų pasiekimu susijusią informaciją;
- Koncesininkas laikysis visų finansavimo ir administravimo sutarties sąlygų.

Apibendrinant **viešosios ir privačios partnerystės stipriausias puses** galima teigti, kad :

- ***Bus pritrauktos trūkstamos ne mažesnės kaip 49,75 mln. Lt privataus sektoriaus investicijos.*** Pritraukiant privatų kapitalą bus išspręsta investicijų, reikalingų projektui įgyvendinti, problema. Todėl net ir esant ribotiems savivaldybės biudžeto ištekliams, bus sudarytos sąlygos darniam kurorto vystymuisi ir subalansuotai plėtrai. Be to projekto įgyvendinimo darbai bus atlikti

daug greičiau, kadangi privačiam sektoriui yra būdingas didesnis lankstumas ir tempas. Privačios įmonės turi daugiau galimybių skolintis lėšas, specializuojasi konkrečioje srityje, turi daugiau patirties investuojant, o tai lemia efektyvesnį lėšų panaudojimą.

- ***Bus sukurtos 69 naujos tiesioginės ilgalaikės darbo vietos ir skatinamas ekonomikos augimas*** plėtojant rinkos mechanizmus paslaugų sektoriuje bei kartu didinant paslaugų konkurencingumą.

- ***Koncesijos sutartimi teisiškai apibrėžtas atsakomybių ir funkcijų pasidalinimas.***

- ***Bus pasiekta optimali teikiamų paslaugų kokybė bei minimizuotos paslaugų teikimo sąnaudos.*** Kadangi privatus sektorius pajamas gaus tik už faktiškai suteiktas paslaugas, atsižvelgiant į jų kokybę, todėl jis suinteresuotas ieškoti efektyvių ilgalaikių techninių sprendimų, kurie užtikrintų paslaugų kokybę visą VPP projekto įgyvendinimo laikotarpį. Taigi, esant ribotiems valstybės biudžeto ištekliams, privataus sektoriaus lėšomis bus realizuojami viešosios politikos tikslai ir užtikrinama teikiamų paslaugų kokybė, o valstybės gyventojai gaus geresnės kokybės ir pigesnes paslaugas.

- ***Bus sumažinta didelės apimties investicinio projekto eksploatavimo bei įgyvendinimo laiku rizika.*** Valstybei susidūrus su įvairaus masto ekonominėmis problemomis ir krizėmis, privatus kapitalas užtikrins projektų tęstinumą ir tolesnį viešųjų paslaugų teikimą, kadangi jis yra suinteresuotas efektyviai vykdant veiklą gauti grąžą iš investicijų. Remiantis koncesijos sutartimi VPP projekto veiklos rizikos bus perduotos šaliai, kuri jas sugeba valdyti mažiausiomis sąnaudomis, tai yra koncesininkui.

- ***Bus įgytas trečiųjų šalių (bankų, ES paramos teikėjų, subrangovų ir kt.) pasitikėjimas projekto sėkme ir gautas finansavimas.***

Apžvelgiant viešosios ir privačios partnerystės silpnąsias puses galima pasakyti, kad Lietuvoje iki šiol veikia tik vienas teisės aktas, reglamentuojantis viešąją ir privačią partnerystę – koncesijų įstatymas; nereglamentuoti kai kurie svarbūs VPP procesai, nepakankamas dėmesys skiriamas bendros ir nuoseklios VPP politikos bei teisinės bazės formavimui, todėl kyla rizika, kad koncesijos sutartyje nepakankamai reglamentavus teikiamų paslaugų kokybę, kainą ar paslaugų tęstinumą bus neigiamai paveikti ne tik Druskininkiečių, bei ir visų Lietuvos piliečių interesai.

3.7. Projekto investicijų šaltiniai

Remiantis 2009 m. birželio 15 d. pasirašyta koncesijos sutartimi (Nr. 26-09-213) tarp Druskininkų savivaldybės administracijos ir UAB „Stamita“, partneris (koncesininkas) įsipareigoja prisidėti prie projekto įgyvendinimo 49,75 mln. litų, todėl projektui „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ reikalingos bendrafinansavimo lėšos (ES fondų paramos lėšos - 34600000 litų ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto bendrojo finansavimo lėšos - 5400000) visiškai atitinka LR ūkio ministro 2008 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 4-504 patvirtintą,

valstybės planuojamiems turizmo projektams siūlomiems finansuoti pagal 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ VP3-1.3-ŪM-01 priemonę „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“ ES fondų lėšų ir LR Valstybės biudžeto lėšų sumą (40000000) skirtą Druskininkų savivaldybei. 13 lentelėje pateikiami tikslūs investicijų šaltinių indėliai.

13 lentelė. Projekto investicijų šaltiniai

Investicijų šaltiniai	n	n+1	VISO
Koncesininko lėšos	25024219	24721444	49745663
Vietinės valdžios įnašas	0	0	0
Regioninės valdžios įnašas	0	0	0
Valstybės biudžeto lėšos	2716433	2683567	5400000
Bendras nacionalinis įnašas	2716433	2683567	5400000
ES fondų lėšos	17405296	17194704	34600000
Kitos lėšos	0	0	0
VISOS INVESTICIJOS	45145949	44599714	89745663

Remiantis parengta technine dokumentacija planuojama, kad uždaru kalnų slidinėjimo trasų rangos darbai užtruks du metus. Pirmaisiais metais planuojama įsisavinti 45145949 litus investicijų, o antraisiais - 44599714 litų investicijų. Bendros investicijos į uždaru kalnų slidinėjimo trasų infrastruktūrą sudarys 89745663 litus, iš kurių 40000000 litų viešosios investicijos (34600000 Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos; 5400000 Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos) ir 49745663 litai privačios koncesininko (partnerio) investicijos.

3.8. Projekto poveikis ir rezultatai

Įrengtos Druskininkų uždaros kalnų slidinėjimo trasos kartu su Druskininkų vandens parku sudarys vientisą, ekonomiškai naudingą, pramogų kompleksą. Labai tikėtina, kad dalis vandens pramogų parko lankytojų naudosis ir projektuojamų uždaru kalnų slidinėjimo trasų paslaugomis, o drauge šie du aktyvaus poilsio objektai pritrauks daugiau turistų negu kiekvienas atskirai. Tai kartu mažina ir investavimo į uždaru kalnų slidinėjimo trasų įrengimą riziką. Be to kartu objektai leis kompleksiskai vystyti aktyvaus poilsio ir pramogų paslaugas ištisus metus, išvengiant kurortams būdingo sezoniškumo (EK, 2006).

Projekto *fiziniai veiklos įgyvendinimo* rodikliai sudarys 1 naujai pastatytą objektą - Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasas su dirbtine sniego danga.

Analizuojant *produkto rodiklius* galima teigti, kad bus sukurtas 1 naujas turistų traukos objektas bei įgyvendintas 1 projektas.

Kalbant apie sukurtus *rezultatų rodiklius* galima pasakyti, kad naujai sukurtame objekte apsilankys ne mažiau kaip 440000 turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo pabaigos, o pritrauktos privataus kapitalo investicijos sudarys daugiau kaip 49,75 mln.litų.

Laukiamas poveikis įrengus uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga kompleksą:

- bus sukurtos 69 tiesioginės ilgalaikės darbo vietos;
- pritrauktos privačios investicijos (vien tik į šį objektą) sudarys ne mažiau kaip 49,95 mln. litų;
- pasipildys kurorte teikiamų paslaugų įvairovė, sukuriant naujas iki šiol nesiūlytas paslaugas (kalnų slidinėjimas, čiuožinėjimas rogutėmis, snieglentėmis kt.);
- išaugs Druskininkų tarptautinis konkurencingumas, padidės turistų iš Lietuvos ir užsienio srautai;
- išaugs tiek Lietuvos, tiek užsienio investuotojų susidomėjimas investavimo galimybėmis Druskininkų kurorte;
- bus sudarytos sąlygos teikti paslaugas vartotojui kompleksiškai – šalia aukštos kokybės sveikatinimo ir gydymo paslaugų bus simetriškai vystomos aktyvaus poilsio ir pramogų paslaugos;
- sumažės sezoniškumo įtaka paslaugų vartojimui, pagerės Druskininkų kurorto aktyvaus poilsio, sportinio turizmo infrastruktūros panaudojimas, didelių traukos objektų kaimynystė prailgins turistų svečiavimosi laiką;
- bus sudarytos palankios sąlygos verslo kūrimui ir plėtojimui.

3.9. Rizikos ir jautrumo analizė

Rizikos analizė taikoma siekiant nustatyti, kurių rodiklių nukrypimas yra svarbus įvertinant projektą arba norint nurodyti, kokie papildomi tyrimai arba duomenys turi būti gauti, kad būtų galima įvertinti galimus nukrypimus nuo planinių investicinio projekto rezultatų (EK, 2008). Atliekant projekto "Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas" rizikų vertinimą buvo analizuojama politinė, socialinė, ekonominė, finansinė, institucinė bei technologinė rizikos ir jų poveikis nuosekliam ir efektyviam projekto veiklų įgyvendinimui.

14 lentelė. Projekto rizikų vertinimas

Rizika, jos poveikis projektui	Rizikos mažinimo priemonės
Politinė rizika - išoriniai veiksniai (teisinės aplinkos pokyčiai, aplinkosaugos reikalavimų griežtinimas, mokesčių sistemos pokyčiai, Vyriausybės nutarimai, politiniai aspektai, turintys įtakos mokesčiams, kainoms ir pan.) vienodai veikia visus rinkos dalyvius (EK, 2008).	Pagrindinės rizikos mažinimo priemonės: nuolatinis informacijos kaupimas apie politinę padėtį ir pokyčius bei atsiradusias naujas galimybes; tinkamų sprendimų priėmimas bei atitinkamų teisės aktų inicijavimas. Šios priemonės padeda operatyviai reaguoti į aplinkos pokyčius, iš anksto jiems pasiruošti ir prie jų prisitaikyti. Atsižvelgiant į projekto tikslų ir uždavinių suderinamumą su nacionalinių ir regioninių strateginių dokumentų prioritetais ir tikslais, galima teigti, kad projekto rizika

Rizika, jos poveikis projektui	Rizikos mažinimo priemonės
Tikimybė – maža. Poveikis – didelis.	politiniu aspektu yra minimali.
<p>Socialinė rizika gali pasireikšti tuo, kad projekto metu sukurta nauda paveiks mažesni nei planuojama tikslinių grupių narių skaičių (EK, 2008).</p> <p>Tikimybė – maža. Poveikis - vidutinis.</p>	<p>Norint išvengti socialinės rizikos vykdoma nuolatinė informacijos sklaida vietiniu, regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu. Reklamuojamos naujas infrastruktūrinis objektas ir jame numatytos teikti aktyvaus poilsio (slidinėjimo) paslaugos. Stiprinamas Druskininkų kaip sveikatingumo miesto įvaizdis ir didinamas turistinis patrauklumas (Druskininkų TVIC, 2008). Sprendžiamos vietos gyventojų socialinės problemos (užimtumas, socialinis aktyvumas), skatinat miesto bendruomenių iniciatyvas ir plėtrą.</p>
<p>Ekonominė rizika gali pasireikšti pasikeitusiais šalies makroekonominiais rodikliais, kurie neigiamai įtakoja projekto ekonominę naudą (mažėja privataus sektoriaus investicijos papildančių paslaugų sektorių bei probleminėje teritorijoje sukuriamas BVP vienam gyventojui) (EK, 2008).</p> <p>Tikimybė – maža. Poveikis – vidutinis.</p>	<p>Siekiant valdyti ekonominę riziką imamasi priemonių, skirtų verslo plėtros (investicijų) skatinimui bei naujų darbo vietų kūrimui (EK, 2007). Druskininkų savivaldybės taryba 2009 m. vasario 26 d. sprendimu (Nr. T1-38) patvirtino Druskininkų savivaldybės 2009 metų specialiąją smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programą, parengtą vadovaujantis LR smulkaus ir vidutinio verslo įstatymu ir kitais paramą smulkiam ir vidutiniam verslo subjektui reglamentuojančiais LR teisės aktais.</p> <p>Koncesijos sutartimi apibrėžtas privačių investicijų dydis: ne mažiau kaip 49,75 mln. Lt, apsaugo nuo projekto vertės padidėjimo kintant kainoms.</p>
<p>Finansinė rizika yra išorinė, o ne vidinė rizika, kurios įstaiga įtakoti negali. Negavus finansavimo privatus investuotojas ir Druskininkų savivaldybė nebūtų pajėgūs vien tik savo lėšomis įrengti uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego dangą, todėl užsibrėžti tikslai nebūtų pasiekti (EK, 2008).</p> <p>Tikimybė – maža. Poveikis – didelis.</p>	<p>Šios rizikos valdymas yra sudėtingas, nes nuo projektą įgyvendinančios Druskininkų savivaldybės administracijos nepriklauso. Druskininkų savivaldybės administracija pritraukė ne mažiau kaip 49,75 mln. Lt privačių lėšų slidinėjimo trasų įrengimui. Koncesijos sutartimi užtikrintas netinkamų finansuoti ir eksploatavimo (turto draudimas, įrenginių atnaujinimas ir pan.) išlaidų patyrimas ir apmokėjimas.</p>
<p>Institucinė rizika yra suprantama kaip projekto pasiekimų panaudojimo užtikrinimas, įgyvendinus projektą (EK, 2008).</p> <p>Tikimybė – maža. Poveikis – mažas.</p>	<p>Institucinės rizikos minimizavimą garantuoja tai, kad Slidinėjimo trasų įrengimui ir ūkinei veiklai jose vykdyti sudaryta koncesijos sutartis su koncesininku UAB „Stamita“ ir bendrove UAB „Ski park Druskininkai“. Ūkinė veikla bus vykdoma 25 metus po objekto įrengimo. Eksploatacinės ir kitos išlaidos bus dengiamos iš ūkinės veiklos metu gautų pajamų (LRS, 2003).</p> <p>Koncesijos sutartimi įsipareigojama nekeisti bendrovės statuso bei veiklos strategijos (ŪM, 2008), todėl bus užtikrintas projekto metu sukurtų rezultatų panaudojimo tęstinumas.</p>
<p>Technologinę riziką sudaro rangos darbų, įrangos tiekimo sudėtingumas bei atlikimas laiku. Viena iš šios rizikos mažinimo priemonių yra ypač griežtos viešosios darbų koncesijos suteikimo konkurso sąlygos, kurios numato didelius reikalavimus rangos darbams ir</p>	<p>Rengiant viešosios darbų koncesijos suteikimo konkurso sąlygas ir derinant koncesijos sutartį aiškiai nurodyta, kad slidinėjimo trasos turi būti įrengtos pagal patvirtintą techninį projektą. Koncesijos sutartyje numatyta netesybų bauda siekia 5 000 000 Lt.</p>

Rizika, jos poveikis projektui	Rizikos mažinimo priemonės
įrangai (LRS, 2003). Tikimybė – maža. Poveikis – didelis.	

Atlikus rizikų analizę galima teigti, kad skirtingos rizikos rūšys gali daryti didelį poveikį suplanuotam projekto veiklų įgyvendinimui, tačiau efektyviai naudojamos rizikos mažinimo priemonės minimizuoja galimą neigiamą poveikį.

Įprasta, kad, be projekte detalai išanalizuoto pagrindinio (bazinio) projekto įgyvendinimo varianto, įvertinami pesimistinis (pabloginant projekto prielaidas) ir optimistinis (pagerinant projekto prielaidas) variantai. Šiems variantams paskaičiuojami pagrindiniai finansiniai rodikliai yra finansinė, ekonominė bei suminė GDV bei NK (naudos koeficientas) (EK, 2006).

Jautrumo analizė atliekama įvertinant kaip įtakotų ekonominius ir finansinius projekto rezultatus (FGDV investicijoms ir kapitalui, EGDV, EGDV, NK) tam tikri prielaidų pasikeitimai (žr. 15 lentelę). Atliekant skaičiavimus vertinama, kad optimistiniu scenarijumi pritraukti lankytojų srautai padidės 50 proc., sukuriamos pridėtinės vertės padidėjimas dėl pagerėjusios gyventojų sveikatos per metus bus 50 proc. didesnis nei buvo tikėtasi, o visos veiklos išlaidos sumažės 50 proc. Vertinant pesimistinį scenarijų atliekami skaičiavimai su 50 proc. sumažėjusiais lankytojų srautais, 50 proc. mažesniu sukuriamos pridėtinės vertės padidėjimu dėl pagerėjusios gyventojų sveikatos nei tikėtasi bei 50 proc. išaugusiomis visos veiklos išlaidomis.

15 lentelė. Projekto jautrumo įvertinimas

Kriterijus	Mato vnt.	Optimistinis scenarijus	Bazinis variantas	Pesimistinis scenarijus
Prielaidos				
Pritrauktų lankytojų skaičius per metus	Vnt.	220110	146740	73370
Sukuriamos pridėtinės vertės padidėjimas dėl pagerėjusios gyventojų sveikatos	Litai	4241078	2827385	1413693
Visos veiklos išlaidos	Litai	5050000	10100000	15150000
Rezultatai				
Finansinė grynoji dabartinė vertė investicijoms(FGDV)	Litai	58229799	-29094563	-116418925
Finansinė grynoji dabartinė vertė investuotam kapitalui (FGDV)	Litai	78572273	-8752089	-96076452
Socialinė-ekonominė grynoji dabartinė vertė (EGDV)	Litai	297400015	137366848	312009
Ekonominė vidinė grąžos norma(EGDV)	Proc.	51	31	8
Ekonominės naudos koeficientas (NK)	Vnt.	3,81	2,03	0,5

Atlikus skaičiavimus, galima teigti, kad

- projekto finansinė grynoji dabartinė vertė tiek investicijoms, tiek ir kapitalui (FGDV) yra itin jautri veiklos išlaidų pokyčiams;

- socialinė-ekonominė grynoji dabartinė vertė (EGDV) yra jautri pritraukiamų lankytojų skaičiui bei pridėtinės vertės didėjimui dėl pagerėjusios gyventojų sveikatos, tačiau ir pesimistiniu variantu projektas išlieka ekonomiškai gyvybingas ir patrauklus viešojo sektoriaus investicijoms;

- ekonominė vidinė gražos norma (EGDV) parodo, kad projektas „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ socialiniu – ekonominiu požiūriu yra atsiperkantis ne tik baziniu ir optimistiniu, bet ir pesimistiniu variantais;

- naudos koeficientas yra labiausiai jautrus galimų prielaidų pokyčiams, todėl pesimistiniame variante yra mežesnis už vienetą;

- **įvertinus net ir pesimistinę prognozę, galima teigti, kad projektas vis tiek išlieka patrauklus viešojo sektoriaus investicijoms.**

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

1. Atlikus viešųjų investicijų poveikio šalies ekonomikai bei subalansuotam regionų vystymuisi vertinimą galima teigti:

- viešojo sektoriaus lėšos ir ištekliai yra riboti, todėl svarbu juos naudoti kaip galima racionaliau;
- efektyvus investicinių projektų įgyvendinimas turi lemiamą reikšmę valstybės ilgalaikių strateginių tikslų pasiekimui, žmogiškųjų ir kapitalo išteklių persikirstymui bei valstybinio lygmens problemų sprendimui.

2. Išanalizavus viešosios ir privačios partnerystės praktiką pasaulyje ir Lietuvoje galima teigti:

- viešoji ir privati partnerystė vis plačiau taikoma daugelyje pasaulio valstybių, tačiau nei tarptautinėje, nei Europos Sąjungos teisėje iki šiol nėra patvirtintas bendras VPP apibrėžimas ir specialios teisinės taisyklės, nustatančios VPP formas ir reikalavimus jų įgyvendinimui;
- viešojo sektoriaus funkcijas perimantis privatus subjektas, į bendrą veiklą įnešdamas pažangias idėjas, žinias, praktinę ir techninę patirtį bei finansinius išteklius užtikrina optimalų viešųjų paslaugų kokybės ir kainos santykį;
- Lietuvoje menkai reglamentuoti VPP procesai, nepakankamas dėmesys skiriamas nuoseklios VPP politikos bei teisinės bazės formavimui, todėl kyla grėsmė, kad visuomenei svarbūs partnerystės projektai nebus vykdomi arba juos vykdant viešasis interesas nebus tinkamai atstovaujamas;
- viešosios ir privačios partnerystės taikymas įsisavinant ES struktūrinių fondų lėšas užtikrintų ne tik trūkstamą valstybinės svarbos projektų finansavimą (privatus kapitalas), bet ir sudarytų prielaidas efektyviam sukurtos infrastruktūros eksploatavimui.

3. Remiantis viešųjų investicijų įgyvendinant projektą „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ finansinio efektyvumo analize:

- akumuliuotas grynųjų pinigų srautas visais laikotarpiais yra teigiamas, todėl projektas yra finansiškai gyvybingas;
- FGDV investicijoms (-29094563) ir FGDV investuotam kapitalui (-8752089) yra neigiamos, todėl projektas nėra patrauklus vien tik privačiam kapitalui, o FVGN investicijoms siekia 2,9 proc. bei FVGN investuotam kapitalui siekia 3,1 proc., todėl galima daryti išvadą, kad projektas turėtų būti įgyvendinamas sujungiant viešąsias ir privačias investicijas.

4. Apskaičiavus socialinio – ekonominio poveikio generuojamą naudą Druskininkų kurortui nustatyta, kad:

- įsisavinant investicijas į valstybės biudžetą bus sumokėtas 17051676 litų pridėtinės vertės mokestis, o vykdant objekte ūkinę veiklą kasmet bus sumokama 3159000 litų pridėtinės vertės ir socialinio draudimo mokesčių (atitinkamai 1919000 ir 1240000 litų);
- dėl pagerėjusios gyventojų sveikatos išaugęs darbo našumas įtakos 5654770 litų bendros regiono sukurtos pridėtinės vertės metinį padidėjimą;

- projekto įgyvendinimas sąlygos aukštos kvalifikacijos tiesioginių ilgalaikių darbo vietų kūrimą (bus sukurtos 69 tiesioginės ilgalaikės darbo vietos), savivaldybėje esančių verslų plėtrą bei gyvenamosios aplinkos sąlygų gerinimą;

- įrengus vieną didžiausių Europoje uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga kompleksą išsaugys ne tik Druskininkų tarptautinis konkurencingumas bei bus sustiprintas kurorto kaip sveikatingumo miesto įvaizdis, bet ir sumažės sezoniškumo įtaka paslaugų vartojimui, o turistų iš Lietuvos ir užsienio srautai padidės apie 10 procentų: šis poveikis Druskininkų kurortui generuos **5869600** litų kasmetinę socialinę – ekonominę naudą;

- projekto socialinė – ekonominė grynoji dabartinė didesnė už nulį (137366848), ekonominė vidinė gražos norma (31 proc.) didesnė už socialinę diskonto normą (7 proc.), o ekonominės naudos koeficientas yra 2,03 - dvigubai didesnis už vieneta, todėl projektas patrauklus ekonominiu požiūriu;

- efektyviai naudojamos rizikos mažinimo priemonės minimizuos galimą neigiamą poveikį, todėl projektas mažai rizikingas;

- socialinė-ekonominė grynoji dabartinė vertė (EGDV) jautri pritraukiamų lankytojų skaičiui bei mažesnio nei planuota BVP augimo pokyčiams, tačiau net ir pesimistiniu variantu projektas išlieka ekonomiškai gyvybingas ir patrauklus investicijoms;

5. Įvertinus viešosios ir privačios partnerystės įgyvendinimo tikslumą, galima pažymėti, kad:

- Druskininkų savivaldybė neturi pakankamai nuosavų lėšų reikalingų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga infrastruktūros įrengimui, o Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis galima finansuoti iki 50 proc. visų tinkamų finansuoti tokio tipo projekto išlaidų, todėl trūkstančių privataus kapitalo investicijų pritraukimas yra būtina sąlyga siekiant įgyvendinti projektą;

- viešojo sektoriaus funkcijų perdavimas privačiam subjektui, į bendrą veiklą įneš ne tik pažangias idėjas, žinias, praktinę ir techninę patirtį, o svarbiausia - projekto įgyvendinimui trūkstantis privataus kapitalo investicijas (ne mažesnes kaip 49,95 mln. litų);

- privataus sektoriaus lankstumas, specializacija ir geresnis rizikos valdymas leis konkrečias paslaugas teikti pigiau ir profesionaliau lyginant su viešuoju sektoriumi;

- remiantis Lietuvos Respublikoje galiojančiais teisės aktais, koncesijų sutartis geriausiai reglamentuotų viešosios ir privačios partnerystės įgyvendinimą bei teisinį apibrėžtų atsakomybių ir funkcijų pasidalinimą.

Atlikus nuoseklų investicinio projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ efektyvumo vertinimą nustatyta, kad reglamentuotas viešosios ir privačios partnerystės taikymas užtikrins trūkstančių privataus kapitalo investicijų pritraukimą, o lankstus ir profesionalus sukurtos infrastruktūros eksploatavimas Druskininkų kurortui duos maksimalią socialinę – ekonominę naudą.

LITERATŪRA

1. **2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa** [PDF HTML kopija]. http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m_medis/titulinis/files/3VP_SS_2007-07-05.pdf [žiūrėta 2009-07-22]
2. **2008 m. Druskininkų savivaldybės administracijos direktoriaus veiklos ataskaita** [PDFHTMLkopija]. <http://www.druskininkai.lt/EasyAdmin/sys/files/DIREKTORIAUS%20ATASKAITA%202008.pdf> [žiūrėta 2009-02-25]
3. **Alytaus regiono plėtros planas** [PDF HTML kopija]. http://www.alytus.aps.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/RPP2009_liepos_21200971011385220099167454.pdf [žiūrėta 2009-02-22]
4. **Druskininkų savivaldybės – probleminės teritorijos plėtros 2008–2010 metų programa** [DOC HTML kopija]. <http://www.vrm.lt/nrp/assets/files/druskininku%20problemines.doc> [žiūrėta 2009-02-22]
5. **Druskininkų savivaldybės 2009-2011 metų strateginis veiklos planas** [DOC HTML kopija]. http://www.druskininkai.lt/EasyAdmin/sys/files/01_7.doc [žiūrėta 2009-02-22]
6. **Druskininkų savivaldybės mero 2007 m. veiklos ataskaita** [PDF HTML kopija]. <http://www.druskininkai.lt/EasyAdmin/sys/files/Ataskaita.pdf> [žiūrėta 2009-02-22]
7. **Druskininkų savivaldybės plėtros 2004-2013 m. strateginis planas** [DOC HTML kopija]. http://www.druskininkai.lt/EasyAdmin/sys/files/SPP_1.doc [žiūrėta 2009-02-22]
8. **Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasos su dirbtine sniego danga.**[kompaktinis diskas]: investicinis projektas/ Druskininkų savivaldybės administracija. – Druskininkai: Investicijų ir turto valdymo skyrius, 2009. 1 CD-ROM. Text in lit. – CD 101
9. **ES programų Lietuvoje vertinimo gairės** [PDF HTML kopija]. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Atnaujintos_vertinimo_gaires.pdf [žiūrėta 2009-10-22]
10. **ES struktūrinių fondų poveikio užimtumui įgyvendinant Lietuvos 2004-2006 metų bendrąjį programavimo dokumentą vertinimas. Galutinė ataskaita.** [PDF HTML kopija]. http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m_medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/Uzimtumo_vertinimo_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009-07-02]
11. **European Commission Guide to cost benefit analysis of investment projects** [PDF HTML kopija]. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/cost/guide02_en.pdf [žiūrėta 2009-07-02]
12. **European Commission Guide to cost-benefit analysis of investment projects** [PDF HTML kopija]. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/cost/guide2008_en.pdf [žiūrėta 2009-07-02]
13. **European Commission Guidelines for Successful Public-Private Partnerships** [PDF HTML kopija]. <http://www.pppcentrum.cz/res/data/001/000229.pdf> [žiūrėta 2009-07-02]
14. **European Commission Working Document No.1. Indicative guidelines on evaluation methods: ex ante evaluation** [PDF HTML kopija]. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/working/wd1_exante_en.pdf [žiūrėta 2009-03-05]
15. **European Commission Working Document No.6. Measuring structural funds employment effects.** [PDF HTML kopija]. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/wd6_employ_en.pdf [žiūrėta 2009-03-05]
16. **Europos Komisijos darbo dokumentas nr. 4. Ekonominės naudos analizės atlikimo metodikos gairės** [PDF HTML kopija]. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/wd4_cost_lt.pdf [žiūrėta 2009-03-05]

17. **Europos Komisijos komunikatas dėl orientacinių ir diskonto normų nustatymo metodo pakeitimo** [PDF HTML kopija]. <http://www.konkuren.lt/vp/doc/kom1.pdf> [žiūrėta 2009-08-05]
18. **Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai** [PDF HTML kopija]. http://74.125.77.132/search?q=cache%3Aand0dftXJczcJ%3Awww.lrinka.lt%2Fuploads%2Ffiles%2Fdir15%2F12_0.php+Europos+S%C4%85jungos+strukt%C5%ABrini%C5%B3+fond%C5%B3+%C4%AFtaka+Lietuvos+ekonomikai&hl=lt&gl=lt [žiūrėta 2009-07-12]
19. **Galinienė B. ir kt.** Ekonomikos modernizavimas. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007. – 154-168 p. ISBN 978-9955-33-160-5
20. **Girdzijauskas S.** Finansinė analizė: vadovėlis. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005. – 128-150 p. ISBN 1198259
21. **Gudelis D., Rozenbergaitė V.** Viešojo ir privataus sektorių partnerystės galimybės//Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius, 2004, Nr. 8, p. 58-73. – ISSN 1648-2603
22. **Guideline on Best Practice for the audit of Risk in the Public/Private Partnership (PPP)** [PDF HTML kopija]. http://www.nao.org.uk/nao/intosai/wgap/INTOSAI_PPP_English%20.pdf [žiūrėta 2009-07-05]
23. **Hanley N.** Cost-Benefit Analysis and the Environment. Great Britain: MPG Books Ltd, Bodmin, Cornwall, 2003 - 83-146 p. ISBN 1-85278-455-5
24. **Horizontaliųjų prioritetų įgyvendinimo įsisavinant 2007- 2013 metų Europos Sąjungos struktūrinę paramą gairės** [DOC HTML kopija]. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Methodikos/Gaires_latest_version.doc [žiūrėta 2009-09-13]
25. **Jungtinės Karalystės nacionalinė audito institucija.** http://www.nao.org.uk/publications/nao_reports/06-07/0607149.pdf [žiūrėta 2007-06-11]
26. **Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo 2007 m. ataskaita** [PDF HTML kopija]. http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m_medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/bpd_ataskaita_2007.pdf [žiūrėta 2009-07-02]
27. **Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategija** [DOC HTML kopija]. <http://www3.lrs.lt/docs2/QIJKGUVU.DOC> [žiūrėta 2009-02-22]
28. **Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245493 [žiūrėta 2009-07-26]
29. **Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=31376 [žiūrėta 2009-06-16]
30. **Lunevičienė J.** Viešosios ir privačios partnerystės projektai – nauja panacėja verslui//Statyba ir architektūra. – Vilnius. 2009. [http://www.balsas.lt/naujiena/305770/viesosios-ir-privacios-partnerystes-projektai-nauja-panaceja-verslui/rubrika:naujienos-verslas-lietuvosverslas](http://www.balsas.lt/naujiena/305770/viesosios-ir-privacios-partnerystes-projektai-nauja-panaceja-verslui/rubrika:naujienos-verslas-lietuvosverslashttp://www.balsas.lt/naujiena/305770/viesosios-ir-privacios-partnerystes-projektai-nauja-panaceja-verslui/rubrika:naujienos-verslas-lietuvosverslas) [žiūrėta 2009-09-09]
31. **Lunevičienė J.** Viešosios ir privačios partnerystės projektai – nauja panacėja verslui//Statyba ir architektūra. – Vilnius. 2009. <http://www.balsas.lt/naujiena/305770/viesosios-ir-privacios-partnerystes-projektai-nauja-panaceja-verslui/rubrika:naujienos-verslas-lietuvosverslas> [žiūrėta 2009-09-09]
32. **Mačys G.** Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje: vadovėlis. – Vilnius: MRU leidybos centras, 2006. – 12-62 p. ISBN 9955-19-037-7
33. **Nacionalinė darnaus vystymosi strategija** [DOC HTML kopija]. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217644 [žiūrėta 2009-02-22]
34. **Nacionalinė turizmo plėtros 2007–2013 metų programa** [DOC HTML kopija]. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=325084&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2009-07-12]
35. **Numatomų įgyvendinti svarbių visuomenei socialinių – ekonominių projektų pripažinimo valstybinės svarbos projektais, jų veiklos finansavimo ir valdymo programinė studija** [PDF HTML kopija].

http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/investicijos/studijos/Valstybines%20svarbos%20projektai%20EIP.pdf [žiūrėta 2009-10-22]

36. **Paraiškos formos B dalies pavyzdinio priedo pajamas duodantiems projektams pildymo vadovas (2009 m. vasario 2 d. papildyta versija)** [DOC HTML kopija]. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Pajamu_sk_metodika/Pajamu_skaiciavimo_vadovas_2009_02_02.doc [žiūrėta 2009-03-05]
37. **Pasiūlymai dėl vertinimo projekto biudžeto nustatymo**[PDF HTML kopija]. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Pasiulymai_del_vertinimo_biudzeto_nustatymo.pdf [žiūrėta 2009-07-02]
38. **Projekto „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego dangą įrengimas“ paraiškos bendroji (A) ir specialioji (B) dalys**[kompaktinis diskas]: projekto paraiška/ Druskininkų savivaldybės administracija. – Druskininkai: Investicijų ir turto valdymo skyrius, 2009. 1 CD-ROM. Text in lit. – CD 44
39. **Public – Private Partnerships. Models and Trends in the European Union** [PDF HTML kopija]. http://www.europarl.europa.eu/comparl/imco/studies/0602_ppp_briefingnote_en.pdf [žiūrėta 2009-07-07]
40. **Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006** [PDF HTML kopija]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0025:0025:LT:PDF> [žiūrėta 2009-07-11]
41. **Turizmas Druskininkų savivaldybėje: plėtros strategija** [kompaktinis diskas]: galimybių studija/ Druskininkų turismo ir verslo informacijos centras. – Vilnius: VšĮ „Vilniaus verslo konsultacinis centras“, 2008. 1 CD-ROM. Text in lit. – CD 64
42. **Valstybės ilgalaikės raidos strategija** [DOC HTML kopija]. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193888 [žiūrėta 2009-02-22]
43. **Valstybinio audito ataskaita viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas** [PDF HTML kopija]. http://www.vkontrole.lt/auditas_ataskaita.php?2136 [žiūrėta 2009-07-05]
44. **Viešojo sektoriaus investicinių projektų rengimo metodika** [PDF HTML kopija]. http://www.siauliai.lt/informacija/metodika_cpva.pdf [žiūrėta 2009-04-05]
45. **VP3-1.3-ŪM-01-V priemonės „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašas** [DOC HTML kopija]. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=327192 [žiūrėta 2009-06-16]

Mazaliauskas E. Viešoji ir privati partnerystė: investicinio projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ efektyvumo tyrimai / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. G. Mačys. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2009. - 110 p.

ANOTACIJA

Išanalizavus viešosios ir privačios partnerystės praktiką pasaulyje ir Lietuvoje galima teigti, kad ši bendradarbiavimo forma vis plačiau taikoma daugelyje pasaulio valstybių, tačiau nei tarptautinėje, nei Europos Sąjungos teisėje iki šiol nėra patvirtintas bendras VPP apibrėžimas ir specialios teisinės taisyklės, nustatančios VPP formas ir reikalavimus jų įgyvendinimui. Nustatyta, kad viešojo sektoriaus funkcijas perimantis privatus subjektas, į bendrą veiklą įnešdamas pažangias idėjas, žinias, praktinę ir techninę patirtį bei finansinius išteklius užtikrina optimalų viešųjų paslaugų kokybės ir kainos santykį.

Atliekant nuoseklų investicinio projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ efektyvumo vertinimą buvo identifikuotos tikslines grupes, jų poreikiai, nustatytos galimos alternatyvos, apibrėžtas projekto aktualumas ir unikalumas, įvertintos viešosios ir privačios partnerystės galimybės, nustatytas projekto biudžetas bei išorinio finansavimo poreikis, atlikta konsoliduotų projektų investicinių srautų finansinė analizė bei socialinio - ekonominio poveikio Druskininkų kurortui vertinimas. Nustatyta, kad reglamentuotas viešosios ir privačios partnerystės taikymas užtikrins trūkstamų privataus kapitalo investicijų pritraukimą, o lankstus ir profesionalus sukurtos infrastruktūros eksploatavimas Druskininkų kurortui duos maksimalią socialinę – ekonominę naudą

Pagrindiniai žodžiai: viešoji ir privati partnerystė, investicijų efektyvumas, socialinė – ekonominė nauda, finansinė analizė, koncesija.

Mazaliauskas E. Viešojo ir privati partnerystė: investicinio projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ efektyvumo tyrimai / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. G. Mačys. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2009. - 110 p.

SANTRAUKA

Ištyrus Lietuvoje teikiamas žiemos aktyvaus poilsio pramogas buvo konstatuota, kad jų teikimas yra itin apribotas metų laikų, oro temperatūros bei aplinkos sąlygų ir reiškinų. Remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, vis labiau populiarėjant žiemos aktyvaus poilsio pomėgiams, kasmet apie 20 % Lietuvos sportinio turizmo mėgėjų vyksta ilsėtis į Austrijos, Slovakijos, Šveicarijos, Italijos ir kt. žiemos kurortus. Vis intensyvėjant Lietuvos klimato kaitai atsiranda poreikis teikti žiemos aktyvaus turizmo paslaugas uždareme objekte ištisus metus. Artimiausios uždaros slidinėjimo trasos yra toliau kaip už 1000 km.: Maskvoje (Rusija) ir Hamburge (Vokietija), todėl Lenkijos, Latvijos, Rusijos, Baltarusijos, Estijos, Suomijos ir kt. šalių gyventojai mielai naudotųsi žiemos turizmo paslaugomis. Be to Druskininkų vandens pramogų parko ir uždaru kalnų slidinėjimo trasų kaimynystė suformuotų unikalų kurorto ir šalies įvaizdį, kai vienos kelionės metu būtų galima pasidžiaugti tiek vasaros, tiek žiemos poilsio teikiama malonumais.

Atlikus magistrinį baigiamąjį darbą tema: „**Viešojo ir privati partnerystė: projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ investicijų efektyvumo tyrimai**“ galima daryti prielaidą, kad uždaru kalnų slidinėjimo trasų įrengimas turės tiesioginį bei netiesioginį teigiamą poveikį Druskininkų kurorto socialinei – ekonominei raidai. Be to galima pažymėti, kad atsižvelgiant į dideles kapitalo investicijas reikalingas žiemos pramogų infrastruktūros sukūrimui Druskininkų savivaldybė neturi pakankamai nuosavų lėšų projekto įgyvendinimui, o dėl ilgo investicijų atsipirkimo laikotarpio verslininkai vien tik nuosavomis lėšomis nėra suinteresuoti įrengti uždaras kalnų slidinėjimo trasas, todėl magistro baigiamajame darbe keliami hipotezė, kad projektas turėtų būti įgyvendinamas viešosios ir privačios partnerystės principu.

Šio magistrinio baigiamojo darbo tikslas – įvertinti investicinio projekto „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ efektyvumą bei nustatyti viešosios ir privačios partnerystės įgyvendinimo tikslumą.

Darbo uždaviniai:

- Išnagrinėti, kokią reikšmę viešojo sektoriaus investicinių projektų įgyvendinimas turi šalies ekonomikai bei darniam regiono vystymuisi ir subalansuotai plėtrai;
- Išanalizuoti viešosios ir privačios partnerystės taikymo sritis, formas ir modelius, pateikti privalumus ir trūkumus bei apibrėžti reglamentavimą ir tendencijas Lietuvoje;
- Atlikti viešųjų investicijų įgyvendinant projektą „Druskininkų uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ finansinio efektyvumo analizę;

- Nustatyti socialinio – ekonominio poveikio generuojamą naudą Druskininkų kurortui.
- Pateikti optimaliausią viešosios ir privačios partnerystės modelį įgyvendinant projektą.

Rengiant magistro baigiamąjį darbą investicijų efektyvumas buvo vertinamas Europos Komisijos rekomenduojamu ekonominės naudos analizės metodu. Vertinant viešosios ir privačios partnerystės tikslingumą buvo remiamasi Europos Parlamento, Tarptautinės aukščiausiųjų audito institucijų organizacijos (INTOSAI) ir Europos Komisijos rekomendacijomis, Lietuvos Respublikoje galiojančiais teisės aktais bei atliktais skaičiavimais ir sukaupta patirtimi.

Apibendrinant magistro baigiamojo darbo išvadas, galima teigti, kad:

- viešosios ir privačios partnerystės įgyvendinimas į bendrą veiklą įneš ne tik pažangias idėjas, žinias, praktinę ir techninę patirtį, o svarbiausia - projekto įgyvendinimui trūkstamas privataus kapitalo investicijas (ne mažesnes kaip 49,95 mln. litų), o koncesijų sutartis geriausiai reglamentuotų viešosios ir privačios partnerystės įgyvendinimą bei teisinį apibrėžtų atsakomybių ir funkcijų pasidalinimą;

- investicinio projekto tiesioginis poveikis pasireiškė į valstybės biudžetą sumokėtu 17051676 litų pridėtinės vertės mokesčiu įsisavinant investicijas bei vykdant objekte ūkinę veiklą kasmet mokamu 3159000 litų pridėtinės vertės ir socialinio draudimo mokesčiais (atitinkamai 1919000 ir 1240000 litų);

- viešųjų ir privačių investicijų pritraukimas įgyvendinant projektą sąlygos aukštos kvalifikacijos tiesioginių ilgalaikių darbo vietų kūrimą (bus sukurtos 69 tiesioginės ilgalaikės darbo vietos), savivaldybėje esančių verslų plėtrą bei gyvenamosios aplinkos sąlygų gerinimą;

- įrengus vieną didžiausių Europoje uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga kompleksą išsaugos ne tik Druskininkų tarptautinis konkurencingumas bei bus sustiprintas kurorto kaip sveikatingumo miesto įvaizdis, bet ir sumažės sezoniškumo įtaka paslaugų vartojimui, o turistų iš Lietuvos ir užsienio srautai padidės apie 10 procentų;

- dėl pagerėjusios gyventojų sveikatos išaugęs darbo našumas įtakos 5654770 litų bendros regiono sukuriamos pridėtinės vertės metinį padidėjimą;

- parengus nuoseklų investicinio projekto „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ poveikio vertinimą galima teigti, kad reglamentuotas viešosios ir privačios partnerystės taikymas užtikrins efektyvų investicijų įsisavinimą bei sukurtos infrastruktūros eksploatavimą, o optimalus viešųjų paslaugų kokybės ir kainos santykis tenkins viešąjį interesą.

Remiantis šiame magistro baigiamajame darbe atliktais tyrimais ir gautomis išvadomis buvo:

- parengta ir pasirašyta koncesijos sutartis tarp Druskininkų savivaldybės administracijos ir UAB „Stamita“ dėl projekto įgyvendinimo;

- parengtas Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų investicinis projektas;

- užpildytos projekto „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ paraiškos bendroji (A) ir specialioji (B) dalys ES struktūrinės paramos finansavimui pagal priemonę VP3-1.3-ŪM-01-V „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimas infrastruktūros kūrimas ir plėtra“ gauti.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

PRIEDAI

1. STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ IR TEISĖS AKTŲ ANALIZĖ

Lietuvoje yra ryškūs regioniniai gamtinių, ekonominių, demografinių ir infrastruktūrinių išteklių skirtumai, lemiantys šalies regionų socialinės – ekonominės padėties neatitikimus. Siekiant subalansuoti ūkio plėtrą šalyje, pasitelkiant Europos Sąjungos šalių patirtį, sukurta ir įgyvendinama Valstybės ilgalaikės raidos strategija (iki 2015 m.), Nacionalinė darnaus vystimosi strategija, rengiami regionų plėtros planai ir savivaldybių plėtros strateginiai planai, kurie yra integrali regionų plėtros planų dalis. Visi šie dokumentai privalo būti tarpusavyje suderinti tam, kad būtų pasiektas maksimalus įgyvendinamų priemonių efektyvumas ir užtikrintas raidos subalansuotumas.

Siekiant paspartinti subalansuotą Druskininkų savivaldybės plėtrą, sustiprinti Druskininkų kurorto konkurencingumą Lietuvoje ir Europoje, pasinaudoti struktūrinių fondų ir kitų finansinių išteklių teikiamomis galimybėmis Druskininkų savivaldybės taryba, remdamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu, 2004 metų birželio 28 dieną nusprendė patvirtinti **Druskininkų savivaldybės plėtros 2004-2013 metų strateginį planą**, kurio 1 prioriteto „Kurorto tarptautinio konkurencingumo didinimas“ 1.2 uždavinio „Plėtoti kurorto sveikatinimo, turizmo ir rekreacijos paslaugas ir gerinti jų kokybę“ 1.2.1 tikslo „Sudaryti palankias sąlygas naujų sveikatinimo, sporto ir poilsio objektų kūrimui“ 1.2.1.2 priemonė yra „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ (Druskininkų savivaldybės administracija (DSA), 2004).

2009 m. vasario 26 d. Nr. T1-20 Druskininkų savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T1-20 patvirtintame **Druskininkų savivaldybės 2009-2011 metų strateginiame veiklos plane** dengtų slidinėjimo trasų įrengimas atitinka Druskininkų savivaldybės turizmo plėtros programos 1 tikslo „Vystyti turizmo išteklius bei paslaugas“ 1 uždavinio „Plėtoti turizmo paslaugų įvairovę bei kokybę, atnaujinant ir steigiant naujus viešosios infrastruktūros objektus“ 4 priemonę „Uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ (Druskininkų savivaldybės administracija (DSA), 2009).

2007 m. spalio 17 d. Druskininkų savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T1-174 buvo patvirtinta **Druskininkų savivaldybės probleminės teritorijos plėtros 2007-2010 metų programa**, kurios paskirtis sudaryti palankesnes sąlygas Druskininkų savivaldybės, kaip probleminės teritorijos, plėtrai, siekiant įgyvendinti kryptingą nacionalinę regioninę politiką Lietuvoje. Programa siekiama sudaryti išskirtines palankesnes sąlygas probleminės teritorijos plėtrai, koncentruoti nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimui skiriamas lėšas, tikslingai panaudojant jas teritorinių socialinių ir ekonominių netolygumų tarp Lietuvos regionų ir juose mažinimui ir taip siekiant teritorinės socialinės sanglaudos šalyje didėjimo (Druskininkų savivaldybės administracija (DSA), 2007). Programoje yra išskirta 1 tikslo „Užtikrinti artimą šalies vidurkiui gyvenimo kokybę“, 1.1 uždavinio „Kompleksiškai plėtoti

savivaldybės urbanistinę infrastruktūrą, didinti jos patrauklumą gyventi ir investuoti“, 1.1.6 priemonė „Uždarų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“.

Alytaus regiono plėtros tarybos 2008 m. liepos 17 d. sprendimu Nr.(1.5)-3R-2 buvo patvirtintas **Alytaus regiono plėtros planas**, kurio 1 prioriteto „Auganti ekonomika“, 1.2. tikslo „Turizmo potencialo didinimas“, 1.2.1. uždavinio „Plėtoti turizmo infrastruktūrą ir rekreacines teritorijas“, 1.2.1.26 priemonė yra „Uždarų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ būtent ir nukreipta į subalansuotą Druskininkų savivaldybės turizmo sektoriaus plėtrą (Alytaus regiono plėtros taryba (ARPT), 2008).

Projektas „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ atitinka **Sanglaudos skatinimo veiksmų programos** 3.1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ uždavinio „Skatinti atvykstamąjį ir vietos turizmą, tinkamai išnaudojant gamtos išteklius, kultūros paveldą bei sukuriant palankesnes sąlygas aktyviam poilsiui“ VP3-1.3-ŪM-01-V priemonę „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybė (LRV), 2007).

Projektas „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ yra įtrauktas į **valstybės planuojamų turizmo projektų sąrašą**, siūlomų finansuoti pagal 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ VP3-1.3-ŪM-01 priemonę „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“ 8 numeriu.

Projektas „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ **atitinka šiuos nacionalinės svarbos strateginius dokumentus:**

- Uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas atitinka **Valstybės ilgalaikės raidos strategija** (Žin., 2002, Nr. 113-5029) turizmo sektoriaus prioritetą: „Išplėsti apgyvendinimo, turizmo paslaugų ir pramogų sektoriaus įvairovę turizmo centruose ir rekreacinėse vietovėse“ (LRS, 2002);

- Uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas atitinka **Nacionalinės darnaus vystimosi strategijos** (patvirtintos LRV 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160), turizmo sektoriaus ilgalaikį tikslą: plėtoti turizmą ir rekreaciją, drauge užtikrinti gamtinių ir kultūrinių Lietuvos regionų savitumo išsaugojimą, kuo mažesnę neigiamą poveikį aplinkai, teigiamus ekonominius ir socialinius pokyčius kaimiškose teritorijose, sudaryti sąlygas kuo geriau pažinti kraštą, formuoti teigiamą jo įvaizdį; bei uždavinius: išplėsti specializuotų rekreacinių teritorijų gamtinėje aplinkoje tinklą, tobulinti paslaugų teikimo poilsiautojams ir turistams infrastruktūrą, suteikti kaimo gyventojams didesnę darbo pasirinkimo ir nuolatinių pajamų galimybę; visokeriopai skatinant turizmo

plėtrą, paslaugų įvairovę ir asmenų, dirbančių turizmo sektoriuje, daugėjimą, pasiekti, kad turizmas sudarytų ne mažiau kaip 10 procentų BVP, o rekreacinių teritorijų apkrova neviršytų jų talpumo (Lietuvos Respublikos Vyriausybė (LRV), 2003). Be to projektas atitinka Nacionalinės darnaus vystimosi strategijos nuosaiką ir darnaus ūkio šakų ir regionų ekonomikos vystimosi, socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų ir regionų viduje mažinimo išsaugant jų savitumą, užimtumo didinimo, nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimo prioritetus bei partnerystės, lygių galimybių, susietumo bei prieinamumo principus. Projekto veiklos neturės neigiamo poveikio aplinkosaugai, socialiniai sričiai, ekonominiam augimui, nes bus laikomasi norminiuose teisės aktuose numatytų procedūrų. Projekto veiklos yra tiesiogiai susiję su darniu vystimusi taip, kaip jos aprašytos projektų finansavimo sąlygų aprašo 11.1 (vandens, dviračių trasų (finansuojama kaip viešosios infrastruktūros projektai), atvirų ir uždarų slidinėjimo trasų (finansavimas teikiamas pagal Komisijos reglamentą Nr. 800/2008 arba finansuojama kaip viešosios infrastruktūros projektai); pėsčiųjų takų, paplūdimių, prielaukų, poilsio parkų, stovyklaviečių, poilsio ir atokvėpio vietų, poilsio ir sustojimo aikštelių įrengimas, įskaitant informacijos, higienos ir kitų statinių ar įrenginių (finansuojama kaip viešosios infrastruktūros projektai) statybą, rekonstravimą ir remontą) punkte.

Projektas atitinka **lyčių lygybės ir nediskriminavimo principus**, nes formuojant projekto administravimo komandą, atsirenkant koncesininką ir kitus darbų ir paslaugų teikėjus vertinama patirtis ir kompetencija bei gebėjimas laiku ir gerai atlikti paskirtas užduotis. Visose projekto veiklose lygiomis teisėmis dalyvauja vyrai ir moterys. Įrengtomis Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasomis su dirbtine sniego danga galės naudotis Druskininkų gyventojai ir turistai, nepriklausomai nuo jų lyties, amžiaus, religijos ar tikėjimo, socialinės padėties, negalios, pažiūrų, seksualinės orientacijos, tautybės ar rasės. Visiems asmenims bus užtikrintos vienodos galimybės naudotis ekonominio ir socialinio vystimosi rezultatais - turėti švarią, saugią ir sveiką aplinką.

Projekte numatytoms veikloms įgyvendinti bus taikomi šie darbų atlikimo kokybės reikalavimai:

- projekto „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ techninis projektas rengiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos statybos įstatymu ir statybos normatyviniais dokumentais, projektavimo sąlygų sąvadu ir savivaldybės administracijos direktoriaus patvirtinta projektavimo užduotimi;

- visi darbai, jiems atlikti naudojamos medžiagos, įrengimai, statybos produktai turi atitikti parengtą „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ techninį projektą ir jame numatytus reikalavimus;

- darbai atliekami pagal Lietuvos Respublikoje galiojančias statybos normas ir taisykles, standartus ir kitus norminius aktus;

- darbams atlikti naudojamos Lietuvos Respublikoje nustatyta tvarka sertifikuotos medžiagos, statybos produktai bei įrenginiai.

2. DENGŲ SLIDINĖJIMO TRASŲ ANALIZĖ

Šios darbo dalies tikslas yra išanalizuoti pasaulyje, ypač Europoje, veikiančių dengtų slidinėjimo trasų pavyzdžius ir, remiantis šios analizės išvadomis, pateikti tris alternatyvius projektinius pasiūlymus Druskininkų dengtų slidinėjimo trasų įrengimui. Analizuojant užsienio dengtų slidinėjimo trasų pavyzdžius ypatingas dėmesys skiriamas:

- trasų techniniams duomenims;
- dengtose slidinėjimo trasose teikiamoms paslaugoms;
- kitiems praktiniams duomenims (lankytojų skaičius, investicijos, ir panašiai);
- Siūlomiems technologiniams sprendimams.

Renkant duomenis užsienyje veikiančių dengtų slidinėjimo trasų analizei, pavyko rasti įrašus apie 55 dengtas slidinėjimo trasas. Tuo pačiu metu dar buvo statoma 10-15 naujų slidinėjimo trasų, kurios tikimasi bus užbaigtos iki 2012 metų.

Detalesni duomenys surinkti apie 23 dengtas slidinėjimo trasas. Surinkti duomenys pirmiausiai glaustai pristatomi lentelėje. Keletas įdomesnių dengtų slidinėjimo trasų ir technologinių sprendimų toliau panagrinėjami detaliau.

PAVADINIMAS	TECHNINIAI DUOMENYS	PAPILDOMAI TEIKIAMOS PASLAUGOS	ILIUSTRACIJOS IR PAPILDOMOS PASTABOS
AUSTRALIJA			
Būtent Australijoje buvo pastatyta pirmoji dengta slidinėjimo trasa, išrastos sniego gaminimo technologijos, kurios vėliau eksportuotos į Europą.			
Snowdome Adelaid	Trasos ilgis – 120 m. Trasos plotis – 19 m. Temperatūra +4° C	N. d.	
Coffs Harbour, NSW. Aussie Snowdome. Buvo planuojama atidaryti 2002 metais, tačiau projekto vystymas sustabdytas	Trasos ilgis – 140 m. Sniego gamybos technologija – „Bucceri system“	N. d.	Buvo planuojama investuoti 600 000 JAV dolerių. Buvo tikimasi, kad Bucceri išrastos sniego gamybos technologijos dėka bus galima sumažinti kaštus, lyginant su kitomis slidinėjimo trasomis.
BELGIJA			
Šioje šalyje veikia dvi dengtos trasos. Pradėtos statyti pagal Olandijos pavyzdžius.			
Snow Valley. Veikia trys trasos. Atidarytas 1997 metais. Pastatytas ne visas iš karto, o kaip vienas šalia kito pristatytų statinių grupė, vis didinant slidinėjimui skirtų trasų skaičių ir kitų paslaugų teikimo plotus.	Trasos: 1) ilgis 85 m , plotis 30 m, skirta snieglentėms, su įvairiais specialiais įrenginiais, aptarnauja 1 „Multerer“ keltuvas; 2) ilgis - 235 m, 30 m plotis, 42 m aukščių skirtumas, aptarnauja 4 „Multerer“ keltuvai 3) ilgis - 100 m, plotis - 25 m, aukščių skirtumas 12 m. Skirta vaikams. Aptarnauja 1 „Multerer“ keltuvas, 1 „Wondertow“ keltuvas ir 1 „Sunkid loapband“ keltuvas.	Kavinė, restoranas, nakvynės paslaugos, vaikų žaidimų kambarys vaikams iki 2 metų.	

PAVADINIMAS	TECHNINIAI DUOMENYS	PAPILDOMAI TEIKIAMOS PASLAUGOS	ILIUSTRACIJOS IR PAPILDOMOS PASTABOS
Skibaan Casablanca (netoli Antverpeno)	Pradėta kurti 1970 metais. Skelbiasi kaip pirmoji dengta trasa su tikru sniegu. Panašu į kaimelį, nėra vieno didelio pastato, o gana senų ir nedidelių pastatų grupė.	Veikia parduotuvė, kavinė, slidinėjimo mokykla, vaikų žaidimo aikštelė.	
DIDŽIOJI BRITANIJA Labai aktyvi šalis šioje srityje. Čia veikia 4 trasos. Trys trasos jau uždarytos (Medway Centre, Kent; Salford – pradėta, bet nebaigta; London Snow World, Beckton – pradėta, turėjo atsidaryti 2003 metais, šiuo metu nebaigta ir apleista). Artimiausiu metu planuojama atidaryti dar šešias trasas. Įdomu tai, kad Didžiojoje Britanijoje kuriasi dengtų slidinėjimo trasų tinklas – trys iš keturių šiuo metu veikiančių trasų priklausto tinklui Xscape.			
Milton Keynes Xscape	Įkurta 2000 metais. Skelbiasi, kad yra didžiausias dengtas slidinėjimo kompleksas D.Britanijoje. Naudojamas tikras sniegas. Per pirmus 5 veiklos metus iki 2005 m. sulaukė virš 25 milijonų lankytojų (apie 6 mln. per metus). Pagrindinės trasos ilgis - 170 metrų, šalia veikia mokomoji trasa ir rogučių trasa. Trasų padengimui sunaudojama 1700 tonų sniego.	Rogučių trasa, oro vamzdis „skydiving“), laipiojimas uolomis (13 m. aukščio dirbtinių uolų siena), kinas, boulingas, pramogų miestelis, sveikatingumo klubas, parduotuvės, 17 kavinių ir restoranų, persirengimo kambariai su WC ir dušais.	

PAVADINIMAS	TECHNINIAI DUOMENYS	PAPILDOMAI TEIKIAMOS PASLAUGOS	ILIUSTRACIJOS IR PAPILDOMOS PASTABOS
Xscape, West Yorkshire	Pagrindinė slidinėjimo trasa – 170 m ilgio, kompleksas užima 43000 kvadratių pėdų plotą, naudojamas tikras sniegas..	Laipiojimas aukščiausia dirbtine ledo siena Europoje – 16 m aukščio, laipiojimas dirbtinėmis uolomis, reidučių – riedlenčių arena, kinas, boulingas, šaudymas lazeriais (panašiai kaip dažasvydis, tik žaidimų salė įrengta kosmine tematika), lenktynių trasa „Route 66“.	Dirba virš 1000 darbuotojų.
Glasgow Braehead Xscape	Pagrindinė trasa – 200 m ilgio. Veikia mokyklinė trasa, naudojamas tikras sniegas (1700 tonų).	Laipiojimas dirbtinėmis uolomis, rogučių trasa, virvių atrakcionai – 60 m ilgio ir 15 m aukščio, leidimasis lynais. Kinas, boulingas, parduotuvės, 11 kavinių ir restoranų, „Robocaster“ tipo atrakcionas – karuselė.	

PAVADINIMAS	TECHNINIAI DUOMENYS	PAPILDOMAI TEIKIAMOS PASLAUGOS	ILIUSTRACIJOS IR PAPILDOMOS PASTABOS
Tamworth Snowdome, Staffs	Pagrindinė trasa 170 m ilgio, veikia 250 m ilgio miško tematika įrengta lygumų slidinėjimo trasa, naudojamas tikras sniegas.	Čiuožykla, vaikų sniego parkas – žaidimų aikštelė, galima važinėti sniego rogėmis.	
SnOasis, Great Blakenham.	Pagrindinė trasa 500 m ilgio, 40 – 70 m pločio, 100 m aukščio skirtumas. Vienu metu gali slidinėti 2000 žmonių. Mokomoji trasa 100 m ilgio, 9 metrų aukščio skirtumas, 30 m pločio. Planuojama įdarbinti 3000 žmonių. Projekto investicijos – apie 350 mln. svarų. Planuojama ekonominė nauda – 70 mln. svarų.	Komplekse planuojama kultivuoti 14 žiemos sporto šakų. Lauke bus čiuožykla, pilno ilgio 100 m aukščių skirtumo bobsležaus trasa su sintetinė (sausą) danga, lygumų slidinėjimo trasa, greitojo čiuožimo takelis, 16 m aukščio laipiojimo ledo siena.	 Šalia veiks 9 duobučių golfo aikštynas, daugiafunkcinė sporto salė, sveikatingumo ir sporto centras, sporto aikštynai lauke, dirbtinių uolų laipiojimo siena. Teikiamos nakvynės paslaugos viešbutyje ir nameliuose, parduotuvės, naktinis klubas, kazino, kinas, medicinos centras, riedučių/riedlenčių arena, banko skyrius, pašto skyrius, boulingas, bilijardo salė, konferencijų salė, „Ledo muziejus“, parodų salė ir t.t.
KINIJA			
Dvi veikiančios trasos ir viena planuojama (pradžia 2006 , pagal „Ski Track“ projektą)			
Beijing	120 m. ilgio, dirbtinai suformuotame urve.	N. d.	N. d
SHanghai Hokkaido Indoor Snow Centre	380 m ilgio, 80 m pločio ir 42 m aukščių skirtumas.	N. d	N. d
JAE, DUBAI			
Turbūt garsiausias projektas, skelbiasi kaip didžiausias pasaulyje uždarų slidinėjimo trasų kompleksas			

PAVADINIMAS	TECHNINIAI DUOMENYS	PAPILDOMAI TEIKIAMOS PASLAUGOS	ILIUSTRACIJOS IR PAPILDOMOS PASTABOS
Snowdome	<p>5 slidinėjimo trasos, ilgis 400 metrų, aukščių skirtumas – 60 m.</p> <p>Dar planuojama atidaryti (2008) sniego parką „Snowland“ ir „Snow World, Creek Parka“ – sniego parką dykumoje, apie 50 m sniego.</p> <p>Anglijos žurnalistų, apsilankiusių šiame centre komentarai: „realiai 5 trasų nepavyko rasti, daugiausiai – 4. Keltuvas stovi trasos centre, leistis galima abejose keltuvo pusėse (dvi trasos). Keltuvas sustoja viduryje trasos, iš čia taip pat galima leistis abiejose pusėse (dar dvi trasos). Nuomojami drabužiai yra visi vienodi, jais apsirengę slidinėjo beveik 95% lankytojų, todėl atpažinti saviškius – tiesiog neįmanoma“.</p>	<p>Nuoma (ne tik slidinėjimo inventoriaus, bet ir drabužių) įskaičiuota į slidinėjimo kainą, yra rogučių trasa</p>	

PAVADINIMAS	TECHNINIAI DUOMENYS	PAPILDOMAI TEIKIAMOS PASLAUGOS	ILIUSTRACIJOS IR PAPILDOMOS PASTABOS
PRANCŪZIJA			
Veikiančių dengtų slidinėjimo trasų nėra. Šiuo metu statoma didžiausia Europoje dirbtinė slidinėjimo trasa Noux-les-Mines			
„Briton Engineering“ kompanija išgarsėjo 1979 metais, kaip dirbtinių sniego dangų gamintoja. Ši kompanija stato slidinėjimo trasų kompleksą Neuz-les-Mines, netoli Lille, Pas-de-Calais Prancūzijos regione. Kompanijos teigimu, šiai dienai tai didžiausias slidinėjimo kompleksas Europoje. Tai nėra dengtos slidinėjimo trasos – tiesiog dirbtinai suformuoti šlaitai. Slidinėjimo kompleksas užims 10000 kv. m plotą, ilgiausia trasa bus 300 m ilgio.			
			
SUOMIJA			
Veikianti trasa – DNA Ski Tunnel	1210 m ilgio, 8 m pločio, tunelio tipo.	Šis slidinėjimo tunelis pastatytas 600 km į šiaurę nuo Helsinkio. Voukatti centre yra daug žiemos sporto veiklos – lygumų slidinėjimas, biatlonas, slidžių tramplinas, ledo ritulys, čiuožimas. Taip pat veikia sveikatingumo centras, krepšinio	

PAVADINIMAS	TECHNINIAI DUOMENYS	PAPILDOMAI TEIKIAMOS PASLAUGOS	ILIUSTRACIJOS IR PAPILDOMOS PASTABOS
		salė, tinklinio, badmintono sales ir panašiai.	
VOKIETIJA Veikia trys trasos, dar viena planuojama (Xanadu Indoor snow world)			
Allrounder Winter Welt, Neuss	300 m slidinėjimo trasa. (http://www.allrounder.de/piste.0.html?&L=1)	Slidinėjimo mokykla, rogių trasa, inventoriaus nuoma, parkas „freestyle“ slidinėjimui ir snieglentėms, keltuvai su sėdynėmis. Veikia 6 kavinės, sporto prekių parduotuvė. Didžiulė laipiojimo dirbtinėmis uolomis siena – 1000 kv. m, 32 metrų aukščio.	
Alpin Centre am Tetraeder, Bottrop	Pradėtas statyti 2000 metais, atidarytas 2001. Nuo to laiko sulaukė 2,275,000 lankytojų. Investuota virš 50 mln. eurų. Dirba 100 darbuotojų. Užima 31,5 ha teritoriją, slidinėjimo trasų arenos plotas – 15,240 kv.m. Sniego sluoksnio storis – 40 cm.. Trasos ilgis - 640 m, plotis 30 m, aukščių skirtumas – 57 m.		

PAVADINIMAS	TECHNINIAI DUOMENYS	PAPILDOMAI TEIKIAMOS PASLAUGOS	ILIUSTRACIJOS IR PAPILDOMOS PASTABOS
			
Snowtropolis	Pagrindinė trasa 130m ilgio ir 25 laipsnių nuolydžio.	Slidinėjimo mokykla, sniego parkas vaikams, kavinės, restoranai, namukų tipo apgyvendinimas, sporto salė, teniso aikštynas.	
OLANDIJA Daugumos Olandijos dengtų slidinėjimo trasų tinklapiu pateikiamą informaciją pateikia tik olandų, arba olandų ir belgų kalbomis, todėl labai detalios informacijos apie šios šalies slidinėjimo trasas nepavyko surinkti			
Snow Village, Biddinhuizen	230 m ir 100 m ilgio	N. d.	
Snow world, Maastricht	500 m. ilgio.	N. d.	
Montanta Snowcentre	Dvi trasos - 140 m ilgio ir 50 m pločio.	Slidinėjimo mokykla, restoranas	
Uithof, Den Haag	200 m ilgio ir 55 m pločio	Konferencijų, banketų salės, parduotuvės, lauke – virvių atrakcionų parkas, sporto	

PAVADINIMAS	TECHNINIAI DUOMENYS	PAPILDOMAI TEIKIAMOS PASLAUGOS	ILIUSTRACIJOS IR PAPILDOMOS PASTABOS
		klubas su pirčių kompleksu, didelė laipiojimo salė (100 maršrutų), kartingų trasa, čiuožykla.	
Nicky Broos, Ruchpen	N.d.	N.d.	
Zoetermeer	210 m ilgio. Keltuvai – bugelio tipo	Maitinimo paslaugos, slidinėjimo mokykla, žaidimų kambarys vaikams.	
Laandgraaff	500 m ilgio, šiuo metu statomas dar vienas, papildomas 520 m. ilgio.		
ISPANIJA			
Parque de Nieve Madrid Xanadu, 22 km nuo Madrido, savininkas – The Mills Corporation,US	Trasos – 250 m ilgio, 50m pločio, aukščių skirtumas 80 m, 18 000 kv.m ploto.	Galima važinėti sniego rogėmis. Tinklapis tik ispanų kalba, todėl pavyko surinkti ribotą informaciją.	
PIETŲ AFRIKA			

PAVADINIMAS	TECHNINIAI DUOMENYS	PAPILDOMAI TEIKIAMOS PASLAUGOS	ILIUSTRACIJOS IR PAPILDOMOS PASTABOS
Snowfun, Cape Town	Trasos ilgis – 610m, plotis – 30m, aukščių skirtumas - 45m. Alternatyvi “juoda” trasa. Naudojamas tikras sniegas, atvežtas iš kalnų (2300 tonų). Palaikoma 5°C temperatūra	Čiuožykla (olimpiniai standartai) su vietomis 5400 žiūrovų, ir kita mažesnė čiuožykla (2/3 olimpinės). Skovšo salė, sporto centras, baseinai, saunos.	
KITOS ŠALYS			
<p>INDIJA – Trasa Bombėjuje, tikslų duomenų nėra</p> <p>INDONEZIJA – trasa Batam saloje, tikslesnių duomenų nėra</p> <p>JAPONIJA – veikia bent 10 dengtų slidinėjimo trasų. Tikslesnių duomenų nepavyko rasti – daugumos iš jų tinklapiu tik japonų kalba. Bendra pastebėta tendencija – Japonijoje labai populiarūs sniegintės, todėl ten statomos iš esmės kitokios trasos – trumpesnės, pusės vamzdžio formos, kompleksai mažesni, negu Europoje.</p> <p>KORĖJA – planuojamos dvi trasos – Snowbox, 2007 metais planuojama atidaryti Busan-Jinhae LEZ, ir „Ski Track“ vystomas projektas</p> <p>NAUJOJI ZELANDIJA – Auckland veikiantis Snowplanet kompleksas</p> <p>SINGAPŪRAS – Snowcity</p> <p>TAILANDAS – Snow Town, Bankokas</p> <p>JAV – viena veikianti trasa ir trys planuojamos, viena planuoja Xanadu tinklas New Jersey valstijoje, „Ski Track“ planuoja įrengti trasa Kansas valstijoje. Trečioji planuojama Las Vegase, 2008 metais, bet dar nepatvirtinta.</p>			

Uždarams slidinėjimo trasoms būdinga:

- Europoje dengtos slidinėjimo trasos populiariausios D.Britanijoje, Olandijoje ir Vokietijoje;
 - Seniau statytuose, jau veikiančiuose objektuose, trasų ilgis 100 – 200 metrų, o naujai planuojami kompleksai - didesni, nuo 300 iki 500 metrų ilgio trasomis;
 - Dengtos slidinėjimo trasos statomos kaip kompleksai, be slidinėjimo teikiamos įvairios kitos aktyvaus laisvalaikio ir pramogų paslaugos;
 - Tikro sniego naudojimas pateikiamas kaip privalumas;
 - Pastebėta, kad yra nesėkmingų dengtų slidinėjimo projektų – kai kurie veikiantys kompleksai uždaryti dėl finansinių problemų, ne visi planuoti objektai pastatyti – dėl finansavimo trūkumo, vietinių gyventojų pasipriešinimo ir kitų priežasčių.

Naujausios tendencijos

Detaliau pateikiame keletą pavyzdžių apie planuojamas slidinėjimo trasas, naudojamas technologijas, vystomus projektus.

Ski Track international yra Australijoje įsikūrusi organizacija, kuri specializuojasi dengtų slidinėjimo trasų įrengime. Dalyvauja projektuose Dubajuje, Dammam (Saudo Arabija), Macau, Shenyang (Kinija), Seule (P.Korėja), Londone, Sidnėjuje. Ši kompanija intensyviai vysto savo nauja technologija ir inžineriniais sprendimais pagrįstą Ski Track projektą ir teigia, kad surado idealų būdą dengtų slidinėjimo trasų įrengimui. Tokia trasa pradėta statyti Taijine, Kinijoje ir kelia didžiulį susidomėjimą. „Ski Track“ siūloma technologija pavaizduota 1 paveiksle.

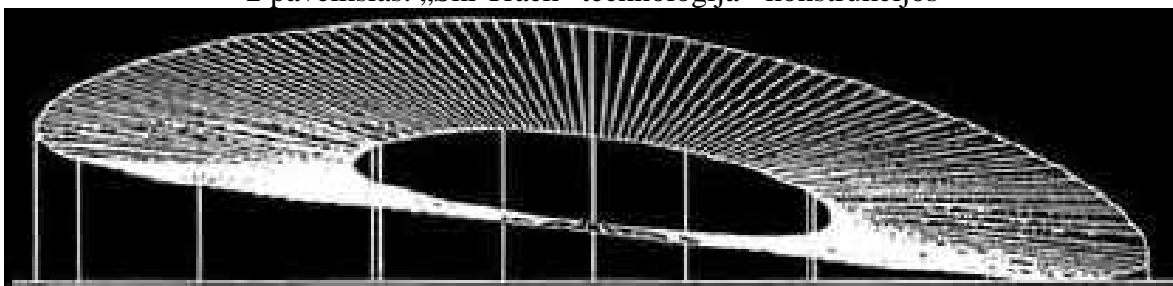
1 paveikslas. „Ski Track“ dengtų slidinėjimo trasų modelis

Tokioje arenoje vienu metu gali slidinėti 1000 žmonių, pagrindinės trasos ilgis - nuo 300 m iki 20 km (vidutinis sniego „įveikiamas“ atstumas per valandą), trasos plotis 50 metrų, 39 m aukščių skirtumas. Sniego dangos storis – ne mažiau 200 mm. Papildomos trasos - 250 m ilgio „Mountain Run“, „Hyper Slope“ šaltose patalpose, mokymosi trasa – centrinėje dalyje. Viduje palaikoma 8° C temperatūra. Rekomenduojamos kainos už slidinėjimo valandą nuo 10 iki 20 JAV dolerių (www.ski-

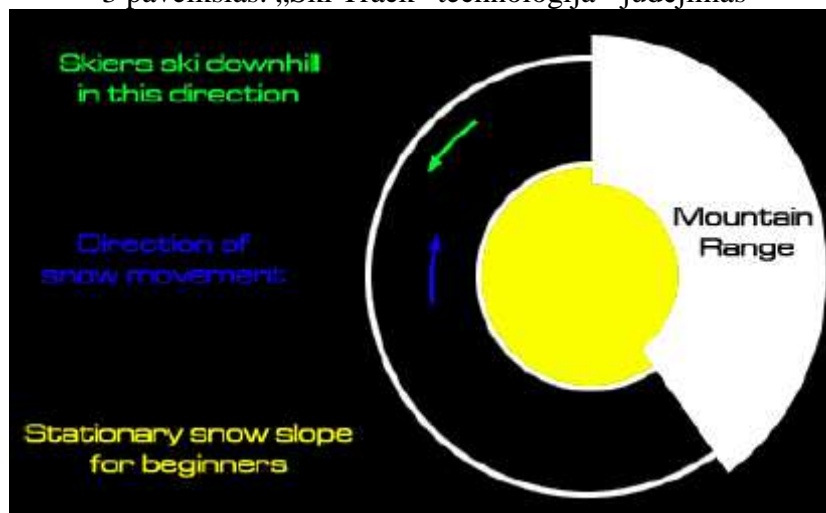
track.com). Visas kompleksas užima 40 400 kv. m plotą. Energijos šaltinis - dujų turbina. Pagrindinis technologijos ypatumas - „Mag lev“ technologija. 2500 tonų sniego elektromagnetinių laukų pagalba juda be triukšmo, vibracijos. 1997 metais technologija išbandyta Townswille, Australijoje. Pagal „Ski Track“ technologiją pastatomas kupolas, kurio viduje įrengiama didžiulė, 175 metrų diametro, besisukanti slidinėjimo trasa. Konstrukcijos išorinė sudaro 50 metrų platformą, kuri sukasi iš anksto suformuotu profiliu (pav. 2). Naudojant „Mag-lev“ technologiją, ši platforma, padengta 200 mm sniego sluoksniu, juda ratu, elektromagnetinio lauko veikiamą. Tai nesukelia vibracijos, triukšmo ir nereikalauja priežiūros. Sukimąsi generuoja specialūs motorai.

2 paveikslas. „Ski Track“ technologija - konstrukcijos

50 m pločio sniego laukas kyla aukštyr apie 300 m šlaitu, ir taip sukuriama slidinėjimo trasa – nuo 300 m ilgio iki 20 km ilgio – priklausomai nuo to, kokių greičiu sukasi platforma (pav. 3).

3 paveikslas. „Ski Track“ technologija - judėjimas

Per vienos valandos ciklą, platformos judėjimo greitis kinta nuo 5 iki 30 km/val. Esant mažesniai greičiui, platformos judėjimas vos juntamas ir slidininkas gali nusileisti 380 m ilgio šlaitu. Jeigu platforma juda maksimaliu 30 km/val. greičiu, slidinėjimo trasa tampa 20 km ilgio – kol slidininkas leidžiasi žemyn, judanti platforma jį tuo metu kelia atgal aukštyr, todėl galima taip ir nenusileisti iki šlaito apačios. Viduje kupolo suformuojama dirbtinių kalnų grandinė. Ji dengia šaltąsias patalpas, kuriose sniego patrankų pagalba gaminamas sniegas, palaikoma -15°C temperatūra. Judėdama platforma nuolat slenka per šaltąsias patalpas - taip atnaujinama sniego danga. Taip sukuriamą dviejų patalpų ekosistema, leidžianti slidinėti komfortabilioje teigiamoje temperatūroje, nors sniegas netirpsta. Slidininkus į trasos viršų užkelia keturi kabinų tipo keltuvai.

Nepavykę projektai

Renkant duomenis apie dengtas slidinėjimo trasas pastebėta, kad nemažai planuotų projektų taip ir neįgyvendinti, kitos, kažkada sėkmingai veikusios slidinėjimo trasos, – uždarytos, nugriautos.

Pateikiame pavyzdį iš Japonijos. SSAWS trasa kažkada garsėjo kaip ambicingiausias tokio tipo projektas. Trasa buvo pastatyta Funabashi mieste Japonijoje (500 000 gyventojų), 30 min. kelio nuo Tokijo. Į projektą buvo investuota 350 mln. JAV dolerių. Čia veikė trys skirtingo sudėtingumo trasos – 500 m ilgio ir 100 m pločio sniego arenoje buvo 20 laipsnių nuolydžio trasa patyrusiems, 15 laipsnių nuolydžio vidutinio sudėtingumo trasa, ir 10 laipsnių nuolydžio trasa pradedantiesiems. Trasa uždaryta 2002 rugsėjo 30 d. dėl finansinių sunkumų. Pagrindinės nerentabilumo priežastys:

- *Netinkamai pasirinkta technologija.* Dengtos trasos buvo 25 m. aukščio (vidinis aukštis), sniego gaminimo sistema – dirbtinis sniegas, purškiamas lubose įrengtų sniego purkštukų. Toks derinys lėmė, kad palaikyti žemą temperatūrą reikėjo labai dideliame tūryje ir eksploatacijos kaštai buvo labai dideli.

- Nors metinės įplaukos buvo skaičiuojamas 35 mln. JAV dolerių, realios pajamos buvo 23,3 mln. JAV dolerių – visi komplekso rėmėjai gaudavo 30% nuolaidą. Eksploatacijos kaštai siekė 40 mln. JAV dolerių per metus, ir kompleksas patirdavo 16,7 mln. JAV dolerių nuostolių per metus.

- Tokie nuotoliai kaupėsi keletą metų, ir Japonijos ekonomiką ištikus krizei, kompleksas neteko didžiausių rėmėjų. Šiuo metu kompleksas nugriautas.

Technologiniai uždaru slidinėjimo trasų aspektai

Kiekvienas dengtų ir/ar dirbtinių slidinėjimo trasų projektas yra unikalus. Dažniausiai tokie kompleksai kuriami dėl kelių priežasčių:

1. Planuojamas pelnas iš veiklos;
2. Planuojama ekonominė nauda;
3. Kuriama kaip dalis didesnio strateginio projekto.

Kiekvieno tokio projekto kūrimui išskyla poreikis įvertinti šiuos aspektus:

1. Žemės sklypo nuosavybė;
2. Finansavimo galimybės;
3. Tikslinių grupių poreikiai (slidinėjimo įgūdžiai);
4. Rinkos dydis.

Įvertinus aukščiau išvardintus kriterijus pasirenkama:

1. Trasų technologija;
2. Dengtos / atviros;
3. Projektavimo parametrai;
4. Papildomos paslaugos.

(Pagal „Briton Engineering“ metodiką, www.snowfex.com)

Projektuojant slidinėjimo kompleksą, būtina įvertinti susijusių paslaugų teikimą, galimus pajamų šaltinius. Tai gali būti kavinės, restoranai, sportinio inventoriaus parduotuvės, kiti galimi pajamų šaltiniai (prekyba, rėmėjų paieška, renginiai žiniasklaidai, parodos, organizacijų specialūs renginiai). Šalia siūlomos kitos ekstremalaus laisvalaikio paslaugos – laipiojimas dirbtinėmis uolomis, nuotykių trasos, pramogos – kinas, boulingas, baseinai.

Slidinėjimo trasų vieta

Nors kiekvienas projektas yra unikalus, pavyzdžiai rodo, kad pagrindiniai reikalavimai vietos parinkimui yra:

1. Teritorija turi būti nuo 3 000 iki 20 000 kv. m.;
2. Vietą reikia pasirinkti kuo arčiau tikslinės rinkos;
3. Vietovė turi būti lengvai pasiekiamą;
4. Idealu, jeigu vietovėje yra natūrali kalva, bet tai nėra būtina. Svarbu, kad vieta turėtų, arba būtų galima suformuoti apie 33% nuolydį;
5. Aplink turi būti pakankamai vietos parkavimui, papildomoms paslaugoms.

Slidinėjimo trasų reljefas

Trasų reljefas yra ypatingai svarbus faktorius. Šlaitai formuojami tam, kad žmonės galėtų juose pasportuoti. Nuolatinis noras tobulinti slidinėjimo įgūdžius (dažniausiai natūraliai kylantis visiems slidinėjimą išbandžiusiems žmonėms), padeda užtikrinti kompleksams pakankamus lankytojų srautus, nuvilioja žmones nuo pasyvesnių, mažiau išpūdžių suteikiančių laisvalaikio praleidimo formų. Todėl dirbtinėse trasose šlaitai formuojami taip, kad toje pačioje trasoje lankytojas galėtų pradėti slidinėti ir išstobulinti savo įgūdžius iki prityrusio slidininko lygio.

Trasų patrauklumui formuoti sukurta daug priemonių. Dažniausiai naudojami elementai:

1. Pusė vamzdžio, ketvirtis vamzdžio;
2. Posūkliai;
3. Tramplinukai;
4. Sniego „kupertos“;
5. Įdubos, nuolydžiai, ir kt.

Pasirenkant projektuojamos trasos reljefą atsižvelgiama į tikslinio rinkos segmento (tikslinės grupės) slidinėjimo įpročius, įgūdžius, madas, tendencijas, specialių pasiūlymų poreikį.

Slidinėjimo trasų dangos

Dengtose ir dirbtinėse atvirose slidinėjimo trasose naudojamos dangos gali būti sintetinės (sausos) ir natūralus arba dirbtinis sniegas. Sausos (sintetinės) slidinėjimo trasų dangos Europoje nėra populiarios. Analizėje rasta viena vieta - specialus kompleksas Cornwall, UK „freestyle“ slidinėjimui – kur naudojama sintetinė danga. Daugiausiai naudojamas dirbtinis sniegas, nors naujausios trasos, atidarytos pastaraisiais metais, kaip didžiausią privalumą pateikia natūralaus sniego dangą. Natūralus sniegas kai kurioms trasoms specialiai vežamas iš kalnų.

Dirbtinis sniegas gali būti gaminamas trim būdais:

1. Ledo trupinimas. Vanduo užšaldomas ir sutrinamas į ledo dulkes. Tam šalia trasos statoma speciali mašina, arba ledo gabalai išbarstomi trasoje ir vietoje sutrupinami trasų priežiūros mašinomis.

2. Žemoje oro temperatūroje sniegas gaminamas sniego patrankomis, pastatytomis šalia trasos ar trasos viršuje. Labai panašios į naudojamas natūraliose kalnų trasose. Pagrindinis faktorius – turi būti palaikoma žema oro temperatūra.

3. Kriogeniniai metodai – naudojamas besiplečiantis šaldymo skystis arba azotas.

Dirbtinio sniego dangos pasižymi tokiomis savybėmis:

- Bet koku atveju, dirbtinio sniego danga turi būti tinkamai prižiūrima. Sniegas neišvengiamai juda šlaitu žemyn ir susiplūkia. Todėl reikalingos specialios trasų priežiūros mašinos, kurios susmulkintų sniegą ir užstumtų jį atgal į šlaito viršų. Slidinėjimo trasos tuo metu turi būti uždarytos.

- Naudojant dirbtinį sniegą, galima sukurti tik nestatų šlaitą slidinėjimo trasai. Iš dalies taip yra todėl, kad trasos priežiūrai reikia naudoti specialias mašinas, ir šlaitas turi būti toks, kad mašinos galėtų į jį pakilti. Be to, dirbtinis sniegas yra labai kompaktiškas, kietas, ant jo skaudu griūti. Tai riboja įvairių ekstremalesnių elementų trasose įrengimą.

- Naudojant dirbtinį sniegą reikia palaikyti žemą aplinkos temperatūrą. Tinkama aplinkos temperatūra – vienas svarbiausių, sėkmę lemiančių faktorių dirbtinį sniegą naudojančiose trasose. Bet koku atveju, dirbtinio sniego dangos pasirinkimas reiškia, kad turi būti statomas didelis, gerai izoliuotas pastatas, įrengiama klimato kontrolė. Tai įtakoja investicijų poreikį.

Keltuvai

Slidinėjimo trasose dažniausiai naudojami bugelio tipo arba atviri sėdimi keltuvai, tik projektuojamose naujausiose ir didžiausiose trasose siūlomi keltuvai su kabinomis. Visai neseniai uždaroje slidinėjimo trasose pradėti siūlyti eskalatoriaus tipo (slenkanti juosta) keltuvai. Mokyklinėms ir vaikų trasoms atskirai įrengiami virviniai keltuvėliai. Daugumoje slidinėjimo kompleksų derinama keletas keltuvų tipų

Europoje keltuvus siūlo šie gamintojai:

- „BritonLift“;
- „Doppelmayr“, Austrija;
- Kiti.

Renkantis keltuvą ar keltuvų sistemą būtina atsižvelgti į tai, kad eilės prie keltuvo bei nusileidimui ir pakilimui sugaištamo laiko santykis – labai svarbus slidininkų nuomonės rodiklis. Susidarančios ilgos eilės prie keltuvų dažnai sukelia slidininkų nepasitenkinimą. Tai įrodo ir Lietuvos patirtis, nes veikiančiose Ignalinos, Birštono ir Liepkalnio (Vilniuje) trasose trasų ilgis nėra didelis, nusileidimas trunka trumpai, eilėje prie keltuvo praleidžiama daugiau laiko, negu slidinėjant. Situacija šiek tiek geresnė Birštone, kur mokestis renkamas už pakilimų skaičių (vienas pakilimas - 1 Lt) ir gerai

įrengtas priėjimas prie keltuvo, surikiuojantis slidininkus į tvarkingą eilę. Liepkalnio trasoje Vilniuje mokestis renkamas už slidinėjimo valandą, eilės prie keltuvų netvarkingos – slidininkai stumdosi minioje bandydami kuo greičiau pasinaudoti keltuvu, kyla ginčai dėl eilės nepaisymo ir panašiai.

Investicijų poreikis

Dirbtinių slidinėjimo trasų kūrimas – daug investicijų reikalaujanti veikla. „Briton Engineering“ projektų vystymo patirtis išryškino investicijų poreikio tendencijas. Dirbtinių slidinėjimo trasų įrengimo kaštus labiausiai įtakoja šie faktoriai:

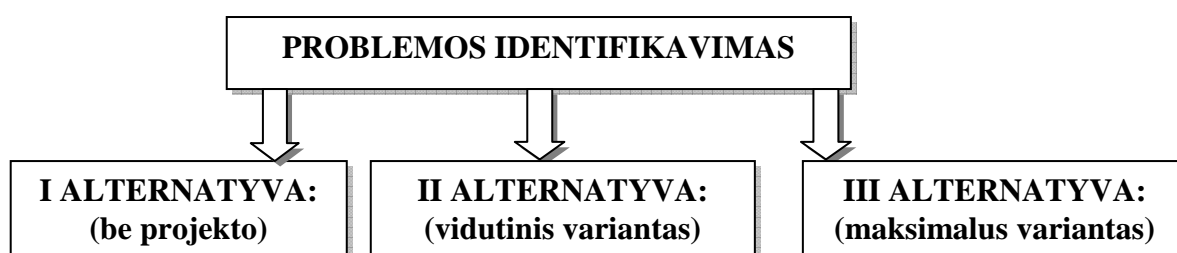
1. Vietinės rinkos darbo jėgos ir statybos kaštai;
2. Žemė – ar egzistuoja reikiamas nuolydis, ar jį reikia suformuoti;
3. Pastato dydis;
4. Vietiniai norminiai aktai.

Įrengtų dirbtinių slidinėjimo trasų apyvartai didžiausią įtaką turi šie faktoriai:

1. Vietos demografiniai rodikliai;
2. Trasos darbo valandos;
3. Slidinėjimo rinkos pobūdis – slidinėjimas populiarus kaip poilsio / atostogų veikla, ar vienkartinio – pažintinio apsilankymo pobūdžio;
4. Egzistuojanti žiemos sporto bazė;
5. Kitų pajamų šaltiniai – kavinės, papildomos paslaugos ir panašiai.

3. INVESTICINIŲ ALTERNATYVŲ ĮVERTINIMAS IR GERIAUSIO SPRENDIMO PASIRINKIMAS

Siekiant surasti optimalų projekto „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ sprendimo variantą atliekamas 3 galimų projekto alternatyvų vertinimas (investicijų dydžio, techniniu, teisiniu, ekonominiu-socialiniu bei finansiniu aspektais [6,9,10]. I alternatyva – tai situacija, kuriai esant būtų atsisakyta projekto įgyvendinimo (alternatyva be projekto), II alternatyva – tai variantas, kurio metu projektas pareikalautų vidutinių investicijų, III alternatyva – atvejis, kai projektui būtų skirtos maksimalios investicijos.

1 pav. Probleminės situacijos sprendimo alternatyvos

I alternatyva

Atliekant projekto vertinimą pagal I alternatyvą daroma prielaida, kad projektas nebus įgyvendinamas. Šis variantas yra sunkiai tikėtinas, tačiau įmanomas. Nors Druskininkų savivaldybės administracija atliko nuoseklius darbus, (projektas įtrauktas į Druskininkų savivaldybės plėtros 2004-2013 metų strateginį planą, Druskininkų savivaldybės probleminės teritorijos plėtros 2007-2010 metų programą, Alytaus regiono plėtros planą, valstybės planuojamų turizmo projektų, siūlomų finansuoti pagal 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ VP3-1.3-ŪM-01 priemonę „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“ sąrašą, (Ūkio ministerija (ŪM), 2008)), tačiau, negavus ES struktūrinių fondų paramos, vien tik iš privataus investuotojo ir savivaldybės biudžeto projekto finansavimui neužtektų lėšų.

Vertinant I alternatyvos (neįgyvendinus projekto) ekonominį – socialinį poveikį, galima teigti, kad nukentėtų visų projekto tikslinių grupių (Druskininkų savivaldybės administracija, aktyvųjų poilsio ir laisvalaikio mėgstantys turistai, verslininkai ir Druskininkų miesto ir savivaldybės gyventojai) poreikiai. Druskininkų kurorto aktyvaus turizmo infrastruktūra ne tik kad nepagerėtų, bet susilpnėtų Druskininkų kaip sveikatingumo miesto įvaizdis ir turėtų neigiamą poveikį turizmo srautų augimui.

Techninis ir finansinis aspektai šiuo atveju negali būti vertinami, kadangi infrastruktūros kūrimo darbai nebūtų vykdomi, piniginiai srautai taip pat nebūtų generuojami.

II alternatyva

Igyvendinus šią alternatyvą būtų įrengts vienas didžiausių Europoje uždaru kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga kompleksas. Šios alternatyvos įgyvendinimo metu, technologiniu požiūriu, būtų įrengiama dengta slidinėjimo trasa, atvira slidinėjimo trasa, mokomoji slidinėjimo trasa skirta pradedantiesiems ir vaikams, vaikų žaidimo kambarys, automobilių stovėjimo aikštelė, du objektai, kuriuose būtų teikiamos maitinimo paslaugos, patalpos smulkiai prekybai ir kitai veiklai. Šios alternatyvos metu taip pat būtų sukurtos 69 ilgalaikės darbo vietos.

Atliekant projekto piniginių srautų skaičiavimus būtina nustatyti projekto ataskaitinį laikotarpį - metų, kuriems pateikiamos projekto veiklos išlaidų ir pajamų prognozės, skaičių. Šis metų skaičius turi būti nustatomas atsižvelgiant į ekonomiškai naudingą projekto gyvavimo laikotarpį (sukurto turto naudingo tarnavimo laikotarpį). Jei projekto įgyvendinimo metu numatomo sukurti turto naudingo tarnavimo laikotarpis skiriasi, rekomenduojama ataskaitinio laikotarpio trukmę nustatyti pagal turto, kuriam numatoma išleisti didžiąją dalį projekto lėšų, naudingo tarnavimo laikotarpį. Analizuojamo tipo projektams yra **rekomenduojamas 15 metų ataskaitinis laikotarpis** [6,9,10]. Skaičiavimus 15 metų ataskaitiniam laikotarpiui atlikome naudodami 3 proc. defliatoriaus normą per metus.

Remiantis Europos Komisijos dokumentu Nr. 4 "Ekonominės naudos analizės atlikimo metodikos gairės" (angl. Guidance of methodology for carrying out cost-benefit analysis, working document No. 4) diskonto norma gali būti didesnė viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektams, kuri grindžiama remiantis alternatyviomis kapitalo išlaidomis. Be to diskonto norma gali būti grindžiama ir ypatingomis valstybės narės makroekonominėmis sąlygomis. Remiantis Komisijos komunikato dėl orientacinių ir diskonto normų nustatymo metodo pakeitimu (2008/C 14/02) diskonto normos apskaičiavimo pagrindas yra 1 metų pinigų rinkos palūkanų norma (EK, 2008). 2009 metų vasario 21 dieną 1 metų VILIBOR reikšmė buvo 8,9 procento. Skaičiavimuose naudojome 7 proc. diskonto normą, kuri atitinka vidurį tarp VILIBOR ir Europos Komisijos rekomenduojamos orientacinės 5 proc. diskonto normos finansuojamiems investiciniams projektams.

Remiantis parengtomis orientacinėmis sąmatomis projekto įgyvendinimui pagal II alternatyvą būtų reikalingos 89745663 litų investicijos (su PVM).

Igyvendinus projektą pagal II alternatyvą veiklos užtikrinimui per metus reiktų 10100000 litų: tiesioginės pagrindinės veiklos išlaidos sudarytų 7560000 litų; netiesioginės pagrindinės veiklos išlaidos 2540000 litų. Be to įgyvendinant projektą kas 5 metus reiktų atlikti įrangos ir įrengimų atnaujinimą, kuris sudarytų 50 proc. nuo įrangos vertės. Taip pat kas 10 metų turėtų būti atliekamas kapitalinis ilgalaikio materialiojo turto remontas, kuris sudarytų apie 10 proc. turto vertės. Visos būtinosios turto atnaujinimo procedūros per 15 metų ataskaitinį laikotarpį sudarytų 23054960 litų.

Planuojama, kad už visą komplekse vykdomą veiklą (slidinėjimas dengtoje trasoje, slidinėjimas mokyklėlėje, inventoriaus nuoma, maitinimo paslaugos) per metus būtų gaunama 14828280 litų pajamų per metus, todėl projektas pagal šią alternatyvą generuotų 4728280 litų grynujų pajamų per metus (žr. 1 lentelę). Grynujų projekto pajamų dabartinė vertė sudarytų 44901126,02 lito (FM, 2009).

Atlikus skaičiavimus nustatėme, kad projekto investicijų likutinė vertė ataskaitinio laikotarpio pabaigai būtų 44559876 litų, o dabartinė turto likutinė vertė sudarytų 16150549,69 lito.

Apskaičiuotos numatomos gauti grynosios pajamos per ataskaitinį 15 metų investicijų gyvavimo laikotarpį sudarytų 49662140,46 lito, todėl Europos Komisijai tinkamų deklaruoti projekto išlaidų dalis sudarytų 0,4466 nuo projekto tinkamų išlaidų sumos, tai yra 40083522,54 lito(žr. 1 lentelę).

1 lentelė. II alternatyvos projekto finansiniai srautai

	Metai														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Bendros investicijų išlaidos	45053 126	44692 537	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bendros investicijų išlaidos, litai (4)	45053 126	44692 537													
Projekto veiklos išlaidos, litai	0	0	10100 000	104030 00	107150 90	110365 43	188756 39	117086 68	120599 28	124217 26	127943 78	287251 69	135735 55	139807 62	144001 85
Tiesioginės pagrindinės veiklos išlaidos			75600 00	778680 0	802040 4	826101 6,1	850884 6,6	876411 2	902703 5,4	929784 6,4	957678 1,8	986408 5,3	101600 08	104648 08	107787 52
Netiesioginės pagrindinės veiklos išlaidos			25400 00	261620 0	269468 6	277552 6,6	285879 2,4	294455 6,1	303289 2,8	312387 9,6	321759 6	331412 3,9	341354 7,6	351595 4	362143 2,7
Būtiniosios turto atnaujinimo procedūros							750800 0					155469 60			
Projekto pajamos, litai	0	0	14828 280	152731 28	157313 22	162032 62	166893 60	171900 41	177057 42	182369 14	187840 21	193475 42	199279 68	205258 07	211415 82
Slidinėjimas dengtoje trasoje			9.355. 680	9.636.3 50	9.925.4 41	10.223. 204	10.529. 900	10.845. 797	11.171. 171	11.506. 306	11.851. 496	12.207. 040	12.573. 252	12.950. 449	13.338. 963
Slidinėjimas mokyklėlėje			403.20 0	415.29 6	427.75 5	440.588	453.805	467.419	481.442	495.885	510.762	526.085	541.867	558.123	574.867
Inventoriaus nuoma			2.570. 400	2.647.5 12	2.726.9 37	2.808.7 45	2.893.0 08	2.979.7 98	3.069.1 92	3.161.2 68	3.256.1 06	3.353.7 89	3.454.4 03	3.558.0 35	3.664.7 76
Maitinimo paslaugos			2.499. 000	2.573.9 70	2.651.1 89	2.730.7 25	2.812.6 47	2.897.0 26	2.983.9 37	3.073.4 55	3.165.6 58	3.260.6 28	3.358.4 47	3.459.2 00	3.562.9 76
Grynosios projekto pajamos	0	0	47282 80	487012 8,4	501623 2,3	516671 9,2	218627 9	548137 2,4	564581 3,6	581518 8	598964 3,6	937762 7	635441 2,9	654504 5,3	674139 6,7
Likutinė vertė, litai (7)	44559876														
Tinkamų išlaidų suma, litai (8)	89745663														

Šaltinis: Druskininkų savivaldybės administracija

III alternatyva

Igyvendinus šią alternatyvą būtų įrengtas vienas didžiausių Europoje uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga kompleksas (kaip ir II variante), be to šios alternatyvos įgyvendinimo metu, technologiniu požiūriu, būtų įrengiama ne tik dengta slidinėjimo trasa, atvira slidinėjimo trasa, mokomoji slidinėjimo trasa skirta pradedantiesiems ir vaikams, vaikų žaidimo kambarys, automobilių stovėjimo aikštelė, du objektai, kuriuose būtų teikiamos maitinimo paslaugos, patalpos smulkiai prekybai ir kitai veiklai, bet ir laipiojimo dirbtinėmis uolomis siena, laipiojimo ledu siena ir kolona, skvošo ir teniso žaidimo aikštelės, virvių atrakcionai lauke, atvira trasa pritaikyta nusileidinėti vasarą bei 3 žvaigždučių viešbutis su SPA centru. Šios alternatyvos metu būtų sukurtos 89 ilgalaikės darbo vietos.

Skaičiavimus 15 metų ataskaitiniam laikotarpiui [6,9,10] atlikome naudodami 7 proc. diskonto normą (EK, 2008).

Remiantis prelimenariais skaičiavimais projekto įgyvendinimui pagal III alternatyvą būtų reikalingos 150000000 litų investicijos (su PVM).

Igyvendinus projektą pagal III alternatyvą veiklos užtikrinimui per metus reiktų 11100000 litų: tiesioginės pagrindinės veiklos išlaidos sudarytų 8560000 litų; netiesioginės pagrindinės veiklos išlaidos 2540000 litų. Be to įgyvendinant projektą kas 5 metus reiktų atlikti įrangos ir įrengimų atnaujinimą, kuris sudarytų 50 proc. nuo įrangos vertės. Taip pat kas 10 metų turėtų būti atliekamas kapitalinis ilgalaikio materialiojo turto remontas, kuris sudarytų apie 10 proc. turto vertės. Visos būtinosios turto atnaujinimo procedūros per 15 metų ataskaitinį laikotarpį sudarytų 23054960 litų.

Planuojama, kad už visą komplekse vykdomą veiklą per metus būtų gaunama 16078280 litų pajamų per metus, todėl projektas pagal šią alternatyvą generuotų 4978280 litų grynujų pajamų per metus (žr. 2 lentelę). Grynujų projekto pajamų dabartinė vertė sudarytų 57876783,91 lito (FM, 2009).

Atlikus skaičiavimus nustatyta, kad projekto investicijų likutinė vertė ataskaitinio laikotarpio pabaigai būtų 74476930 litų, o dabartinė turto likutinė vertė sudarytų 26993866,78 lito.

Apskaičiuotos numatomos gauti grynosios pajamos per ataskaitinį 15 metų investicijų gyvavimo laikotarpį sudarytų 64167007,65 lito, todėl Europos Komisijai tinkamų deklaruoti projekto išlaidų dalis sudarytų 0,5722 nuo projekto tinkamų išlaidų sumos, tai yra 85832992,35 lito (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. III alternatyvos projekto finansiniai srautai

	Metai														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Bendros investicijų išlaidos	70000 000	80000 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bendros investicijų išlaidos, litai (4)	70000 000	80000 000													
Projekto veiklos išlaidos, litai	0	0	11100 000	11433 000	11775 990	121292 70	200011 48	128679 42	132539 80	136516 00	140611 48	300299 42	149174 72	153649 96	158259 46
Tiesioginės pagrindinės veiklos išlaidos			85600 00	88168 00	90813 04	935374 3,1	963435 5,4	992338 6,1	102210 88	105277 20	108435 52	111688 58	115039 24	118490 42	122045 13
Netiesioginės pagrindinės veiklos išlaidos			25400 00	26162 00	26946 86	277552 6,6	285879 2,4	294455 6,1	303289 2,8	312387 9,6	321759 6	331412 3,9	341354 7,6	351595 4	362143 2,7
Būtiniosios turto atnaujinimo procedūros							750800 0					155469 60			
Projekto pajamos, litai	0	0	16078 280	16560 628	17057 447	175691 71	180962 46	186391 33	191983 07	197742 56	203674 84	209785 09	216078 64	222561 00	229237 83
Slidinėjimas dengtoje trasoje			9.355. 680	9.636. 350	9.925. 441	10.223. 204	10.529. 900	10.845. 797	11.171. 171	11.506. 306	11.851. 496	12.207. 040	12.573. 252	12.950. 449	13.338. 963
Slidinėjimas mokyklėlėje			403.2 00	415.29 6	427.75 5	440.58 8	453.80 5	467.41 9	481.44 2	495.88 5	510.76 2	526.08 5	541.86 7	558.12 3	574.86 7
Inventoriaus nuoma			2.570. 400	2.647. 512	2.726. 937	2.808.7 45	2.893.0 08	2.979.7 98	3.069.1 92	3.161.2 68	3.256.1 06	3.353.7 89	3.454.4 03	3.558.0 35	3.664.7 76
Maitinimo paslaugos			2.499. 000	2.573. 970	2.651. 189	2.730.7 25	2.812.6 47	2.897.0 26	2.983.9 37	3.073.4 55	3.165.6 58	3.260.6 28	3.358.4 47	3.459.2 00	3.562.9 76
Viešbutis ir SPA			10000 00	10300 00	10609 00	109272 7	112550 8,8	115927 4,1	119405 2,3	122987 3,9	126677 0,1	130477 3,2	134391 6,4	138423 3,9	142576 0,9
Laipiojimas uolomis			10000 0	10300 0	10609 0	109272 7	112550 8,8	115927 4,1	119405 2,3	122987 3,9	126677 0,1	130477 3,2	134391 6,4	138423 3,9	142576 0,9
Virvių atrakcionai ir kt.			15000 0	15450 0	15913 5	163909 0,05	168826 0,32	173891 0,11	179107 0,84	184481 0,08	190015 0,51	195715 0,98	201587 0,46	207635 0,08	213864 0,13
Grynosios projekto pajamos	0	0	49782 80	51276 28,4	52814 57,3	543990 1	190490 2	577119 0,9	594432 6,7	612265 6,5	630633 6,2	905143 4	669039 2	689110 3,8	709783 6,9
Likutinė vertė, litai(7)	74.476.930														
Tinkamų išlaidų suma, litai (8)	150000000														

Šaltinis: Druskininkų savivaldybės administracija

Alternatyvų vertinimas atliekamas 3 lentelėje pagal standartizuotus rodiklius, kurių detalus aprašymas pateikiamas metodologinėje darbo dalyje 1 lentelėje. Vertinimas atliekamas finansiniu, socialiniu-ekonominiu bei technologiniu aspektais.

3 lentelė. Alternatyvų palyginimas

Vertinimo kriterijus	I alternatyva	II alternatyva	III alternatyva
Projekto ataskaitinis laikotarpis metais	Nevertinama	15	15
Diskonto norma, proc.	Nevertinama	7	7
Planuojamas pritraukti lankytojų skaičius per metus	0	146740	146740
Darbo vietų sukūrimas	0	69	89
Viešojo sektoriaus investicijos, Lt	0	40000000	85832992,35
Privataus sektoriaus investicijos, Lt	0	49745663	64167007,65
Atitikimas savivaldybės galimybėms pritraukti privatų kapitalą	Neatitinka	Pilnai atitinka	Atitinka iš dalies
Grynosios projekto pajamos per metus, Lt	Neskaičiuojama	4728280	4978280
Grynosios pajamos per ataskaitinį laikotarpį, Lt	Neskaičiuojama	49662140,46	64167007
Europos Komisijai tinkamų deklaruoti projekto išlaidų suma, Lt	Neskaičiuojama	40083522,54	85832992,35
Grynųjų projekto pajamų dabartinė vertė, Lt	Neskaičiuojama	44901126,02	57876783,91
Projekto naudos ir kaštų santykis	Neskaičiuojama	0,75	0,63
Atitikimas finansavimo šaltinių reikalavimams	Nevertinama	Pilnai atitinka	Atitinka iš dalies

Atlikus projekto alternatyvų vertinimą, paaiškėjo, kad I alternatyva negeneruotų jokios naudos regionui, todėl ji atmetama kaip netinkama ir toliau neanalizuojama. Alternatyvų vertinimas buvo atliekamas 15 metų investicijų gyvavimo laikotarpiui, kuris buvo parinktas pagal turto, kuriam numatoma išleisti didžiąją dalį projekto lėšų, naudingo tarnavimo laikotarpį (EK, 2006).

Tiek II, tiek III alternatyvos įgyvendinimo metu numatomas pritraukti lankytojų skaičius būtų toks pat, nes būtent II alternatyvos įgyvendinimo metu būtų sukurta unikali infrastruktūra, kuri neturėtų analogų bei konkurentų Lietuvoje ir kaimyninėse šalyse, o III alternatyvos atveju būtų teikiamos ir papildomos paslaugos (viešbutis su SPA, virvių atrakcionai ir pan.), kurios turėtų daugybę konkurentų ne tik tarptautiniu, bet ir vietiniu mastu.

III alternatyvos įgyvendinimo metu būtų sukurta 89 ilgalaikės darbo vietos ir tai būtų 20 darbo vietų daugiau nei II alternatyvos atžvilgiu (69).

Skaičiuojama, kad įgyvendinant II alternatyvą būtų reikalingos 89745663 litų investicijos, kurios padengtų rangos darbus bei įrangos įsigijimo kaštus. Įgyvendinant III alternatyvą analogiškai reikėtų 15000000 litų investicijų iš kurių 85832992 turėtų sudaryti viešojo sektoriaus, o 64167008 privačios lėšos. Įvertinus šiandienines realijas bei savivaldybės galimybes pritraukti privatųjį kapitalą, galima teigti, kad III alternatyva yra žymiai mažiau patraukli verslui nei II alternatyva, todėl nebūtų bendrai finansuojama iš privačių lėšų. Be to III alternatyva tik iš dalies atitinka viešojo sektoriaus finansavimo šaltinių reikalavimus (ŪM, 2008) (priemonę „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“), II alternatyva šiuos reikalavimus atitinka pilnai.

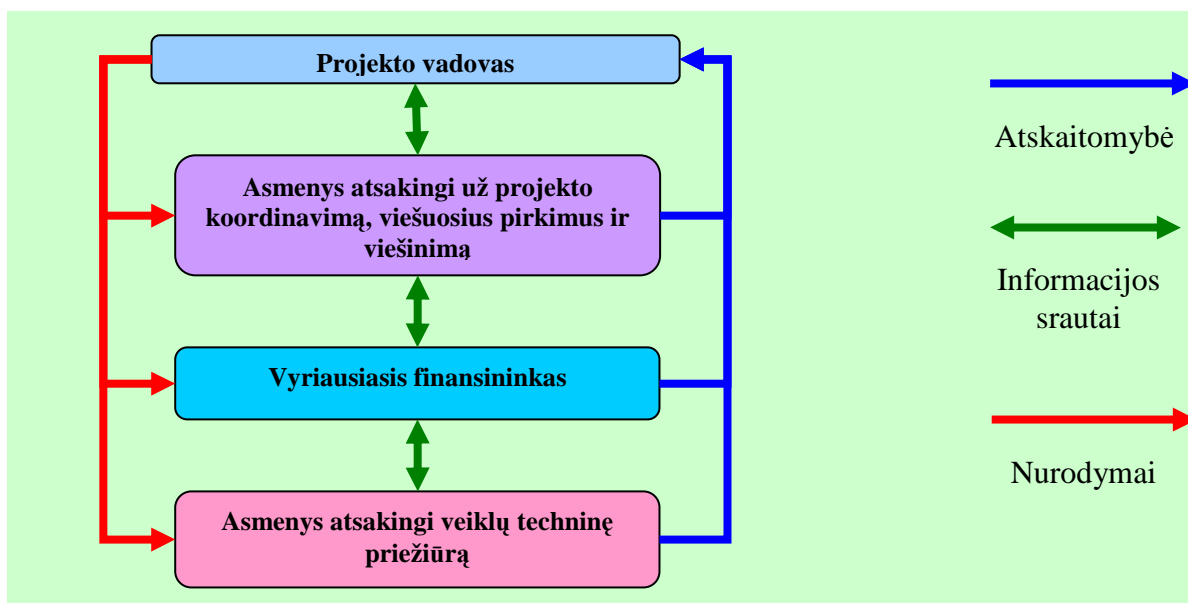
Vertinant projekto generuojamas grynąsias pajamas galima teigti, kad nors ir smarkiai skiriasi II ir III alternatyvos įgyvendinimui reikalingų investicijų suma (atitinkamai 150000000 ir 89745663 litų), tačiau dėl padidėjusių tiesioginės veiklos išlaidų metinės grynosios pajamos praktiškai būtų vienodos (atitinkamai 4728280 ir 4978280 litų). Visos generuotos grynosios pajamos per ataskaitinį 15 metų laikotarpį siektų 49662140,46 ir 64167007 litus (atitinkamai II ir III alternatyvų atžvilgiu). Nors generuotos grynosios pajamos skirtųsi apie 14 mln. litų, tačiau reikalingos investicijos turėtų būti 4 kartus didesnės nei grynosios pajamos per ataskaitinį laikotarpį, t. y. išaugtų 60 mln. (nuo 90 mln. iki 150 mln.). Be to projekto naudos ir kaštų santykis įgyvendinant II alternatyvą būtų 0,75 (12 proc. didesnis nei įgyvendinant III alternatyvą).

Remiantis atliktais skaičiavimais (FM, 2009) ir alternatyvų vertinimu, galima daryti išvadą, kad **optimaliausi rezultatai būtų pasiekti įgyvendinant II alternatyvą.**

4. PROJEKTO ADMINISTRAVIMAS

Nuosekliai vykdant pradėtus darbus Druskininkų savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu 2009 m. birželio 9 d. buvo patvirtinti už projekto „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ administravimą atsakingi asmenys. Projekto administravimui buvo paskirti kvalifikuoti Druskininkų savivaldybės administracijos darbuotojai - kompetentingi savo srities specialistai, turintys patirties projektų finansuojamų iš ES struktūrinių fondų įgyvendinime, kruopščiai vykdantys asmenines užduotis bei puikiai dirbantys komandoje. Už projekto administravimą atsakingiems asmenims tiesiogiai vadovauja ir atsakomybės sritis paskirsto projekto vadovas (žr. paveikslą), kuris tap pat yra atsakingas už projekto veiklų koordinavimą, bei mokėjimo prašymų ir ataskaitų teikimą. Už mokėjimo prašymų parengimą yra atsakingas projekto vyriausiasis finansininkas. Už projekto administravimą atsakingi asmenys yra tiesiogiai atskaitingi darbo grupės vadovui. Projekto „Druskininkų uždarų kalnų slidinėjimo trasų su dirbtine sniego danga įrengimas“ administravimą vykdo šie skirtingų skyrių darbuotojai, atsakingi už jiems priskirtas sritis:

- projekto vadovas - Algirdas Svirskas, Investicijų ir turto valdymo skyriaus vedėjas;
- projekto koordinatorius – Eimantas Mazaliauskas, Investicijų ir turto valdymo skyriaus vedėjo pavaduotojas;
- vyriausiasis finansininkas - Julė Saveiskienė, Finansų ir apskaitos skyriaus specialistė;
- asmuo atsakingas už viešuosius pirkimus – Dovilė Račienė, Viešųjų pirkimų tarnybos vyriausioji specialistė;
- asmenys atsakingi už veiklų techninę priežiūrą –Vilius Margelis, Architektūros ir urbanistikos skyriaus vedėjas; Tomas Matulevičius, Ūkio skyriaus vyriausiasis specialistas;
- asmuo atsakingas už projekto viešinimą – Agnė Jukėnaitė, Dokumentų ir informacijos skyriaus vyriausioji specialistė.

8 pav. Projekto organizacinės struktūros schema

5. PROJEKTO VEIKLOS IŠLAIDOS IR PAJAMOS

Veiklos išlaidos ir pajamos	N	N+1	N+2	N+3	N+4	N+5	N+6	N+7	N+8	N+9	N+10	N+11	N+12	N+13	N+14	VISO
PAGRINDINĖS VEIKLOS IŠLAIDOS	0	0	10.100.000	10.403.000	10.715.090	11.036.543	11.367.639	11.708.668	12.059.928	12.421.726	12.794.378	13.178.209	13.573.555	13.980.762	14.400.185	143.339.499
Tiesioginės pagrindinės veiklos išlaidos	0	0	7.560.00	7.786.800	8.020.404	8.261.016	8.508.847	8.764.112	9.027.035	9.297.846	9.576.782	9.864.085	10.160.008	10.464.808	10.778.752	107.291.743
Žaliavos, medžiagos	0	0	500.000	515.000	530.450	546.364	562.754	579.637	597.026	614.937	633.385	652.387	671.958	692.117	712.880	7.096.015
Energetiniai resursai	0	0	1.860.00	1.915.800	1.973.274	2.032.472	2.093.446	2.156.250	2.220.937	2.287.565	2.356.192	2.426.878	2.499.684	2.574.675	2.651.915	26.397.175
Elektros energija šaldymui	0	0	600.000	618.000	636.540	655.636	675.305	695.564	716.431	737.924	760.062	782.864	806.350	830.540	855.457	8.515.218
Elektros energija (keltuvai, šviesa, veniliacija)	0	0	520.000	535.600	551.668	568.218	585.265	602.823	620.907	639.534	658.720	678.482	698.837	719.802	741.396	7.379.855
Elektros energija sniego gamybai	0	0	40.000	41.200	42.436	43.709	45.020	46.371	47.762	49.195	50.671	52.191	53.757	55.369	57.030	567.681
Elektros energija (maitinimas, nuoma ir kt.)	0	0	200.000	206.000	212.180	218.545	225.102	231.855	238.810	245.975	253.354	260.955	268.783	276.847	285.152	2.838.406
Vanduo ir kanalizacija	0	0	500.000	515.000	530.450	546.364	562.754	579.637	597.026	614.937	633.385	652.387	671.958	692.117	712.880	7.096.015
Darbo užmokestis	0	0	4.000.00	4.120.00	4.243.600	4.370.908	4.502.035	4.637.096	4.776.209	4.919.495	5.067.080	5.219.093	5.375.666	5.536.935	5.703.044	56.768.118
Tiesioginės išlaidos remontui	0	0	300.000	309.000	318.270	327.818	337.653	347.782	358.216	368.962	380.031	391.432	403.175	415.270	427.728	4.257.609
Paslaugos	0	0	900.000	927.000	954.810	983.454	1.012.958	1.043.347	1.074.647	1.106.886	1.140.093	1.174.296	1.209.525	1.245.810	1.283.185	12.772.827
Patalpų valymas	0	0	200.000	206.000	212.180	218.545	225.102	231.855	238.810	245.975	253.354	260.955	268.783	276.847	285.152	2.838.406
Patalpų apsauga	0	0	200.000	206.000	212.180	218.545	225.102	231.855	238.810	245.975	253.354	260.955	268.783	276.847	285.152	2.838.406
Skalbimo ir valymo paslaugos	0	0	500.000	515.000	530.450	546.364	562.754	579.637	597.026	614.937	633.385	652.387	671.958	692.117	712.880	7.096.015
Netiesioginės	0	0	2.540.0	2.616.2	2.694.6	2.775.5	2.858.7	2.944.5	3.032.8	3.123.8	3.217.5	3.314.1	3.413.5	3.515.9	3.621.4	36.047.

Veiklos išlaidos ir pajamos	N	N+1	N+2	N+3	N+4	N+5	N+6	N+7	N+8	N+9	N+10	N+11	N+12	N+13	N+14	VISO
pagrindinės veiklos išlaidos			00	00	86	27	92	56	93	80	96	24	48	54	33	755
Administracinės išlaidos	0	0	100.00 0	103.00 0	106.09 0	109.27 3	112.55 1	115.92 7	119.40 5	122.98 7	126.67 7	130.47 7	134.39 2	138.42 3	142.57 6	1.419.2 03
Išlaidos maitinimo paslaugų teikimui	0	0	2.040.0 00	2.101.2 00	2.164.2 36	2.229.1 63	2.296.0 38	2.364.9 19	2.435.8 67	2.508.9 43	2.584.2 11	2.661.7 37	2.741.5 89	2.823.8 37	2.908.5 52	28.951. 740
Rinkodara	0	0	100.00 0	103.00 0	106.09 0	109.27 3	112.55 1	115.92 7	119.40 5	122.98 7	126.67 7	130.47 7	134.39 2	138.42 3	142.57 6	1.419.2 03
Kita	0	0	300.00 0	309.00 0	318.27 0	327.81 8	337.65 3	347.78 2	358.21 6	368.96 2	380.03 1	391.43 2	403.17 5	415.27 0	427.72 8	4.257.6 09
Būtiniosios turto atnaujinimo procedūros	0	0	0	0	0	0	8.508.3 55	0	0	0	0	15.781. 250	0	0	0	24.289. 605
KITOS VEIKLOS IŠLAIDOS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VISOS IŠLAIDOS	0	0	10.100. 000	10.403. 000	10.715. 090	11.036. 543	11.367. 639	11.708. 668	12.059. 928	12.421. 726	12.794. 378	13.178. 209	13.573. 555	13.980. 762	14.400. 185	143.339 .499
PAJAMOS UŽ PASLAUGOS	0	0	14.828. 280	15.273. 128	15.731. 322	16.203. 262	16.689. 360	17.190. 041	17.705. 742	18.236. 914	18.784. 021	19.347. 542	19.927. 968	20.525. 807	21.141. 582	210.443 .388
Slidinėjimas dengtoje trasoje	0	0	9.355.6 80	9.636.3 50	9.925.4 41	10.223. 204	10.529. 900	10.845. 797	11.171. 171	11.506. 306	11.851. 496	12.207. 040	12.573. 252	12.950. 449	13.338. 963	132.776 .087
Slidinėjimas mokyklėlėje	0	0	403.20 0	415.29 6	427.75 5	440.58 8	453.80 5	467.41 9	481.44 2	495.88 5	510.76 2	526.08 5	541.86 7	558.12 3	574.86 7	5.722.2 26
Inventoriaus nuoma	0	0	2.570.4 00	2.647.5 12	2.726.9 37	2.808.7 45	2.893.0 08	2.979.7 98	3.069.1 92	3.161.2 68	3.256.1 06	3.353.7 89	3.454.4 03	3.558.0 35	3.664.7 76	36.479. 193
Maitinimo paslaugos	0	0	2.499.0 00	2.573.9 70	2.651.1 89	2.730.7 25	2.812.6 47	2.897.0 26	2.983.9 37	3.073.4 55	3.165.6 58	3.260.6 28	3.358.4 47	3.459.2 00	3.562.9 76	35.465. 882
VISOS PAJAMOS	0	0	14.828. 280	15.273. 128	15.731. 322	16.203. 262	16.689. 360	17.190. 041	17.705. 742	18.236. 914	18.784. 021	19.347. 542	19.927. 968	20.525. 807	21.141. 582	210.443 .388
GRYNOSIOS PROJEKTO PAJAMOS	0	0	4.728.2 80	4.870.1 28	5.016.2 32	5.166.7 19	5.321.7 21	5.481.3 72	5.645.8 14	5.815.1 88	5.989.6 44	6.169.3 33	6.354.4 13	6.545.0 45	6.741.3 97	67.103. 890

6. PROJEKTO PINIGŲ SRAUTAS IR FINANSINIS GYVYBINGUMAS

Pinigų srautas ir finansinis gyvybingumas	N	N+1	N+2	N+3	N+4	N+5	N+6	N+7	N+8	N+9	N+10	N+11	N+12	N+13	N+14
Visas finansavimas	45.145.949	44.599.714	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Visos pajamos	0	0	14.828.280	15.273.128	15.731.322	16.203.262	16.689.360	17.190.041	17.705.742	18.236.914	18.784.021	19.347.542	19.927.968	20.525.807	21.141.582
Visos įplaukos	45.145.949	44.599.714	14.828.280	15.273.128	15.731.322	16.203.262	16.689.360	17.190.041	17.705.742	18.236.914	18.784.021	19.347.542	19.927.968	20.525.807	21.141.582
Visos veiklos išlaidos	0	0	10.100.000	10.403.000	10.715.090	11.036.543	11.367.639	11.708.668	12.059.928	12.421.726	12.794.378	13.178.209	13.573.555	13.980.762	14.400.185
Būtinasis turto atnaujinimas	0	0	0	0	0	0	7.508.000	0	0	0	0	15.546.960	0	0	0
Palūkanos	271.875	2.728.125	2.935.196	2.776.667	2.546.079	2.315.491	2.084.903	1.854.315	1.623.727	1.393.139	1.162.551	931.964	701.376	470.788	240.200
Paskolų gražinimas	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656	3.979.656
Mokesčiai	8.577.730	8.473.946	1.919.000	1.976.570	2.035.867	2.096.943	2.159.851	2.224.647	2.291.386	2.360.128	2.430.932	2.503.860	2.578.976	2.656.345	2.736.035
Pridėtinės vertės mokestis (PVM)	8.577.730	8.473.946	1.919.000	1.976.570	2.035.867	2.096.943	2.159.851	2.224.647	2.291.386	2.360.128	2.430.932	2.503.860	2.578.976	2.656.345	2.736.035
Visos išlaidos	12.829.261	15.181.727	18.933.852	19.135.893	19.276.692	19.428.633	27.100.049	19.767.286	19.954.698	20.154.649	20.367.517	36.140.649	20.833.563	21.087.551	21.356.076
Grynųjų pinigų srautas	32.316.688	29.417.987	4.105.572	3.862.765	3.545.370	3.225.371	10.410.690	2.577.246	2.248.956	1.917.735	1.583.495	16.793.107	905.595	561.743	214.494
Akumuliuotas grynųjų pinigų srautas	32.316.688	61.734.675	57.629.103	53.766.338	50.220.969	46.995.598	36.584.908	34.007.663	31.758.707	29.840.972	28.257.477	11.464.370	10.558.775	9.997.032	9.782.537